

Tavaszi leltár

VARGA GYÖNGYI

Eljön megint.

Lassú ébredés. Várakozás, kitárulás, mozdulás. A levegőben, az ereimben, a rám vetülő fénysugarakban, a bőröm pórusain beszűrődve, a finoman párologó földillatban – lassan ott van már mindenütt. Egy apró borzongást érzek, amint a friss szél megsuhint, hetykén belém csíp. Érzem közeledtét. Szép, bátorító üzenetet hoz a légből, a földből – boldog erőt. A „csakazértis” konokságával jön. Télen túl, vékonykán, kicsit fázósan. Komótosan lépdel. Nem siet, csak érkezik; feltartóztatni már sehogy sem lehet.

Fény, ünnep, öröm, játék. Az élők földjén szellő- és esőillatú a levegő. Elég volt már télből, halálból, bágyadt várakozásból – szól Valaki. Tágas téren bókászó fénysugarakból, sarjadó zöld fűszálakból, pirosuló hajnalokból szövi színeit, készíti ruháját.

„Ha kiárasztod lelkedet, élet támad, és megújítod a termőföld színét...”

Összegyűjtöttem legkedvesebb tavaszi szavaimat. Ki-kelet, nyitnikék, pittypalatty. És az igék: fakad, frissül, kering, kibomlik, megújul, tárul, tódul, zsendül, zsong. Leltározom. Szót fogadok Szilágyi Domokosnak: „Vedd leltárba reményeidet, szemed élesre állítsd, nézz körül e birodalomban.” Még hunyorgok kicsit. Felhők kontúrjait nézem, madarak röptét, pattanásra készülgető rügyezést, számba veszem reményeimet, életem tavaszi ajándékait. Majdnem beszedülök a körülöttem, bennem lüktető újulásba.

Látom, amint büszkén, diadallal, de kellő józansággal indul a tavasz, szellőzteti és takarítja húsvét előszobáját. Érzem, ahogyan az Irgalom melengeti a világot. Látom az Úr jóságát az élők földjén. Sokan látjuk, és örülünk neki. A legjobb dolog a nap alatt most a nap alatt lenni. Kinyújtózni a fénybe, reménybe. Távolokat látni, meg az egészen apró rezdüléseket: ahogyan a nárcisz zöld kardjai előbújnak a földből, csatasorba állnak a létezés erői.

Eljön megint.

Hozza magával kiskorúsága minden ártatlanságát, tö-

rékenységét, meg kamaszos hóbortjait és hetykeségét. „Itt vagyok. Azért is” – susogja. És ezzel mindent elmond.

A tavasz eszkatologikus példázat. Az eljövendő Nagy Újulás előhírnöke. A tavasz Isten szabad, szép élete körülöttünk, bennünk. Örömből öltöztet, dalolásra készítet, csordultig telítődünk összhangjával. Jelenségvilágából mind-egyre jelzések érkeznek felénk. Nem hagy nyugtot, kérdőre von, játszik, gondolkodóba ejt. Mi végre élünk? Van-e erős reményünk? Vajon mi vár majd? Milyen lesz az, mikor majd teljesen, igazából megérint az Élet?

A tavasz olyan, mint amikor egy kamarazenekar hangol a koncertjére: megannyi hangszer próbálgatja a futamokat, többször nekifutva gyakorolja a nehezebb dallamokat, trillákat – kísérletezik, hogyan szól majd a legjobban, vajon nem hamis-e? S aztán egyszer csak mind elcsönde-sül, mert a karmester érkezik... Felhangzik a szimfónia.

„Ha kiárasztod lelkedet, élet támad, és megújítod a termőföld színét...”

Isten szép. Tavaszaink prédikálják. Szépségének alakzatai emberléptékűek, nekünk valók, hozzánk illők. „Erdőt, hegyet, tengert, folyót, kék cinkét, csecsemőt ha lát-tam, lelkem csak mondogatta: milyen szép az Isten” (Zelk Zoltán: *Tegnap*).

A Lélek árad, az Alkotó rendbe hozza a téltől búsult, koptott világot. Rendbe hozza, új létre nemesíti az életünket. És akkor meglátjuk az Úr jóságát az élők földjén.

Isten önmaga társává emel, hogy új üzenete, dallamai, fényszikrái, friss lélekszele megújítsa a régit, reményre ébressze a holtat. Társául választ, hogy az ébredéssel, kitárulással végre fölfedezzük egymásban is szépsége lenyomatait.

„Igyekezz, hogy te légy a tavasz megkapó műalkotása, tanulj bele tavaszi hivatalodba, ember!” – szólít meg újra a költő, Szilágyi Domokos. Dolgom van hát, tavaszi dolgom. Együtt alkotunk tavaszt, újulást Vele. Hivatalom: látni, tanulni, örülni, játszani – hálával, boldogan.

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”

Az LVSZ 11. világyűlése – Stuttgart, 2010. július 20–27.

GÁNC S PÉTER

A téma feldolgozásánál érdemes röviden áttekinteni az eddigi nagygyűlések történetét. Ezek színhelye, témaválasztása jól tükrözi az LVSZ egész világot átfogó nagy családjának – 79 ország, 140 tagegyház, közel 70 millió evangélikus – útkeresését, fejlődését. Az egyes nagygyűlések mottói jelzik a mindig változó, éppen aktuális prioritásokat, valamint a világunk kérdéseire közösen megtalált válaszokat. Íme, a több mint hat évtizedes közös zarándokút főbb állomásai:

- 1947 – Lund: *Evangélikus egyház a mai világban*
- 1952 – Hannover: *Élő ige a felelős egyházban*
- 1957 – Minneapolis: *Krisztus megszabadít és egyesít*
- 1963 – Helsinki: *Krisztus ma*
- 1970 – Evian: *Elküldve a világba*
- 1977 – Dar-es-Salaam: *Krisztusban – új közösség*
- 1984 – Budapest: *Krisztusban – reménység a világért*
- 1990 – Curitiba: *Meghallottam népem kiáltását*
- 1997 – Hong Kong: *Krisztusban – elhívva tanúságtételre*
- 2003 – Winnipeg: *A világ gyógyulásáért*

Már a színhelyválasztás jól mutatja a világkereszténységen, a világevangelikusságon belüli látványos súlyponteltolódást. Míg az első öt nagygyűlésből négynek Európa adott otthont, addig a második ötből csak egyetlenegy kerülhetett az öreg kontinensre, éppen Budapestre. Ennek is immár több mint negyedévszázada. Mindenképpen fontos üzenete van tehát annak a ténynek, hogy 1984 után újra Európában, ezen belül 1952 (Hannover) után ötvennyolc (!) évvel a reformáció hazájában találkozhat a világ evangélikussága. Reméljük, mindez nemcsak a múlt örökségének, a reformáció közelgő 500 éves jubileumának szól, hanem azt az üzenetet hordozza, hogy a gyakran megfáradtnak stigmatizált európai evangélikusság friss lendületet, megújulást kaphat. Ennek egyik előfeltétele, hogy komoly teológiai munkával készüljünk Stuttgartra. Nem hamis nosztalgia, hanem említésre méltó tény, hogy negyedévszázada több mint százhusz oldalas, közös magyar–szlo-

vák (!) teológiai tanulmánnyal készült egyházunk a budapesti nagygyűlésre.

A speciális magyar felkészüléshez tartozik tehát egyfajta hídverés Budapest és Stuttgart között. Ennek fontos része volt az a teológiai konferencia, amelyet *Remény és kenyér* címmel szervezett az LVSZ, a Martin Luther Bund és egyházunk Révfülöpön az elmúlt év novemberében. De szükséges a hídverés az előző nagygyűlés felé is, ahol a világ gyógyulása volt a főtéma. Érdemes felidézni a tizedik nagygyűlés, 2003. július 31-i, záró úrvacsorai istentiszteletének igehirdetőjét. *Tore Johnsen* norvég lelkész Winnipegben arról prédikált, hogy „Jézus megtört testét elfogadva gyógyulhatunk meg...” Így juthatunk el a stuttgarti nagygyűlés kulcsszavához, a kenyérhez.

A témaválasztásnak különleges aktualitást ad a globális gazdasági és ökológiai válság. A kenyérkérdés valóban egzisztenciális kérdéssé vált világszerte. Fontos, hogy komolyan végiggondoljuk, mit jelent számunkra a mindennapi kenyér, és mit, kit jelent számunkra a Kenyér 2010-ben. A válaszkérésben ma is sokat segít a klasszikus lutheri magyarázat a *Kis* és a *Nagy kátéból*. De nyilvánvaló, hogy egy 16. századi hitvallás nem adhat feleletet a 21. század minden aktuális kérdésére. A reformáció korában még nem volt kiélezett probléma a javak igazságos elosztása, még nem ismerték kelet–nyugat, észak–dél feszültségét. Luther Mártonnak még nem kellett szembenéznie a teremtett világ fenyegető krízisével. Ez utóbbi témakörrel kapcsolatban érdemes elolvasni *Mark S. Hanson* LVSZ-elnök gondolatait, aki rámutat arra, hogy a *Miatyánknak* ez a kérése egyszerre köt össze minket, embereket egymással (erre utal a többes szám első személy), valamint a teremtett világgal, ahol ugyancsak szüksége van minden élőlénynek a mindennapi táplálékra. Isten egymásra bízott minket, ezért az Úrtól tanult könyörgést, különösen is annak negyedik kérését, nemcsak együtt, de egymásért is imádkozzuk! Az ameri-

kai püspök azt is hangsúlyozza, hogy a *Miatyánknak* ez a kérése akár gyónóimádságunk is lehet, hiszen szembeesít azoknak az éhezőknek a millióival, akik – többek között – a mi esetenként felelőtlen és pazarló életmódunk miatt szenvednek hiányt. Hűtlen, tékozló sáfárai vagyunk a teremtet világnak, szívtelen szolgák, akik nem adjuk ki idejében a kenyeret a ránk bízottaknak. Az asztalunkról szemétkébe kerülő felesleg sokak életét menthetné meg világszerte. A stuttgarteri téma komoly önvizsgálatra kell hogy indítson minket: vajon egyházunkban, gyülekezeteinkben – az imádságon túl – mit teszünk a hétköznapiakban mindazokért, akik egyre nagyobb mértékben hiányt szenvednek kenyérből, annak átfogó, lutheri értelmében?

Igazi fordulatot, *metanoiát* az hozhat csak az életünkben, ha az önző én helyébe Krisztust fogadjuk be a szívünkbe. Ezt a gyógyulást segíti, ha rendszeresen elkérjük, megragjuk és megemészjtjük az ige mindennapi kenyerét, és befogadjuk az élő Kenyeret az úrvacsorában. A stuttgarteri nagygyűlés hatalmas gyülekezete minden nap él majd az oltári szentség ajándékával, az utolsó nap témája pedig az

Élet Kenyere lesz. Dolgozatunkban is fontos, hogy foglalkozunk gyülekezeteink, egyházunk úrvacsorai gyakorlatának alakulásával, fejlődésével, esetleges torzulásaival.

Ajánlott irodalom

Luther Márton: Kis káté. In: *Luther Márton négy hitvallása*. Ford., bev. D. dr. Pröhle Károly. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztály, Budapest, 1996. 77–116. o.

Luther Márton: Nagy káté. In: *Luther Márton négy hitvallása*. Ford., bev. D. dr. Pröhle Károly. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztály, Budapest, 1996. 117–268. o.

Krisztusban reménység a világért. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1984.

Gazdag Zsuzsanna: Remény és kenyér. *Evangélikus Élet*, 2009/48. *From Winnipeg to Stuttgart*. LVSZ-dokumentum, 2009.

Mark S. Hanson: What is „Daily Bread”? *The Lutheran World Federation*. Online. <http://www.lwf-assembly.org/explore/assembly-theme/voices-from-the-communion/>. 2010. január 4.

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre – Bibliatanulmányok. *Lelkipásztor*, 2010/1–6.

Jézus Krisztus áldozata – megváltásunk egyetlen reménysége

ITTZÉS JÁNOS

Alapszövegek

„A keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje.” (1Kor 1,18)

„Mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is mint a megfeszítettéről.” (1Kor 2,2)

„Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát. Isten ugyanis Krisztusban megbékéltette a világot önmagával, úgyhogy nem tulajdonította nekik vétkeiket, és reánk bízta a békéltetés igéjét. Tehát Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljete meg az Istennel! Mert azt, aki nem ismert bűnt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne.” (2Kor 5,18–21)

„Nem jól dicsekedtek ti. Hát nem tudjátok, hogy egy kicsiny kovász az egész tésztát megkeleszti? Takarítsátok ki a régi kovászt, hogy új tésztává legyetek, hiszen ti kovásztalanok vagytok, mert a mi húsvéti bárányunk, a Krisztus, már megáldoztatott.” (1Kor 5,6–7)

Idézetek

„Hiszem, hogy Jézus Krisztus – az Atyától öröktől fogva született valóságos Isten és Szűz Máriától született valóságos ember – az én Uram, aki engem elveszett és megítélt embert megváltott: minden bűntől, a haláltól és az ördög hatalmából megszabadított, és magáévá tett, nem arannyal, sem ezüsttel, hanem szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával, hogy egészen az övé legyek, az ő országában ő alatta éljek, és őt szolgáljam örök igazságban, ártatlanságban és boldogságban, mert ő feltámadt a halálból, él és uralkodik örökké. Ez így igaz!” (Luther: *Kis káté*; a 2. hitágazat magyarázata)

„Mi életedben és halálodban egyetlen vigasztalásod? Felelet: Az, hogy mind testestől, mind lelkestől, akár élek, akár halok, nem önmagamé, hanem az én hűséges Uramnak és Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok, aki az ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett, engem a Sátán minden hatalmától megszabadított, és úgy megőriz, hogy az én mennyei Atyám akaratán kívül még csak egy hajszál sem eshetik le a fejemről; sőt inkább mindennek az én üdvösségemre kell szolgálnia;

azért engem Szentlelkével biztosít az örökélet felől, és szív szerint hajlandóvá és késszé tesz arra, hogy ezután öneki éljek.” (*Heidelbergi káté*; I. Űrnapja, 1. kérdés és felelet)

„A másik idézetet Luthertől vesszük: »A keresztyén ember szabad ura mindennek, és nincs alávetve senkinek. A keresztyén ember készséges szolgálja mindennek, és alá van vetve mindenkinek. Ahogyan tehát Krisztus nekem adja önmagát, úgy adom oda önmagam, mintegy krisztusként embertársaimnak, és nem fogok tenni ebben az életben semmi mást, mint amiről látom, hogy embertársamnak szükségét, javát és üdvösségét szolgálja.« (Luther: *Tractatus de libertate christiana*, 1520, WA 7,49.66) – Úgy gondolom: aki nem tudja ezeket a mondatokat igenelni és hite, gondolkodása és cselekvése alapjául elfogadni, az aligha nevezheti magát evangélikusnak, és még kevésbé keresztyénnek. Ebben az értelemben szeretnék a kereszt titkáról bizonyosságot tenni: arról, hogy a kereszt vége minden emberi reménységnek, és mégis a kereszt az egyetlen igazi reménység. *Crux spes unica!* – ezt vallották elődeink.” (Próhla Károly: „*Tanítások őket...*” Magánkiadás, 2007)

„De ha ezzel nem értesz egyet, kedves Testvérem, kérlek szépen, mondd meg magadnak, nekem és testvéreidnek, oszd meg velünk kétségeidet: mit tehetne még Isten azért, hogy megértsük, ő megbékélt velünk? Vajon nem ugyanaz történt-e nagypéntek fájdalmas misztériumában, amit a példázatban hallunk? A gazda töpreng, aggódó szívvel kérdezi, mit tehetné még ezekért? És szinte látom, hogy az aggódó, gondbarázdálta arc kisimul, mert megszületik atyai szívében a végső mentő ötlet: tudom, hogy mit tehetek még, elküldöm hozzájuk szerelmes Fiamat. És elküldte. Mondd meg, Testvérem, aki még ma is Isten szívében keresed békétlenséged keserű forrását, mit tehetett volna még érted, neked, helyetted az Isten! Misztérium ez. Az is, amit ő tett, és az is, ha megszületik válaszul a bizalom. A hit

misztériuma, az egyetlen igazi csoda ezen a világon. Mert a halottat egy mozdulattal feltámasztja, a viharos tengert egy rövid paranccsal lecsendesíti, ha akarta volna, angyalok légióit egy szóval állítja hadba, hogy megmentse keresztőtől, haláltól, töviskoronától, emberek gyűlölködő röhgésétől. De hogy ezt a titkot megismerd, és megszületessen szívedben a szeretet bizodalmas válasza – ezért és ebbe bele kellett halnia. Mert kevesebb nem volt elég. Hogy elhiggyük, valóban igaz, amit a tiszta apostoli tanításban évezredek óta tanúsít az egyház. Igen, misztérium az, hogy az ember szívében, mint a tőle jobbra megfeszített lator szívében megfogalmazódik az egyetlen adekvát, békességben született imádság: Uram, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz a te országodban!” (Ittész János: reggeli áhítat az 5. országos evangélikus találkozón, Paks, 2007. június 23.)

Néhány kérdés

Miért van az, hogy oly sokszor megfordítjuk gondolatmenetünket, és nem Isten igéjében keressük kérdéseinkre a választ, hanem kétségeink felől kiindulva a kinyilatkoztatás kritikusaivá leszünk?

Miért olyan lehetetlen felismernünk, hogy a Szentháromság titkától elválaszthatatlan az inkarnáció csodája: a betlehemi gyermekben, a nagypénteken megtörtetett testben és az oltár szentségében is ő maga van jelen, a minket halálosan szerető Úr!

Miért nem értjük meg végre, hogy nem Istent kellett Jézus Krisztus keresztáldozatával kiengesztelni, hanem nekünk adott így bizonyítékot bűnösökön könyörülő irgalmáról az Úristen, hogy megbékéltessen önmagával. Ebben az értelemben egyetlen reménységünk a kereszt, Jézus Krisztus áldozata.

Áldás, avatás, szentelés, ordináció, iktatás – teológiai alapvetés és lelkeszi gyakorlatunk

VÉGHÉLYI ANTAL

Az *áldás, avatás, szentelés, ordináció* és *iktatás* kifejezések használata a múltban sem volt egységes, ám a *Liturgikus könyv* megjelenéséig a hivatalos használatban egység mutatkozott, hiszen mindenki tudta, hogy a Raffay–Próhla-Agenda szóhasználata az irányadó.

Egyházunkban soha nem volt vitatott, hogy a végzett teológus lelkésszé válása az *ordináció* alkalmával történik,

amit kizárólag püspök végezhet. Vitára az *ordináció* magyarrá fordítása adott okot. A kifejezés szolgálatra *rendelést* jelent, de így sosem fordították. Mivel magyar nyelvtérleten a többségi katolikus egyház az ordinációt *szentelésnek* mondja, kezdetben ez lett az evangélikus szóhasználat is. Mi a magyarázata, hogy a második világháborút követő időkhöz egyházunkban ez nem keltett visszatetszést? Érde-

mes lenne feltárni a valódi okait, hogy egyházvezetésünk miért éppen a Kádár-korszak kezdetén – ekkor jelent meg a Pröhle-féle *Agenda* – látta szükségesnek a *szentelés* helyett az *avatás* kizárólagos használatának elrendelését. Volt-e, lehetett-e ennek valós teológiai indoka, vagy az egyháztól idegen érdekek kiszolgálása volt a szempont? Miért vált ki sokakban ellenérzést, hogy a *Liturgikus könyv* visszatér az idős lelkészgeneráció által mindig is használt *szentelés* szó használatára? Ma már valóban idegen lenne, illetve csak római katolikusok számára értelmezhető az élet *odaszentelése* az evangélium szolgálatára? Milyen erők és szándékok mozgatják ezt a szóhasználati kérdésnek látszó vitát?

A kérdést tovább árnyalja a katolikus szóhasználatól kezdettől fogva tudatosan idegenkedő református egyház elve: élő személyeket szentelnek, élettelen tárgyakat, épületeket, emlékműveket megáldanak.

A Pröhle-Agenda csak egyetlen nem istentiszteleti célú emberi alkotás rendeltetésének való átadásakor feltételez lelkészi szolgálatot, és címszavában a sírkő *felállításáról* (399. o.) beszél. Kikerüli a kérdést: minek nevezzük a nem istentiszteleti célt szolgáló tárgyak, létesítmények átadását, használatba vételét? Helyesen döntöttek-e a *Liturgikus könyv* szerkesztői, amikor több nem istentiszteleti célú létesítmény és épület átadásához, használatba vételéhez is rendet készítve úgy döntöttek, hogy ezeknél a *megáldás* címszót használják, míg az istentiszteleti célt szolgáló eszközök, létesítmények és épületek használatbavételéről szóló rendek – miként a Pröhle-Agendában – a *szentelés* címet viselik?

Luther többször is tiltakozott az ige helytelen használata („igézés”, azaz mágikus erő tulajdonítása az igének) ellen. Valóban elégséges teológiai alapja-e személyek igével való megáldásának az 1Tim 4,4–5-re való hivatkozás: „Mert az Isten minden teremtménye jó, és semmi sem elvetendő, ha hálaadással élnek vele, mert megszentelődik az Isten igéje és a könyörgés által.” Ez az ételek megkülönböztetése és a házasság tiltása ellen szóló igevers kiterjeszhető-e az igével való megáldás mai protestáns gyakorlatára? Ez alapos elemzést igényelne.

További súlyos kérdést vet fel az a gyakorlat, amelyben az iktatás – főleg a lelkészeké – már alig különböztethető meg az ordinációtól. Ez szükségessé teszi az ordiná-

ció teológiai tartalmának tisztázását. Melyek az ordinációnak azok a sajátos elemei, amelyek nem jelenhetnek meg az iktatás liturgiájában?

Végül: minek nevezzük a püspök szolgálatba állítását? Ez a püspöki szolgálat teológiai értelmezését is fölveti. Meghatározható-e a püspök szolgálat a lelkészi szolgálat „elágaztatásaként”? Bár a püspökség nem külön „ordó”, az egyetlen „ordóban” a lelkészek kizárólag püspök kézrátétele által részesülhetnek. Csak a szokás vagy az egyházjog teszi kizárttá a püspök e jogkörében való helyettesítését? Vagy ennek teológiai oka van?

A régi egyházjog – keleten és nyugaton – a püspök szolgálatba állítását *installációnak* nevezi. Mennyiben több ez az iktatásnál?

Szükséges utánanézni a *Niceai zsinat* püspökről szóló két dekrétumának, amelyeket Németországban az evangélikusok – még Luther életében – változatlan formában vettek fel egyházalkotmányukba.

Szükséges a bibliai alapoktól elindulva, az egyháztörténetre is kitekintve, alapos kutatást folytatni a püspök hivatalának, szolgálatának tisztázására. Csak ezután van értelme azon gondolkodni, hogy magyarul milyen névvel illessük a püspök szolgálatba állítását, illetve mik a nélkülözhetetlen elemei a püspököt szolgálatba állító istentiszteletnek.

Ajánlott irodalom (összeállította: ifj. Hafenscher Károly)

- BRUNOTTE, Wilhelm 1959. *Das Geistliche Amt bei Luther*. Lutherisches Verlagshaus, Berlin.
- KÜHN, Ulrich 2003. Die Ordination. In: *Handbuch der Liturgik*. Szerk. Schmidt-Lauber, Hans-Christoph – Meyer-Blanck, Michael – Bieritz, Karl-Heinrich. 3. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. 335–354. o.
- GÁNÓCZY Sándor 2006. *Bevezetés a katolikus szentségtanba*. Bencés Kiadó, Pannonhalma.
- MILDENBERGER, Irene (szerk.) 2007. *Ordinationsveständnis und Ordinationsliturgien, Ökumenische Einblicke*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig.
- JOSUTTIS, Manfred 1991. *Der Pfarrer ist anders*. 4. kiad. Chr. Kaiser, München.
- SCHULZ, Frieder 1977. Die Ordination als Gemeindegottesdienst. In: Schultz, Frieder: *Synaxis*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. 321–359. o.

A teremtésünnap krisztológiai összefüggései

BÉRES TAMÁS

Ha az *ünnap* nem is tekinthető minden teológiai igazság végső próbájának, Jézus igehirdetésének eszkatológiai távlata a keresztény hit minden megélt mozzanatához közel hozza. A terített asztal, a fehér ruha, a menyegző metaforáival leírt ünnepi eseményekre való várakozás nem pusztán a jövő egy pontjának jellemzéseként szerepel szavaiban, hanem a jelenben is ható és megtapasztalható, reális erőként, amely a hit egy elemeként, reménységként élhető át. Így válik érthetővé és megélhetővé az ünnep ereje, és a megélt emberi történeteken át így válik valóságos történelemformáló erővé az ünnep erejét adó jézusi ígéret. Ennek az ígéretnek mindent átjáró természete miatt beszélhetünk arról, hogy a hit útján a Jézussal való találkozás minden apró lehetőségét hordozó eseménynek, tapasztalatnak ünnepi jellege van. Kiemelkedő értelemben a mindig ünnepi jellegű, Jézus szavai köré épülő istentiszteleteken, de ugyanilyen értelemben a böjt ünnepeiről, a nélkülözés ünnepeiről, a vívódások, útkeresés, kétségek és vigaszok ünnepeiről is beszélhetünk, amennyiben ezekben az üdvösség távlati tárulnak fel.

Ahogy a Jézus által megjelenített eszkatológiai távlat átfon és ünnepeivé tesz minden, az ő nevében megtett lépést és mozzulatot, úgy van jelen a Jézusról elmondható bibliai gyökerű hagyomány az egyház tanításának minden elemében. A dogmatika pusztán a mélyebb, részletesebb és pontosabb megértés kedvéért osztja fel a jézusi igehirdetésből sarjadó egyházi hagyományt, és csak azért, hogy a felosztás elején vagy végén figyelmeztessen arra, hogy az újszövetségben dinamikusként jellemzett hit egységében ragadja meg e mesterségesen, technikailag szétszakított „tanegységeket”.

Amikor tehát az olyan klasszikus dogmatikai felosztásokban kíséreljük meg leírni a keresztény hit lényegét, mint a teremtés, a hamartiológia, az antropológia vagy éppen a Szentlélekről, az egyházzal és az utolsó időről szóló tanítás, akkor ezeket – a lutheri „was Christum treibt” írásmagyarázati elvet követve – Jézus felől, a Jézus szavainak mélyebb megértése szándékával, a Jézusra mutató igényvel tesszük. Amikor a teremtésről beszélünk, a Jézusba vetett, újszövetségi hit alapján tesszük ezt a Szentháromság-ról szóló tanítás keretei közt. Jézus az út az Atyához, a keresztények a jézusi hitfelfogással tudják megközelíteni és megfogalmazni a „felső Istenre” vonatkozó és vele kapcsolatos összes gondolatukat. Ebben is a jézusi igehirdetés középpontjában álló *hála* kell hogy vezesse őket.

A teremtés időben, térben és tapasztalatilag is rendkívül távoli eseményről (ha egyáltalán eshet szó *esemény*-ről az idő és időtlenség határán) nem beszélhetünk mindentől függetlenül. Ahhoz, hogy egyáltalán beszélhessünk

róla valahogy, már ki kell választanunk egy erre vonatkozó, a fogalmak jelentésterületeit kijelölő és egymáshoz hangoló hagyományt. Az erre vonatkozó keresztény teológiai hagyomány messze nem merül ki teoretikus megállapításokban, mert a teremtés máig nem szűnt meg. Az Atya mindeztideig munkálkodik, gondoskodik még a liliumokról is, tud a verebekről, szálanként ismeri hajunkat is, létének kimeríthetetlen titkával fenntartja, azaz folyamatosan teremt a világot, napról napra a megújulás lehetőségét ajándékozva készíti elő a végső megújulásra. Jézust ismerni annyi, mint jótéteményeit ismerni – Melanchthonnál talán senki sem fogalmazta meg egyértelműbben a krisztológia és szoteriológia összetartozását és az ebből fakadó hála érzésének visszatartatlanságát.

Nemcsak az élet szépsége, de már a rendezett világra nyíló emberi tudat ténye önmagában is olyan hálára indít a Folyamatosan Teremtő iránt, amely előbb-utóbb meg is jelenik az életünkben, értékeink közt, személyiségünkben. Előbb szemléletben, utóbb talán konkrét tevékenységben is. E tevékenység volna a teremtett világ védelme, a teremtésvédelem, amely napjainkban azért kap különös figyelmet, mert még soha sem volt a teremtett világ a maihoz hasonló helyzetben. A nyugati kultúra vezető közreműködésével mára elértük, hogy ha nem változtatunk a nemzedékeken át kifejlesztett életstílusunkon, akkor belátható időn belül ez a földi életformák tömeges kipusztulásához vezet. Miatán az okos kompromisszumokra épülő globális megoldási tervek – többek közt a Nyugat és Kelet közti igazságosság elvének formális érvényesülése miatt – eddig látványosan nem hoztak eredményt (lásd CO₂-emissziós megállapodások folyamatos fiaskója), a világnak ismét égető szüksége lett Isten fiainak megjelenésére (Róm 8,19), akik nem test és vér szerint öröklék (Mt 16,17; Gal 1,16) a kereszténység kulturálisan rögzült formáit, hanem hitükben megújulva képesek naponként újra az *üdvösség gyakorlati határtalanságának* tudatával élni.

Mielőtt megvárnánk, hogy mások zárják le a „kollektív vagy privát üdvösség?” sokszor meddőnek látszó vitáját, a Jézusban megismert *személyes üdvösség* hite és részleges tapasztalata elég bátorra kell hogy tegyen a teremtést védő beszédre és cselekvésre. Személyiségünket, személyességre való képességünket nem véletlenül sorozatának tulajdonítjuk, hanem Isten rólunk szóló, velünk együtt megvalósuló tervének. Minden hatás, mely bennünket eddig elért, része ennek a tervnek. Az ismeretlenségből kiemelkedő emberek, tárgyak, formák, gondolatok és érzések részei ennek a tervnek. A tiszta és a koszos, a támogató és a romboló, a szép

és a csúnya, az éltető és a halálos, az esélyes és a veszélyes, a zöld és a szürke megkülönböztetésének képessége is része ennek a tervnek. A természetes és az épített környezet, a tereptárgyak és a műtárgyak, a föld és a víz, a bioszféra és az élettelen földi világ is része ennek a tervnek.

Láthatóan nincs mostanában az emberiségben elég erő ahhoz, hogy hosszú távú érdekeivel összhangban, közösen, összefogva cselekedjen. (Az is kétséges persze, hogy volt-e egyáltalán bármikor is; mindennél jobban mutatják ezt az önzés olyan örök történetei mint Kain és Ábel esete vagy a társadalmi szerződés különféle elméletei.) Azt azonban

megállapíthatjuk, hogy a társadalmi normák elfogadása iránti készség, a szabálykövetés, a felelősség érzésének és gyakorlásának képessége már volt a mainál jóval magasabb szinteken is. Ez azonban nem szegheti kedvünket: a jézusi „cselekvésemélet” soha sem az okos belátásra épült, hanem az újabb, méltatlanul ajándékba kapott esély megbecsülésére. Az ebből élők ebből tudnak élni – annyi erő pedig még a ma élő nemzedékekben is van, hogy érdeklődjenek a szomszéd kertje iránt.

Továbbvezető irodalom és gondolatok: <http://ararat.lutheran.hu/>.

A házasság teológiai alapjai – különös tekintettel az egyneműek párkapcsolatának kérdésére

REUSS ANDRÁS

A helyzet

A homoszexualitás, vagyis az azonos neműek egymás iránti szexuális vonzalma napjainkban közbeszéd témája.¹ Ez évszázados változások eredménye. A napoleóni *Code Civil* (1804) volt az első olyan európai törvénykönyv, amely a korábbiaktól eltérően már nem foglalkozott vele, és ezt követte a többi európai állam, amikor nem büntették, ha az nem botránykeltő, nem fiatakorúak vagy függő helyzetben levők a partnerek, és a szexuális tevékenységnek nincs üzleti jellege. Napjaink jellemzője, hogy a szexuálisan az azonos neműek iránt vonzódó embereknek legalábbis egy része nyíltan vállalja hajlamát (coming out), és küzd a diszkrimináció ellen. A homoszexualitás jelenségének másik új vonása, hogy a korábbi, nagyon gyakori autoerotizmus mellett „[a] hetvenes és nyolcvanas években előtérbe került a homoszexuálisok egy részénél a partnerorientált szexualitás” (BUDA 1998, 240. o.). Új jelenség az is, hogy megszólalnak olyanok is, akik nemcsak homoszexualitásukat vállalják, hanem keresztyén hitükhöz is ragaszkodnak.² Mindennek következménye, hogy az ilyen kapcsolatoknak nemcsak el-tűrését, hanem társadalmi, jogi és egyházi elismerését is

követelik, egészen az egyházi szolgálatban állók személyéig menően. A hazai egyházi közvélemény riadtan fogadja az erről szóló híreket.³

Bibliai alapok

Érdemes újra és újra tanulmányozni a házassággal kapcsolatos helyeket. A házasság teremtési rend: 1Móz 1,27–28; 2,18–25; Mt 19,8. Egynejlőség: Péld 5,15–20; 18,22; Préd 9,9; Énekek. Többnejlőség: 1Móz 4,19; 5Móz 21,15; 1Sám 1,2. Házasságtörés: 1Móz 38,24 (Támár és Júda); 2Sám 10–11 (Dávid és Betsabé); és általában: Péld 2,17; Ez 18,6; Judit 16,22–23. Tiszta szerelem: 1Móz 24,67 (Izsák és Rebekka); 1Móz 29,20 (Jákób és Ráhel); 1Sám 18,20–28 (Dávid és Mikál); Tób 6–8 (Tóbiás és Sára). Testi szerelem: Énekek éneke. Válás engedélyezése: 5Móz 24,1. Válás ellen: Mal 2,13–16; Mt 5,31–32par; 19,1–9par. Házasságtörés büntetése: 3Móz 20,10–12; 5Móz 22,22. Szexuális tisztaság: 2Móz 22,15–16. Szexuális erőszak büntetése: 5Móz 22,25–29; Bír 19,11–30. A házasság Isten és Izrael, Krisztus és az egyház viszonyának szimbóluma is (Mal 2; Ef 5,21–33), amelynek alapján nemcsak a konkrét előírások mérvadóak, hanem az is, ahogyan Isten szereti népét, és Krisztus szereti az egyházat.

A homoszexualitással kapcsolatosan az elrettentő példa

¹ A világháló 0,37 mp alatt kb. 268 000 találatot jelez a *homoszex* keresőszóra.

² Vö. a 2003–2008 között bejegyzett Öt Kenyér Közösség, amelynek honlapja elérhető. – Nádasy Ádám: Van-e köze? *Evangélikus Élet* (LXXII/29.) 2007. július 22. 7. o. (A 6–7. oldalon más vélemények is olvashatók. Elérhető a világhálón: <http://www.lutheran.hu/z/ujzagok/evelet/archivum/2007/29/071>.)

³ Vö. az Evangelical Lutheran Church in America döntése lehetővé tette homoszexuális lelkészek egyházi alkalmazását (2009. augusztus), vagy püspökké neveztek ki egy leszbikus svéd lelkésznőt (2009. november).

1Móz 19,1–11 – de a Sodomára történő utalások nem (csak) ezt a bűnt említik (Ézs 3,9; Jer 23,14; Ez 16,49). A kategorikus tiltások (3Móz 18,22; 20,13) pedig nem erkölcsi, hanem tisztasági előírások között olvashatók. Bár a második hivatkozás szerint halálbüntetés jár a homoszexualitásért, akár csak a házasságtörésért, de nem szól ennek végrehajtásáról a Biblia (csak nemi erőszak esetében: Bír 19,22–30). A fajtalanság (*arszenokoitész*) egyéb bűnök felsorolásában jelenik meg (1Kor 6,9; 1Tim 1,10). Így van ez Róm 1,26–27 állításával is, amely a 18–32. versek, sőt, 1,18–3,20 összefüggésében olvasható: nem egyes emberek bűnös hajlamáról van szó, hanem az egész emberiség mindenféle bűnösségéről, hiszen „*nincsen igaz ember egy sem*” (Róm 3,10). A homoszexualitás, amelynek Isten kiszolgáltatta (*paredóken*, tulajdonképpen 'átadta') az embereket, így a végső következménye Isten nem ismerésének (BARTH 1951, 184–185. o.). Jn 8 szerint az asszony azzal kerül el a megkövezést, hogy Jézus az ítéletet végrehajtani akarókat saját bűneikre emlékezteti.

A Szentírás egyértelműen tanúsítja, hogy a teremtési rend az ember férfi és nő volta, egymás iránti hűségük és szeretetük, amellyel nem egyeztethető össze a homoszexualitás.

Eredete, jellege

A homoszexualitásra hajlamosító okok között hagyományosan az apa hiányát vagy távollétét, a túlvédő anyai nevelést, a fűtársakkal való problémákat, a homoszexuális csábítást vagy zaklatást tartják meghatározónak (BUDA 1998; behatóan elemzi a lehetségesnek tartott okokat VONHOLDT 2006). A gének vagy az öröklődés szerepére nincs bizonyíték. Az embriónális korban bekövetkező fejlődési rendellenesség vagy a hormonzavar is csak egy feltételezés.⁴ Amint a „gyógyítást”, a hajlam megváltoztatásának lehetőségét is inkább kételkedés fogadja, noha az azt állítók nem beszélnek sem valamilyen orvosi, netán hitbeli protokollról, sem könnyű útról.⁵ Ezen tapasztalatok alapján jutnak el ma arra a következtetésre, hogy a homoszexualitás nem magatartás, hanem személyes hajlam.⁶

Teológiai megfontolások

Bár a homoszexualitás nem egyeztethető össze Isten teremtésének heteroszexuális szerkezetével, a szexualitását homoszexuális módon élő ember is bűnös, mint más em-

⁴ Vö. <http://www.narth.com/menus/positionstatements.html>.

⁵ <http://ex-gay.fw.hu/>. A szexuális identitás megváltozásának számos példájára utal a NARTH honlapja (lásd az előző lábjegyzetben).

⁶ NAGY 1967, 32. o. magát a hajlamot orvosi és erkölcsi kérdésnek tekinti. Ma számosan megkérdőjelezzik ezt a nézetet. Ami nem jelenti azonban, hogy nem lenne szükség az interdiszciplináris szexológiai kutatásra, vagy nem kellene a homoszexuális emberek erkölcsiségét vizsgálni.

berek. Hajlamuk nem fogadható el, nem helyeselhető. Nem tekinthető egyéni elhatározás kérdésének. Amint az sem fogadható el, hogy akár a törvény előtt, akár a törvények végrehajtásában, kulturális vonatkozásban vagy az egyházban előítélet és hátrányos megkülönböztetés áldozatai legyenek. A homoszexualitás elutasítása az egyházi tanításban nem jelentheti, hogy az egyháznak és tagjainak nem kellene segítő kezet nyújtaniuk azoknak, akik nem tehetők kizárólagosan felelőssé hajlamukért. A segítség a nemcsak a homoszexuális hajlamú ember számára szükséges önmegtartóztatásra való buzdításon túl, a kritikus szolidaritással való elfogadást is magában foglalhatja (KONCSIK 1998; olvasói levél). „Kisebb rossznak tekinthető etikailag az egy partner melletti kitartás, amely izolálja a kapcsolatot.”⁷

Terminológiai kérdés

Tudatosítanunk kell, hogy a homoszexuálisokról mint egy-egy csoportról beszélni durva általánosítás. Az azonos neműek iránt szexuális vonzódást érző emberek egy része nehezen viselhető sorsként, egy része szabadulást keresve, egy része a kiteljesedés lehetőségeként tapasztalja és éli meg homoszexualitását. Egyesek a felsorolt viszonyulások nem egyetlen módját élik vagy szenvedik végig. Ők mindannyian emberek, esetleg még istenkereső vagy éppen hívő emberek is, akiket nem volna szabad csupán az azonos neműek iránti szexuális vonzódásukkal jellemezni és megítélni. S ahogy nem volna szabad a házasságot izetlen tréfák tárgyává tenni, amint az gyakran történik, úgy a homoszexualitás kérdését is csak a szakszerű szeretet hangján szabad megvitatni. Ez a feltétele ugyanis annak, ami feltétlenül szükséges, hogy tudniillik ne róluk, hanem velük beszéljünk.

Jogi kérdés

A magyar parlament 2009-ben megszavazta a regisztrált élettársi viszonyról szóló törvényt, amely a homoszexuálisok párkapcsolatának társadalmi elismerését jelenti. Súlyos kérdés, hogy ezzel nem veszélyezteti-e a házasság és család védelmének a magyar Alkotmányban deklarált köteleességét.⁸ Az örökbefogadás lehetősége abból a szempontból

⁷ BODA 1991, 168. o. – BARTH 1951, 184–185. o. – THIELICKE 1966, 282–304. o. – HONECKER 1995, 221–229. o. REUSS 2005. Lásd még: A Hittani Kongregáció 1986-ban kiadott levele a katolikus egyház püspökeihez, valamint egy tanulmány. http://www.magyarokurir.hu/fajlok/hirek/25391/homoszexualitas_katolikus_szemmel.pdf.

Hittani Kongregáció: Megfontolások az azonos nemű személyek együttélésének törvényes elismertetésére irányuló törekvésekről. 2003. www.katolikus.hu/roma/azonos2003.html.

⁸ A törvény tervezetével kapcsolatos igen figyelemre méltó kérdéseket taglal: GYÖNGYÖSI 2006; HÁMORI 2008.

aggályos, amennyiben helytálló, hogy éppen az apai és az anyai szerepek nem megfelelő működése okolható a homoszexualitásért.⁹

Az egyházi áldás vagy szertartás

Isten rendelésének csak az egy férfi és egy nő házassága tekinthető, ezért más együttélési formára nem adható hivatalos egyházi szertartás keretében Isten áldása. Minden istentiszteleti résztvevő kapja az áldást. Adható-e külön áldás arra az emberi helyzetre, amely alapvetően ellentétes Isten rendjével? Kérheti Isten áldását az ember még egy ilyen helyzetben is, hogy a kényszerek között, amelyben él(nie kell), mégse szakadjon el Urától!?

Homoszexualitás és egyházi hivatal

Legyőzhetetlen ellentmondás rejlik abban a feladatban, hogy olyan valaki hirdesse férfi és nő házassági együttélésének teremtési rendjét, aki maga nemcsak nem képes (valamilyen mértékben mindannyian ilyenek vagyunk), de nem is akar abban élni (ez persze felveti a cölibátus kérdését is). A homoszexuális hajlam elfogadása az egyház részéről, de ugyanakkor az ilyen gyakorlat elutasításának kívánalma – akárcsak heteroszexuálisok esetében – karizma kérdése is. Az az érv, hogy a parókiának és a lelkészcsalád életének ma már távolról sincs olyan példaadó jelentősége, mint régen, tehát a homoszexualitás a lelkészek esetében is elfogadható – számomra hátborzongató érvelés.¹⁰

A Szentírás tekintélye

Az amerikai evangélikusok 2009-es vitáiban nyomós érvként hozták fel, hogy korábban nem tartották írásellenesnek a nők ordinációját, Pál apostol egynémely kijelentése ellenére, és elfogadták az egyházi szolgálatban azokat a lelkészeket is, akik elváltak, noha Jézus határozottan Isten

rendje ellen valónak mondta a válást. Utóbbi érv az EKD említett szövegében is megjelenik. Ez a roppant kérdés azonban már szétfeszíti témánk kereteit.

Felhasznált irodalom

- BARTH, Karl 1951. *Die Kirchliche Dogmatik III/4. Die Lehre von der Schöpfung*. Evangelischer Verlag A. G., Zollikon–Zürich.
- BODA László 1991. *Emberré lenni, vagy birtokolni?* Szent József Kiadó, Budapest.
- BUDA Béla 1998. *Elmélet és alkalmazás a mentálhigiéniében*. Támasz, Budapest.
- HÁMORI Antal 2008. Az azonos neműek „házasságkötéséről” szóló „törvény”-javaslat alkotmányjogi reflexiója. *Vigilia* (73) 3. 230–233. o.
- Homoszexualitás és egyházi hivatás. *Mérleg* (33) 1997/2, 233–236. o.
- HONECKER, Martin 1995. *Grundriss der Sozialethik*. Walter de Gruyter, Berlin – New York.
- KONCSIK Endre 1998. *Mérleg* (34) 2. 237–239. o. (Olvasói levél.)
- NÁDASDY Ádám 2007. Van-e köze? *Evangélikus Élet* (LXXII/29.) július 22. 7. o.
- NAGY Gyula 1967. *Egyház a mai világban*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.
- REUSS András 2005. Házasság, család, szexualitás. *Lelkipásztor* (80) 11. 362–367. o.
- ROTTER, Hans 2001. A homoszexuális párkapcsolatok jogi elismeréséről. *Mérleg* (37) 3. 280–288. o.
- THIELICKE, Helmut 1966. *Sex*. Mohr Siebeck, Tübingen.
- VONHOLDT, Chrisl Ruth 2006. A homoszexualitás megértése. *Embertárs*, 4. 353–363. o.

Internetes források

- A Hittani Kongregáció 1986-ban kiadott levele a katolikus egyház püspökeihez, valamint egy tanulmány. In: Homoszexualitás katolikus szemmel. *Magyar Kurír*. http://www.magyardurir.hu/fajlok/hirek/25391/homoszexualitas_katolikus_szemmel.pdf.
- Ex-gay*. <http://ex-gay.fw.hu/>.
- GYÖNGYÖSI Zoltán 2006. Változások az élettársi jogviszony szabályozásában. Március 6. 29 o. *Jogi Fórum*. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/225>.
- Hittani Kongregáció: Megfontolások az azonos nemű személyek együttéléseinek törvényes elismerésére irányuló törekvésekről. 2003. www.katolikus.hu/roma/azonos2003.html.
- Mit Spannungen leben. Eine Orientierungshilfe des Rates der Evangelischen Kirche in Deutschland zum Thema „Homosexualität und Kirche”. 26. Februar 1996. EKD Texte 57. 5.3. pont (Az EKD Tanácsának irata.) *EKD*. <http://www.ekd.de/familie/44736.html>.
- National Accociation of Research & Therapy of Homosexuality (NARTH). <http://www.narth.com/menus/positionstatements.html>.

⁹ Elsősorban a német helyzetre van tekintettel ROTTER 2001.

¹⁰ Így érvel az EKD Tanácsának irata: Mit Spannungen leben. Eine Orientierungshilfe des Rates der Evangelischen Kirche in Deutschland zum Thema „Homosexualität und Kirche”. 26. Februar 1996. EKD Texte 57. 5.3. pont <http://www.ekd.de/familie/44736.html>. – Egy katolikus álláspontot fogalmaz meg: Homoszexualitás és egyházi hivatás. *Mérleg* (33) 1997/2, 233–236. o.

Tanfegyelem és a liturgia szövege

HAFENSCHER KÁROLY (IFJ.)

A téma hallatlanul izgalmas és sokrétű. Ezért – jelen kerektek közt – az alábbiakban csak impulzusokat adhatok, hogy a feldolgozók el tudjanak indulni, az előadásokat hallgatók pedig érezzék, milyen sok lehetőséget tartogat még a téma.

1. Fontos és érdemes a tiszta tanítás fogalmáról beszélni, hiszen a tanfegyelem alapja az egészséges tanítás. Biblikusság és hitvallásosság kérdése egyaránt terítékre kerül ezzel kapcsolatban. Ezen belül hallatlanul izgalmas a mozgáster kérdése. Mennyire ad szabad mozgásteret az ígéhez való ragaszkodás és az alapvető hitvallási irataink anyaga? Mekkora szabadságot ad az, hogy mindennek mértéke a Krisztushoz kötődés, illetve ami Krisztushoz vezet. A kereszténység lényege szerint Krisztus-hit. Ebből bomlik ki a hit által kegyelemből való megigazulás tanítása, amely evangélikus keresztény tanításunk alapja. Minden pótszer, minden ezt gyengítő kiegészítés, minden ezt átértékelő, megváltoztató, helyettesítő tanítás tévtanítás.

2. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni a mai kontextust: a deheroizálás, a tekintélyrombolás és a relativizmus korában a tanfegyelem – egyáltalán a fegyelem – kifejezést törölték a mindennapok szótárából. A hamisan értelmezett egyházi demokrácia következményeként a magyar evangélikus vonatkozásban is komoly hiányjelenségek vannak a fegyelem s azon belül a tanfegyelem területén.

3. Ekkleziológiai kérdések sorát is felveti a téma. Kiindulásként természetesen érdemes foglalkozni az *Ágostai hitvallás* egyházfogalmával: egyház ott van, ahol az evangéliumot tisztán hirdetik, és a szentséget Krisztus rendelése szerint szolgáltatják ki. Ezzel már az istentisztelet, a liturgia lényegénél vagyunk, ahol a tanfegyelem nem mellékes kérdés, hanem ezek szerint az egyház létét, egyház voltát érintő ügy. Hol a határ, ahol „mondhatjuk a magunkét”, és hol az a pont, ahol fegyelmezten tudomásul kell vennünk, hogy nem a magunk nevében szólunk, megbízónk az egyház, sőt az egyház Ura.

4. A tanfegyelem a liturgikus szövegekkel kapcsolatban kerül napirendre. A liturgia szövege ihletett szöveg? Az egyértelmű, hogy tradicionálisan összetartozik a *lex credendi* és a *lex orandi*. Az egyház népe csak azt hiszi, amit imádkozni (= istentiszteleten együtt imádkozni) tud és szokott. A liturgikus szövegek tisztasága így a hit tisztaságát befolyásolja. A keleti kereszténység találóan így fogalmaz: a liturgia imádkozott dogma. Ez az evangélikusság számára is vállalható definíció természetesen elvi és gyakorlati következményekkel jár: a liturgia fejünkben, szívünkben, gyakorlatunkban való újraértékelésével és élettelibb, fegyelmezettebb használatával.

5. Ha komolyan vesszük a tény, hogy a liturgia koncentrált ige (igehordozó, -tömörítő, summázva tálaló), a li-

turgia szövegét szabad-e megváltoztatni, s ha igen, milyen mértékben és milyen mértékkel? Ha komolyan vesszük, hogy a liturgia dramaturgiája a megváltás és a megszentelés dramaturgiája és az Isten-találkozás eseménye, akkor milyen mértékben nyúlhat bele az istentisztelet megformáló lelkész, szolgálattévő a liturgia rendjébe?

6. A liturgia ugyanis mindenekelőtt Isten közöttünk végzett szolgálata (*leiturgia* = közszolgálat, az istentisztelet pedig „liturgia Dei”). Minden emberi megnyilvánulás e keretek között csupán csak reakció Isten nagy tetteire. Kinek van joga képviselni Isten akaratát, kinek van joga felülvizsgálni Isten működését? Egy-egy embernek, egy-egy közösségnek, az egyház közösségének?

7. A liturgia ebben az értelemben igehirdetés. Az ige egyházában tehát nem szertartásokban, rítusokban gondolkodunk, hanem a liturgia igehordozó mondataiban, akklamációiban, imádságaiban, lekcioiban, verbális és nonverbális isteni kommunikációjában. Ezért a liturgia gazdagsága, tartalma, élő volta nem eshet áldozatul a lelkész hangulatának, a helyi tradíciók mindent felülíró gyakorlatának, az adott kor divathullámainak. A liturgiában a lelkész nem felolvasó (lektor), hanem igehirdető – a készüléskor, az attitűdében, a tanító-nevelő hozzáállásban s a műfaj helyes értelmezésében tehát igen nagy a felelőssége. A liturgia a felnőthittan legismertebb, legelterjedtebb és igen hatékony formája. Így használjuk-e?

8. A liturgia az egyház közös imádsága. Nem az én magánakció, nem az én szubjektív vallási érzéseimnek, gondolataimnak, elképzeléseimnek a kifejezése. Az egyháznak pedig gondoskodnia kell arról, hogy legyenek olyan emberek, szakmai és lelki közösségek, akik megfogalmazzák a *lex credendi* éppen úgy, mint *lex orandi*. Tudja-e ezt az egyházi szolgálattévők minden egyes tagja alázattal elfogadni, vagy az egyik legnagyobb lelkészi kísértés, a „mindent jobban tudás” itt is ördögi következményekkel jár?

9. A liturgia és a tanítás (tanfegyelem) ügyében nem fedkezhetünk meg arról, hogy a liturgia szövegeire is igaz: a Szentlélek munkálkodik bennük és általuk, s tanítja Isten népét. Ne helyette akarjunk munkálkodni és jobbat kitalálni, hanem úgy igyekezzük végezni a liturgikus szolgálatot, hogy a Lélek áradásának biztosítsunk medret.

Néhány záró kérdés

Belefér-e az evangélikus egyházképbe és a lutheránus felszabadultságba a sokféleségből lassan anarchiává „szélesedő” rendtelenség – a liturgikus szöveghasználatot illetően? Aki

elveti a *Liturgikus könyv* régi-új anyagát, az ragaszkodik-e a Pröhle-agenda szövegéhez? Aki használja a *Liturgikus könyvet*, tudatosan él-e az alternatív lehetőségek sorával?

Ajánlott irodalom

PRÖHLE Károly 1948. *A hit világa. Bevezetés a keresztyén hittanba.* Harangsó, Győr.

BRUNNER, Peter 1993. *Zur Lehre vom Gottesdienst.* Lutherisches Verlagshaus, Hannover.

WAINWRIGHT, Geoffrey 2003. Systematisch-theologische Grundlegung. In: *Handbuch der Liturgik.* 3. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

ARNOLD, Jochen 2004. *Theologie des Gottesdienstes.* Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

A lelkipásztori beszélgetés és a magángyónás

SZABÓ LAJOS

Mielőtt a spiritualitás két nagyon fontos területébe bele-mélyednénk, jó szemünk előtt tartani egy vezető kortárs protestáns teológus, *Peter Scherle* mondatait: „A lelkiség fogalmának történetére és problémájára való tekintettel közelebbről úgy fogalmazható meg a keresztyén élet speciálisan evangélikus felfogása, hogy az emberek kegyesek és szabadok. Emberek, akiket elért az örömhír, hogy Isten szeretetétől, amelyet Krisztusban nyertek el, semmi és senki el nem választhatja őket.” A „kegyes” és a „szabad” szavak irányíthatják gondolkodásunkat a téma feldolgozása közben (SCHERLE 2008, 25. o.).

Érdeemes azon elgondolkodni, hogy a lelkipásztori beszélgetés és a magángyónás mennyire van jelen napjainkban a mindennapi lelkészi szolgálatban. Van-e igény rájuk, és fel tudjuk-e őket úgy kínálni, hogy a gyülekezetek tagjai éljenek velük? Egyik oldalon jelentkezik egy fokozatosan növekvő igény a lelki kérdésekről való beszélgetés iránt, a másik oldalon ugyanez nem mondható el a magángyónással kapcsolatban. Annak ellenére sem lett népszerűbb a magángyónás, hogy a bűnök, a mulasztások és a belső terhek kimondása köztudottan segít a gyógyulás folyamatában. Inkább divatosakká váltak a különböző spirituális utak, módszerek és praktikák.

Vajon elképzelhető-e, hogy nagyobb lesz az elfogadottsága és gyakorlata a magángyónásnak, ha javul az egyházi közösségekben az olyan beszélgetések minősége, ahol a közösség tagjai a mindennapi életük alapvető problémáit kötetlen formában megbeszélhetik egymással? Erre nem alkalmas az istentisztelet, de sokat segít, ha követi egy beszélgetős félóra. Természetesen úgy, hogy jelen van a lelkész is, mint a közösség egy elérhető és könnyen megszólítható tagja. A lelkipásztori beszélgetés akkor élheti reneszánszát, ha a gyülekezet beszélgető gyakorlata belső körein belül aktivizálódik. Ez speciális nyitottságot igényel. Fontos az egymás iránti érdeklődés és a kölcsönös odafigyelés. Felveti ez azt a kérdést is, hogy a gyülekezeti közösség alkalmi mennyire az őszinte találkozás helyei.

Mennyire sikerül úgy alakítani az együttlétek légkörét, hogy a másik életének a segítése valódi igény legyen a közösség tagjaiban? Nem csupán az önmagunk életének ápolása vagy a lelki életünk igényeinek a kielégítése a gyülekezethez tartozás célja, hanem a továbbadható és megélhető törődés gyakorlata is.

Lelkigondozói beszélgetésre akkor érkeznek emberek, ha bizalmat ébreszt a lelkész szolgálata bennük, s ha eleve feltételezik a meghallgatás, a megértés és a felsegítés képességét. Éppen ezért izgalmas az a kérdés, hogy a lelkész a lelkigondozói beszélgetés során „önmagát nyújtja”, vagy túlmutat önmagán – a megbízójára. A lelkigondozói beszélgetés sokszor válik az „úrvacsorai közösség előszobájává” vagy a magángyónást motiváló alkalmá. Egyszerűen lejátszódhat az is, hogy egy elmélyülő lelkigondozói beszélgetés belefut a magángyónás alkalmába.

Hogyan készülhetünk fel erre? Milyen magatartásváltás jelzi azt, hogy már magángyónás zajlik? Biztos, hogy mindennek alapvető előfeltétele a lelkész/lelkigondozó korrektsége, megbízhatósága és természetessége. A protestáns lelkész a reformáció öröksége alapján úgy egy a gyülekezeti tagok között, hogy nyilvánvalóvá válik a saját életének sok gyengesége és esendősége is. Családi életének válsága is és a kísértésekben való elbukása is. Nem egy „kiemelt, különleges személy” a lelkész a gyülekezeti közösségben, hanem éppen közülük egy, akinek megbízása van a lelkészi szolgálatra és életgyakorlatra. Ma különösen is érzékeny terület ez. Nem lehet gyorsan továbblépni azokon a problémákon, amelyek egyre többször találják el a lelkészi életet, és sokszor úgy válnak nyilvánossá, hogy a lelkipásztori beszélgetés őszinteségére és a magángyónásra magának a lelkésznek van égető módon szüksége. Ezt megkezdve nehezen lesz képes mások életében lelkigondozói beszélgetést vagy magángyónást gyakorolni.

A lelkipásztori beszélgetés és a magángyónás erejét és értékét önmagán megtapasztaló lelkész lesz képes arra, hogy mások életével kapcsolatban gyakorolni tudja eze-

ket a lelkipásztori tevékenységeket. Így lehet hiteles tanúja annak, hogy az igazi cselekvő ezekben a folyamatokban nem az ember, hanem Isten. A legfontosabb szabály a lelkigondozói beszélgetés és a magángyónás esetében is az, hogy a lelkész megmaradjon a ráruházott szerepnél, és annál ne tulajdonítson nagyobb szerepet magának. A személyének tulajdonított túlzottan nagy jelentőség vagy a hivatalából következő szerep felnagyítása egyaránt veszélyezteti mindkét terület szolgálatának tisztaságát. A lelkigondozást végző és a magángyónás liturgiáját nyújtó lelkésznek egyaránt nagyon alázatosnak és őszintének kell lennie. Ez akkor sikerül leginkább, ha a középpontban valóban Krisztus szabadító tette áll, és nem a miénk. Azonban ne felejtjük el Luther álláspontját: „A feloldozás, vagyis a kulcsok hatalma szintén segít és vigasztal a bűnnel és a rossz lelkiismerettel szemben, mert így rendelte Krisztus az evangéliumban. A gyónást és a feloldozást semmi áron sem szabad megszüntetni, már csak a rettegő lelkiismeret érdekében, meg a fiatal, éretlen nemzedék miatt sem, hogy kikérdeztessék és oktatást kapjon a keresztyén tanításban. A bűnök felsorolása tekintetében azonban adjunk mindenkinek szabadságot, hogy mit akar, és mit nem akar felsorolni.” (PRÓHLE 1983, 301–302. o.)

Hivatkozott művek

SCHERLE, Peter 2008. *Fromm und frei*. LIT Verlag, Berlin.
A keresztyén hit főtételei vagy más néven a schmalkaldeni cikkek. In: D. dr. PRÓHLE Károly (ford., bev.) 1983. *Luther Márton négy hitvallása*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest. 269–307. o.

Ajánlott irodalom

KETTUNEN, Paavo 2009. Spiritualitás a bűntudat és a szegyen kettős szorításában. *Lelkipásztor*, 1. 7–13. o.
JOÓB Máté 2009. A krízisbe került ember lelkigondozása. *Lelkipásztor*, 2. 48–50. o.
KARSAY Eszter 2007. A lelkészi szolgálat két pólusa: az igehirdetés és a lelkigondozás. *Lelkipásztor*, 6. 221–223. o.
PÁNGYÁNSZKY Ágnes – KRÁMER György 2007. Családlátogatástól család gondozásig. *Lelkipásztor*, 3. 91–93. o.
FAZAKAS Sándor 2008. Az egészségügyről teológus szemmel. *Igazság és Élet*, 2. 117–121. o.
SEFCSIK Zoltán 2008. Lelkigondozói alapképzés a Gyököcssy Intézetben. *Lelkipásztor*, 4. 140–141. o.
BAUMGARTNER, Isidor 2006. *Pasztorálpszichológia*. SOTE, Budapest. 101–149. o.
SHELDRAKE, Philip 2008. *A spiritualitás rövid története*. Kálvin Kiadó, Budapest.

A fiatalok lelkigondozásának területei és lehetőségei, különös tekintettel a veszélyeztetettségükre

LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN

Fogalomponosítás

Fiatal: ez megnevezés a 15–29 éves korosztályt jelöli, ajánlatos külön foglalkozni a 10–14 éves kiskamaszokkal.

Veszélyeztetettség: gyermekvédelmi jogi kategória. Olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

Fiatalok mint a lelkigondozó célcsoportja

Fiatalok: hatalmas pszichofizikai változásokon megy át az egyén, míg felnőtt lesz. Személyiségük, énképük, értékrendjük kialakulásának időszaka. Kritikusan szemlélik a világot, világmegváltó lendülettel és öntudattal élnek, vágnak felnőttként élni, ugyanakkor a felelősség hordozási és a döntésképeségük nem elégséges. Érzelmileg éretlenek, csapongók. Sokan nehe-

zen motiválhatók, fiatalkori depressziótól szenvednek. Anyagi szempontból kötődnek a szülői házhoz, végzettség hiányában önállóan még nem tudják megállni a helyüket. Útkeresésük legtöbbször lázadás az általuk ismert minták, tekintélyek ellen.

Veszélyeztetett fiatalok: első hallásra talán csak azokat soroljuk ide, akiknek az életében olyan veszélyeztető tényezők lépnek fel, mint például az alkohol, drog, dohányzás, rossz társaság, rossz anyagi körülmények, családi konfliktusok, betegség, fogyatékoság, felelőtlen szülői magatartás. Ugyanakkor ilyen lehet sok civilizációs vívmány is: jogosítvány, televízió, internet, fogamzásgátló szerek vagy a jó anyagi körülmények. A virtuális világ függőséget okoz, a való világot unalmasnak mutatja. A jó anyagi körülmények közt élők számára a rendszeres hétfégi szórakozás, az italozás, a kábítószer-élvezet elérhető luxus. Bár a munkavállalás és jogosítvány komoly mérföldkő a felelősségvállalás útján, a pénzt vagy a szülők autóját a barátok előtti felvágásra vagy féktelenül használják. A fogamzásgátlás a felelős szexuális

élet része, fiatal korban azonban bátorító tényezője lehet az átgondolatlan kapcsolatoknak. *Általánosságban kijelenthető, hogy a fiatalság nem elsősorban a veszélyeztető tényezők, hanem ön maga életkori sajátosságai miatt veszélyeztetett.*

A lelkipozás területei, lehetőségei

Nehézség

A fiatalok nem szeretik, ha beleszólnak az életvezetésükbe. Ismerik az értékrendünket, válaszainkat, útmutatásunkat, tudják, mire hogyan reagálunk. Nem akarják, hogy szembesítsük őket saját gyengeségükkel. Joguk van a hibázásra, a mélységek tudatos kipróbálására, bár mi ezeknek a fájdalmas következményeitől legszívesebben megóvnánk őket. Úgy érzik, ha nem próbálnak ki mindent, lemaradnak az életről. Aligha lehet rájuk hatni észérvekkel. Csak arra figyelnek, akit tisztelnek, akiről tudják, hogy szereti őket, bár saját korosztályuk véleménye, megítélése mindenek felett áll.

Kihívás

A fiatalok lelkipozójának rendelkeznie kell empatikus készséggel, elfogadó szeretettel, és tudnia kell olyan szókinccsel beszélni, ami érthető egy tizenéves számára is. Mellőzze a kategorikus kijelentéseket, a tiltásokat, mindazt, aminek egyszerű ellentmondani. Nagyra értékelik saját példáinkat s azt, ha érződik rajtunk, nem feleedtük el, hogy mi is voltunk fiatalok. Nagy türelemre van szükség, mert sokszor hosszú ideig nem jelentkezik egy-egy beszélgetés után, talán szégyellik, hogy túl sokat tudtunk meg róluk, vagy hogy nem tudták megszívlelni a tanácsunkat. Csak a hiteles keresztény és hiteles felnőtt „állhat meg előttük”.

Kiket kellene lelkipozni?

Akiket szülők, tanárok, családgondozók vagy barátok a figyelmünkbe ajánlanak, illetve akiknek a veszélyeztetettségét mi magunk is felismerjük. Például volt tanítványainkat.

Hogyan kezdjük hozzá?

Nem könnyű olyan helyzetet teremteni, amikor őszintén megnyílnak. A megszólítástól a bizalmas beszélgetésig eljutni hosszas lelkipozói munka eredménye. Kezdődhet ismerkedéssel, családlátogatással. Talán csak hónapok múltán enged magához közel. Ezért legfőképpen a szülőknek, testvéreknek, aggódó barátoknak tudunk lelki támaszt és irányítást adni. Azokat kell felvértezni vagy segíteni, akik bizalmas

kapcsolatban vannak az adott fiatallal. Vegyük észre a néma kiáltást is! Az öltözet, az arc sok mindent elárul. Ha bizalmas beszélgetést kérnek, akkor már elszánták magukat arra, hogy elfogadják szavainkat, és elvárják a határozott állásfoglalást.

Kiket tudunk lelkipozni?

Azokat, akik nyitottan és bizalommal hozzánk fordulnak. Ifiseink nagy része ide tartozik. Pozitív változást akarnak az életükben, keresik Jézust, vagy követni szeretnék őt. Figyelnek Isten ígéjére, konfliktusai, nehézségeik kapcsán a Bibliára hagyatkoznak. Lelekipozásuk sokszor kezdődik egy csoportos alkalmon, ahol kortársaik véleményét is meghallgatják. Igénylik a személyes beszélgetést, hogy együtt imádkozzunk értük, velük.

A személyes találkozón túl

Sokszor internetes csevegőprogramok segítségével vagy telefonon kommunikálnak velünk, fenntartva maguknak a bejelentkezés és elköszönés lehetőségét, s azt az intimitást, amit az arcnélküliség biztosít. Van, aki lelkiállapot-jelentését bejelentkező üzenetként (az állapotjelzőben) tudatja a nagyvilággal; óvatos közeledésre ekkor már van lehetőségünk.

Gyakori témák

Párkapcsolat: Nem értem a barátomat/barátnőmet. Szakítottunk, hogyan tovább? Hogyan bízhatok meg másban? Lehet-e engem szeretni?

Iskolai problémák: Nem jól választottam, mit tegyek? Rossz a kollégiumban.

Családi ügyek: Nem jövök ki a szüleimmel! Apám/anyám alkoholist. Hogyan óvhatom meg a kisebb testvéreimet?

Életellenes cselekmények: öngyilkosság, kábítószer.

Hit: Isten elvette, akit szeretek, hogyan higgyek benne?

Amit jó szem előtt tartani

Tudnunk kell időben más szakembereket is bevonni: például pszichiátert, gyámhivatalt, addiktológust, családgondozót.

Ajánlott irodalom

Az Ifjúság 2008 nagymintás ifjúságkutatási gyorsjelentése.

<http://www.szmi.hu/images/dok/ifjkkutatas/ifjusag2008.pdf>.

VEKERDY Tamás 1999. *Kamaszkor körül*. Holnap Kiadó, Budapest.
CAMPBELL, ROSS 1995. *Nehéz évek. Hogyan szeressük kamasz gyermekünket?* Harmat Kiadó, Budapest.

Evangéliumi nevelés lélekben és igazságban. Szerk. Jancsó Kálmánné – Kelemenné Farkas Márta – Korzenszky Richárd. Bencés Kiadó és Terjesztő Kft., Pannonhalma, 1996.

Prófétai felelősségünk: mit tehetünk hazánkért és politikusainkért?

FABINY TAMÁS

Bibliai alapok

Közismert, hogy a bibliai próféták milyen gyakran vállalnak közéleti szerepet. Feltűnő továbbá, hogy milyen sokszor szól az Ószövetség egyfajta pozitív diszkriminációval az elesettek, az özvegyek, az árvák vagy éppen az idegenek, a jövevények mellett. Mindennek pedig az nyújtja a teológiai alapot, hogy az emberi igazságosság mögött az isteni igazságossághoz való hűség, annak várása áll.

Az Ószövetségben szorosan összefügg az istenhit és a hazaszeretet. A máskor oly zord próféták képesek részvétellel szeretni a kiválasztottságra sokszor méltatlanná vált népet. Ézsaiás „férgecske Jákóbnak, maroknyi Izraelnek” nevezi őket (41,1b), Hóseás parázna nőt vesz feleségül annak érzékeltetésére, hogy Istennel szemben is paráznaként viselkedett a nép.

Az Újszövetségre – mondhatjuk – ráveti árnyékát a politika. Jézus születésének elmondásakor kikerülhetetlen tényező Augustus császár és Cirénius helytartó (Lk 2,1–2). Jézus pere kapcsán pedig egy sajátos békekötés tanúi lehetünk: „Ezen a napon Heródes és Pilátus barátságot kötöttek egymással” (Lk 23,12). Jézus sokat idézett aforizmáját – „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené” (Lk 20,25) – akkor értjük jól, ha tudjuk: a pénzen a császár képmása volt, ezért azt adó formájában oda lehetett adni a világi hatalom képviselőjének, ám az ember Isten képmása, ezért ő mindeztől Teremtőjének kell, hogy odaszánja magát.

Részvétellel szeretni

Egy prózai írásában *Pilinszky János* arról szól, hogy a hazát úgy lehet igazán szeretni, ahogy az evangéliumok és a népdalok tudnak szeretni, jelesül részvétellel. Számos népdalt lehetne idézni annak érzékeltetésére, miként is lehet részvétellel szeretni. Magam most csak egyre hivatkozom: „Elindultam szép hazámból, / édes kis Magyarországból. / Viszszanézttem félutamból, / Szememből a könny kicsordult...” Jézus pedig úgy szeretett részvétellel, hogy „megszánta a sokaságot, mert olyanok voltak, mint a juhok pásztor nélkül”.

Nekünk is lehet részvétellel szeretni. A *Himnusz* első sorában még azt kérjük, hogy „Isten, áldd meg a magyart”, ám annak utolsó versszaka már így kezdődik: „Szánd meg, Isten, a magyart!”

Gyakorlati szempontok

Tudatosítani kell, hogy ez az LMK-téma 2010 Magyarországon, vagyis a választások évében és feltehetően feszült társadalmi környezetben fog napirendre kerülni. Mindenkit óvni kell a „majd most jövünk mi” revansszemléletétől. Vélte vagy valós egyházi sérelmeink ne befolyásoljanak minket. A magam részéről nem annak a politikusnak a szemléletét tartom irányadónak, aki a *Magyar Hírlap* 2009. december 31-i számában ezt a régi mondást idézte: „aki az egyházba harap, annak előbb-utóbb kitörnek a fogai”. Sokkal inkább egyetértek *Horányi Özsébbel*, aki egy vele készült interjúban megkülönbözteti a politikai és a közéleti kereszténységet. Az előbbi normatív, az utóbbi viszont javaslatokat fogalmaz meg, ám korántsem erőtlennél: „...azt kellene várnunk a keresztényektől a közéletben és a társadalmi nyilvánosságban általában, hogy jövőt építő ajánlatokat tegyenek: a szavakban és tettekben áradó erőszak megfékezéséről; a legnagyobb magyarországi római katolikus etnikumról, a romákról; a szegénységről a jelenlegi gazdasági világválságban; a nagy társadalmi változásokban – mint például az elektronizáció, a bankok uralma vagy a média mindenhatósága – magára maradt ember megsegítéséről; a közérdek szem előtt tartásáról, vagyis a fair playről és másokról.”

Az elmúlt években annyira teret nyert a hazugság és a korrupció ebben az országban, hogy az emberek többsége joggal várja: egy új, tisztességesebb politikai csoportosulás kezébe kerül az ország sorsa. Egyházként is osztozhatunk ebben a várakozásban, ám óvakodnunk kell attól, hogy sorsunk jobbra fordulását pusztán emberektől várjuk. Egy várhatóan új kormány felállása lesz igazi kihívás az egyház számára: tudunk-e prófétai szóval, adott esetben kritikus szolidaritással vagy éppen intéssel megszólalni konkrét helyzetekben? A „mit tehetünk hazánkért és politikusainkért?” kérdésnél ezt sem lehet megkerülni.

Eközben az egyház mindig egyház kell hogy maradjon. Vagyis nem uralhat el minket a politika és annak hatása. Híveinkért pártpolitikai hozzátartozástól függetlenül felelősek vagyunk. Politikai változások közepette, egy új parlament, illetve helyi képviselő-testületek felállása idején sokat tanulhatunk Jézustól, aki nyilvános szolgálatát megelőzően visszavonult a pusztába. Imádkozni és böjtölni akart. Fel kívánt készülni mindarra, ami rá várt. Ehhez

pedig szüksége volt a csöndre, a magányra, a pusztára és mindenekelőtt Isten közelségére.

Jézus nem ugrott rögtön neki a feladatok légiójának az „ide nekem az oroszánt is” jegyében.

Nem kért rögtön szót, hogy megtartsa szűzbeszédét „Isten országa tárgykörében”.

Nem intézett azonnali kérdést a zsinagógai előljáróhoz.

Nem interpellálta a római helytartót.

Nem adott be konstruktív bizalmatlansági indítványt Heródes ellen.

Nem is kora frakcióival – a farizeusokkal, szaduceusokkal, zélótákkal vagy éppen a szélsőbalos szikáriusokkal – foglalkozott.

Nem is tanítványi körének költségvetését állította össze.

Akkor még Júdás esetleges puccskísérletére sem gondolt.

Hanem visszavonult a pusztába. Csöndben volt. Imádkozott és böjtölt.

Nagy feladatokra és új kihívásokra készülve nekünk is ezt kell tennünk, és erre kell bátorítanunk a közélet embereit is.

Ajánlott irodalom

MOLTMANN, Jürgen 1989. Politikai összefüggés. Keresztényen reménység a modern társadalom humanizálására. In uő: *A reménység fényei*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest. 263–276. o.

MÁTÉ-TÓTH András 1993. Nemzet – kereszténység – erkölcs. Adalékok a keresztény nemzeti gondolkodás jelenéhez. *Válóság*, 9. 44–57. o.

FABINY Tamás 2004. Útravaló politikusoknak. (Parlamenti nyitóáhitat, szept. 6.) *Evangélikus Élet*, szeptember 19. 1. o.

FABINY Tamás 2006. Részvétellel szeretni. A nemzeti öntudat szerepe az egyházi oktatásban. *Evangélikus Iskola*, VI. évf. 1–2. 30–35. o.

NAGY László 2009. A keresztény ember morális kötelezettsége. Interjú Horányi Özsébbel. *Magyar Narancs*, XXI. évf. 51–52. 2009. december 17. 32–34. o.

FAZAKAS Sándor 2008. „És igyekeztek a városnak jólétén...” Az egyház és a teológia közéleti felelőssége korunk társadalmában. In: Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Orosz Gábor Viktor (szerk.): *Krisztusra tekintve hittel és reménnyel. Ünnepi kötet Reuss András 70. születésnapjára*. Luther Kiadó, Budapest. 329–340. o. /Eszme 4./

Mesterséges valóságok

NOVOTNY DÁNIEL

A 21. század egyik nagy teológiai kihívása a számban, minőségben és jelentőségben is óriásivá növekvő mesterséges, virtuális valóságok létrejötte (Mátrix-trilógia, Harry Potter-sorozat, World of Warcraft stb.). Minden korban és kultúrában megjelenik az alternatív/párhuzamos valóságok témája (mesék, főleg *Az égigérő paszuly* és hasonlók; Dante és Milton művei; Huxley *Szép új világ* című regénye stb.), de soha nem hatják át ennyire és ilyen elevenen az emberi élet minden területét. Szerintem a posztmodern emberben már eleve megvan az a gondolkodási minta, ami fogékonnyá teszi a mindennapokat meghatározó filmes, számítógépes, internetes alternatív valóságokra, ezekben nem egyszerűen otthonosan mozog, hanem otthonra talál bennük. Az LMK vonatkozásában talán a legizgalmasabb lehetőség a téma feldolgozására, hogy kiválasztunk egy mesterséges valóságot létrehozó médiumot (lásd: ajánlott irodalom), és azt részleteibe menő teológiai vizsgálatnak vetjük alá. Megdöbbentő, hogy például a Mátrix-filmek duális párhuzamos valósága mennyire konkrét és szándékos teológiai üzenetet hordoz.¹

E rövid tanulmányban nincs hely és lehetőség ilyen

konkrét elemzésekre, ezért csupán arra vállalkozom, hogy a posztmodern világunkban virágzó mesterséges valóságok sikerének ontoteológiai alapjait szedem össze. Hogy ezek diadalát és létjogosultságát megértsük, látnunk kell, hogy mit jelent a posztmodern paradigmaváltás. A jelenkor embere már egy posztmodern világ szülötte. HASSAN híres modern–posztmodern fogalompárjai (1987, 15. o.) rámutatnak, hogy posztmodern alatt egy olyan koncepcióról van szó, ami szakít a tekintélyelvű, hierarchikus, alárendelő rendszerekkel, amelyek csak elválasztanak/kiválasztanak és megbélyegeznek mindent és mindenkit; helyette a posztmodern egy kizárólag mellérendelő, kombináló, kölcsönösen résztvevő, játékos anarchiát jelenít meg, ami tele van tökéletesen egyenértékű, egymás mellett létező igazságokkal, valóságokkal. Míg a 20. század paranoiás félelme, politikai hisztériája (Bibó) gondoskodott a világ- és hidegháborúkról, addig a 21. század (20. század utolsó negyede is) zavarodott, kaotikus emberisége a maga skizofrén, széthullott tudatával szabadon és minden céltudatosság nélkül vándorol sajátos és mesterségesen legyártott virtuális valóságok multiverzumában.

Néhány fogalom önkényes meghatározását adom, ezek megfelelnek egy általános posztmodern gondolkodási mintának, egyházi kereteink közt viszont úgy sejtem, megle-

¹ A Mátrix-trilógia részletes teológia elemzését elvégeztem a 2008-ban a Déli Egyházkerületben meghirdetett teológiai pályázatra beadott dolgozatomban egyik fejezetemben.

hetősen provokatívan hangozhatnak. *Szubjektív valóság*-nak nevezem azt, ahogyan az egyén mint *megfigyelő* látja a környezetét, ahogy saját tudása és tapasztalatai alapján ezt a környezetet értékeli és rendszerbe foglalja. Ez egész konkrétan a heisenbergi értelemben vett megfigyelő saját szemszöge. A teljes és tiszta formájában létező *objektív valóságot*, a Heisenberg előtti tudományos értelemben vett objektív valóságot nem létezőnek tételezem fel.

Egy valóság önmagában teljes, koherens egészet alkot. Megvan a maga belső összefüggés- és szabályrendszere, raciónalis ok-okozati viszonyai. Egy valóság emiatt önmagában működőképes, mégis képtelen önmagát értelmezni. A valóság bármely belső pontjáról csak részek szemlélhetők, még akkor is, ha látjuk a részek kapcsolatát más részekkel. Ahhoz, hogy a valóság egésze értelmet nyerjen, feltétlenül szükség van egy külső szempontra, ahonnan rálátás lehet az egészre. Ezért egy valóság értelme csak másik valóság/más valóságok viszonylatában jelenhet meg. Valóságok feszültsége, kölcsönhatása ad értelmet, önazonosságot a valóságoknak.

Véleményem szerint maga a „valóság” meghatározása mélyen teológiai probléma, pontosabban maga az ontoteológia tudománya. A világ teremtése genuin isteni aktus, de vajon ha a *valóság teremtéseként* fogalmazunk, elmondhatjuk-e, hogy minden alternatív valóság a teremtő Istentől származik? Ennek a posztmodern teológiának talán a legnagyobb kihívása a kereszténység közel-keleti ősvallásoktól (Egyiptom, Perzsia stb.) átvett dualizmusának dekonstrukciója, a kereszténység kétezer évét alapvetően meghatározó immanens–transzcendens kettősség lebontása. Óriási távlatok lehetőségét látom a posztmodern alternatívában, egy multireális, sokvalóságú világrépre épülő teológiában. Szeretném hinni, hogy a jelenkor egyháza számára is van létjogosultsága a sokszoros/végtelen számú párhuzamos valóság létezésére építő, abszolút valóság helyett az *ak-*

tuálisról beszélő, felsőbbrendű igazság helyett *találkozásról* szóló életközeli (létközeli) teológiának (Sölle, Griffin).²

Ajánlott irodalom

Teológiai elemzésre érdemes média:

Alíz Csodaországban

Harry Potter-könyvek, -filmek

Narniai Krónikák (7 kötet, 2 film)

Mátrix-trilógia, Animátrix (9 rövidfilm)

K-Pax (film)

Metropolisz (Fritz Lang, Osamu Tezuka)

A. Huxley: Szép új világ

W. Gibson: Neurománc

Philip K. Dick: Figyel az ég; Kamera által homályosan; Valis

Szakirodalom

CROWDER, Colin (szerk.) 1997. *God and Reality. Essays on Christian Non-Realism*. Mowbray, London.

HASSAN, Ihab 1987. Toward a Concept of Postmodernism. In uő: *The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture*. Ohio State University Press, Columbus.

LOSONCZY Péter 2005. A szent és virtuális valóság, avagy: létrehozható-e a szent? Kísérleti esszé a vallásfilozófia tárgykörében. *2000 Irodalmi és Társadalmi Havi*lap. Május. 28–35. o.

NOVOTNY Dániel 2006. „Ghost in the Shell”: Solitude in the Technical Environment (Introductory Thoughts on Cybertheology). In: *Dreaming Our Neighbour*. BGÖI & WSCF-CESR, Warszawa. 83–90. o.

ZSUGÁN Gyula (szerk.) 2006. *Sziget a szárazföldön. Előadások a Posticumban. Tanulmánykötet*. Posticum kiadó, Nagyvárad.

WARD, Graham 1997. A Guide to Theological Thinking in Cyberspace. In: *The Postmodern God. A Theological Reader*. Szerk. Graham Ward. Blackwell Publishing, Malden, 15–47. o.

² A vágtatlan, teljes tanulmány megtalálható: http://eszakpestmegye.webber.hu/article.php?heading_id=21

Az úrvacsoraosztás gyakorlatával összefüggő higiéniai kérdések

JOÓB MÁTÉ

Bevezetés

Az utóbbi időben gyakran felvetődött a kérdés, hogy kell-e valamit változtatnunk úrvacsoraosztási gyakorlatunkon, tekintettel a különböző vírusok megjelenésére és elterjedésére. A probléma tárgyalását igen megnehezítette az információ nehézkes áramlása. Először személyes dilemmaként éltük

meg, hogy egyáltalán szükséges-e beoltatnunk magunkat a H1N1 vírussal szemben. Az orvosok bizonytalankodása nem igazán segítette döntésünket. Sokan a családjukban élő gyermekekre való tekintettel döntöttek az oltás mellett. Többen ugyanakkor a kivárás taktikáját választották.

Bár tudomásom szerint egyházunkban országos szinten nem foglalkoztunk a kérdéssel, bizonyára több gyüle-

kezetben felvetődött a kérdés – az egymás iránti felelősség miatt is –, hogy kell-e az úrvacsoraosztási gyakorlaton változtatni. És itt nem csak rövid távú gondolkodásról van szó, hiszen egyáltalán nem kizárt, hogy hasonló dilemmákkal a jövőben többször is foglalkoznunk kell.

Ahogy említettem, nehézséget okozott, hogy sokszor egymásnak ellentmondó információkat hallottunk az utóbbi időben megjelenő vírusokról. Igazságtalan lenne persze csak az orvosokat és a szakpolitikásokat elmarasztalni. A vírusok és mutációik természete és hatásmechanizmusa sokszor még a szakembereket is bizonytalanságban tartja. Mindezek ellenére talán érdemes lenne a felsőbb egyházi vezetésnek kapcsolatot kialakítani virológus szakemberekkel, hogy segítségükkel adekvát tájékoztatást adjanak gyülekezeti közösségeinknek.

A változtatásról

Mindannyiunk tapasztalata, hogy csak nagyon körültekintően lehet hozzányúlni régi szokásokhoz. A változás bizonytalanságot eredményez, és az ellenállás gyakran inkább érzelmi, mint kognitív eredetű. Tisztelni kell a szokásokat és a hozzájuk való ragaszkodást, de ha szükséges, vállalni kell a változtatással járó nehézségeket. A nyílt és körültekintő tájékoztatás elengedhetetlen a gyümölcsöző párbeszédhez.

Szükségesnek és hasznosnak tartanám, ha egy rövid felvezetés után az LMK tagjai megosztanák egymással gondolataikat akár a következő kérések mentén:

1. Milyen módon történik a gyülekezetben az úrvacsora kiosztása?
2. Történt-e változtatás az utóbbi időben?
3. Hogyan történt a változtatás?
4. Miben látnám szükségét a változtatásnak (higiéniai szempontból)?

Communio

A kenyér és a bor magunkhoz vételével többszörösen is kifejeződik és megvalósul a *közösség* (communio). Az úrvacsorában közösségünk van Krisztussal, akinek az áldozatában részesülünk, és közösségünk van egymással. Éneklésünk a mennyei seregekkel eszkatologikus perspektívát is ad a közösségnek (Szent, szent, szent! – zengje szánk angyali seregekkel). E gazdag jelentéstartalmat jó szem előtt tartani, amikor a (szükséges) változtatásokon gondolkodunk. Amennyire csak lehet, vigyázzunk az úrvacsoraosztás közösségi dimenziójára.

Másik szempont, amelyre érdemes figyelniünk, az úrvacsora *étkezés* karaktere. Ezt is jó szem előtt tartanunk. Az úrvacsoraosztásban és -vételben elsősorban közösséget szeretnénk megélni és nem valamilyen kultikus előírást teljesíteni.

Kezébe vette a kenyeret

Saját közösségemben jól bevált gyakorlat, hogy mielőtt az úrvacsora elemeit az oltáron előkészítjük, nedves rongygal (erre elkülönített törülköendő) áttöröljük a kezünket. A kéztörölt egy kis tálcán helyezük el, így biztosan nem itatódik át az oltárterítő.

Tanítványainak adta

Alexandriai Kelementől tudjuk, hogy először mindenki saját maga vette magához a kenyeret az oltárról. Később az előljárók és segítők odanyújtották a híveknek a kenyeret. Feltehetően az egyre erősödő tisztelet hatására, nyugaton a 9. századra az a szokás terjedt el, hogy a kenyeret közvetlenül a szájba adták, és nem kézbe. Úgy gondolták, hogy így lehet a szentséget a legkisebb tiszteletlenséggel a híveknek magukhoz venni. Figyelembe véve ezt a ma is elevenen élő magyarázatot, mégis indokoltnak érzem annak a gyakorlatnak a felvetését – most csak a higiéniai szempontokra figyelve –, hogy az ostyát a hívek kezébe adjuk.

Igyatok ebből mindnyájan

Kétség kívül igaz, hogy az egy kehelyből történő ivásnak gazdag szimbolikája van. Kifejeződik benne az egység, a szövetség és az áldozati jelleg. Higiéniai szempontból ugyanakkor éppen ez a gyakorlat veti fel a legtöbb kérdést. És ez még akkor is igaz, ha sokan arra hivatkoznak, hogy az alkohol úgymint fertőtleníti. Legjobb tudomásom szerint a bornak ilyen alkoholszázalékban semmilyen fertőtlenítő hatása sincs.

A közös kehelyhasználat mellett néhány gyülekezetben a kis kelyhekből (poharak) történő fogyasztás is megszilárdult. Sokan éppen az úrvacsora közösségi jellegének az elvesztésétől félnék ennél a gyakorlatnál. Higiéniai szempontból ugyanakkor ez tűnik a legmegfelelőbbnek, bár számos gyakorlati akadállyal kell szembesülni. Miből és mikor öntjük ki a bort a kis poharakba? Hogyan kapják meg a poharakat a gyülekezeti tagok? Ki mossa el azokat?

Saját közösségemben a hagyományos osztás mellett néhány éve egy speciális kehely segítségével bemártva (intincio) is osztjuk az úrvacsorát. Mi lelkészek mártjuk be az ostyát a borba, és adjuk azt a hívek szájába.

A legutóbbi ünnepkör során figyeltem fel arra, hogy egyre többen kérték a kezükbe az ostyát, hogy aztán a közös kehelybe maguk mártsák bele és vegyék magukhoz Krisztus testét. Ez a gyakorlat abban erősített meg, hogy a hívek maguk is keresik a higiéniai szempontból is megfelelő formát, hogy minél felszabadultabban részt tudjanak venni az úrvacsorai közösségben.

Episzkopális, zsinatpresbiteri vagy kongregacionalista egyházmodell?

KRÁMER GYÖRGY

Miért érdekes a téma?

Az ember azt gondolná, hogy ha a Magyarországi Evangélikus Egyházhoz tartozik lelkészként vagy gyülekezeti tagként, akkor részese egy teológiailag átgondolt, az egyháztörténet során letisztult, statikus egyházmodellnek. Miért lenne érdekes azon gondolkodni 2010-ben, hogy a különböző egyházmodellek közül melyiket válasszuk?

Ugyanakkor rengeteg olyan aktuális kérdés van napirenden egyházunkban, ahol a címben felsorolt egyházmodellek mögött meghúzódó elvek szerephez jutnak. Evangélikus egyházunk érvényben levő egyházmodelljére talán az a legjellemzőbb, hogy nem fér bele egyik klasszikusan megfogalmazott sémába sem. Ebből az következik, hogy a címben megfogalmazott klasszikus modellek elvei sokszor egymás mellett jelennek meg egyházunk gyakorlatában. Ez önmagában még nem lenne probléma. Az azonban igen, ha elfelejtjük azt a reformátori örökséget, amely az egyház működését a Szentírás alapján méri.

Cél

Ennek az LMK előadásnak éppen ezért az lenne a célja, hogy

1. Mutasson rá azokra a teológiai elvekre, amelyek egyházunk szervezeti modelljét meghatározzák.
2. Ennek fényében gondolja végig azokat az aktuális egyházi folyamatokat, egyházunk életében előkerülő problémákat és kérdéseket, amelyek esetében az 1. pont teológiai elveit alkalmazni kellene.

Az elvek

Az egyházzól és annak szolgálatáról az *Ágostai hitvallás* tételei igazítanak el bennünket:

„Isten azért rendelte az evangéliumhirdetésnek és szentségosztásnak szolgálatát, hogy erre a hitre eljussunk. Mert az igén és szentségeken mint közvetítő eszközökön keresztül kapjuk a Szentlélek ajándékát.” (CA V.) Vagyis egyetlen pillanatig sem téveszthetjük szem elől azt, hogy miért is van az egyház, hogy mi az egyház feladata, szolgálata, akár gyülekezeteiről, akár intézményeiről van szó.

„Az egyház a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Az egyház valódi egységéhez elegendő, hogy egyetértés legyen az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában.” (CA VII.) Vagyis az egyház jelei ebben a kettőben, a tiszta tanításban és a szentségek kiszolgáltatásában ismerhetők fel. Az egyház jelei tehát nem az egyház szervezetéhez kötődnek.

A püspökök szerepe

A zsinatpresbiteri egyházmodell nem ismeri a püspöki feladatkört. Az önmagát szigorúan az újszövetségi minta alapján meghatározó modell a gyülekezeteket állítja középpontba. A gyülekezet nem egyszerűen része az egyháznak, hanem maga a teljes egyház. A gyülekezeteket pedig a presbitérium vezeti. A gyülekezetek szövetségéből álló egyháztestet, ugyanezen elv alapján a gyülekezetek vezető testületeiből választott presbiterek irányítják. A Magyarországi Református Egyház gyakorlatában csak a történelmi hagyományok miatt keveredik az episzkopális és a zsinatpresbiteri modell.

A katolikus egyház a másik végletet képviseli. Két igeszakasz határozza meg itt az elveket. Mt 16,13–19 alapján a Péternek adott különleges hatalom letéteményeseként látja a püspök személyét. A kezdetben még csak egy-egy gyülekezet élén álló püspökök az apostolok utódai, akik az apostoli szukcesszió útján nyerik el jogkörüket. A másik textus 2Pét 1,19–21, a tanítói hivatal bibliai alapvetését szándékozik megadni. Ez alapján a püspökök letéteményesei az igehirdetésnek és a szentségek kiszolgáltatásának, így személyük feltétele az egyházon belül minden legitimitásnak. A püspöki kar, amely az apostolok körét viszi tovább, felette áll – nem csak jogi értelemben – a laikusoknak és a gyülekezeteknek. A hit rajtuk mint közvetítőkön keresztül jut el az emberekhez.

Evangélikus egyházunk értelmezését és követendő gyakorlatát Fabiny Tamás püspöki székfoglalójában így határozza meg: „A püspöki szolgálat reformátori értelmezését az Ágostai hitvallás 28. része foglalja össze. Meghatározásában kizárólag a Szentírásra támaszkodik: »az evangélium szerint a kulcsok hatalma vagy a püspöki hatalom Istentől eredő hatalom, illetve megbízatás az evangélium hir-

detésére, a bűnök megbocsátására vagy megtartására és a szentségek kiszolgáltatására«. Mindez természetesen valamennyi ordinált lelkész joga és kötelessége, így a püspöki hivatal – az evangélikus értelmezés szerint – nem képez külön rendet, ordót, hanem csupán egyik elágazása a lelkészi szolgálatnak. Ha ezt komolyan vesszük, akkor nem a püspöki szolgálatot fokozzuk le, hanem a lelkészi hivatást emeljük magasra. A zsinórmérték minden esetben a Szentírás. Az Ágostai hitvallás – egyházunk névadó hitvallása – említett 28. fejezete ebben az összefüggésben Augustinus egy leveléből idéz: »Még az egyetemes keresztyén püspököknek sem szabad igazat adni, ha esetleg valamiben tévednek vagy olyan véleményt nyilvánítanak, amely a kanonikus iratokkal ellenkezik.«»

Láthatjuk, hogy evangélikus gyakorlatunk nem követi egyik klasszikus modell radikalitását sem. Leginkább úgy fogalmaznánk, hogy evangélikus elveink az egyházmodell meghatározásával kapcsolatban „finomhangoltak” a Szentírásra. Ennek a finomhangolásnak, pontos beállításnak mindennél fontosabb szerepet kell kapnia akkor, amikor egyházi életünk aktualitásait vizsgáljuk meg.

Az aktualitások

Amikor megfogalmazom ezeket a problémákat, nem azok igazságtartalmát szeretném vizsgálni. Egyszerűen csak szeretném felsorolni, megnevezni az egyházi közéletben általánosan előkerülő témákat. Természetesen ezek köre bővíthető, és fontossági sorrendjük megítélése is szubjektív.

A gyülekezetek súlyának csökkenése

Miközben az egyház legfontosabb ismertetőjelei, az igehirdetés és a szentségek kiszolgáltatása a gyülekezeteinkben folyik, addig a gyülekezetekre fordított energiánk egyre kevesebb. Egyre több időt és energiát, egyre több pénzt fordítunk az egyházszervezetre és az egyházi intézményekre. Miközben egyre jobban kiépítjük, korszerűsítjük egyházszervezetünket és intézményeinket, a gyülekezeteink el-sorvadnak. Ki van kiért?

A zsinat szerepe

Egyre több szó esik a folyamatosan ülésező zsinatról. Egyre több olyan terület van egyházunk életében, ahol zsinati döntés szükséges. Tudatosan csúszik-e el gyakorlatunk az episzkopális modelltől a zsinatpresbiteri irányba? Milyen következményei vannak ennek a változásnak?

A püspöki jogkör

Érvényben lévő törvényeink a püspökök feladat- és jogkörének meghatározásakor a rendszerváltás előtti negatív tapasztalatok hatása alatt születtek. Ennek következtében püspökeink gyakorlatilag kiszorultak az egyházi élet fontos döntéshozási területeiről, úgymint a lelkészválasztás, személyi kérdések, intézmények élete. Szükség van arra, hogy újra tisztázza egyházunk, hogy melyek egy püspök feladatai és jogkörei.

A kerületek száma, az egyházszervezet összetettsége

Egy 300 000 tagot számláló egyházban három kerület három püspökséggel soknak tűnik. A jelenlegi felosztásban működő 17 esperesi hivatal szintén túlméretezettnek tűnhet. Vajon szükséges-e ennyire bonyolult egyházszervezeti felépítés? Vajon fenntartható-e anyagilag a jövőben egy ilyen sokszereplős rendszer?

Gyülekezeti autonómia

Vitás kérdésekben mind több gyülekezet hivatkozik erre a protestáns elvre. A már korábban említett elvek mellett ebben az összefüggésben lenne érdemes előhozni az úgynevezett independents vagy más területeken kongregacionalistaként emlegetett egyházmodellt. Ez az első-sorban Angliában és az Egyesült Államokban, református gyökerekből elinduló egyházmodell azt vallja, hogy minden gyülekezet, akárhány tagot számlál is, független minden egyházi hatóságtól és felsőbbtségtől. A gyülekezet ilyen értelemben maga hirdeti a Krisztust, és ez mindennél fontosabb. Kérdés azonban, hogy ki hirdeti a gyülekezettel szemben a Krisztust, vagyis ki ügyel arra, hogy a gyülekezet a tiszta evangéliumhirdetés mellett maradjon. Azt a problémát is felveti ez a modell, hogy hogyan lehet egységes egyháztestként a társadalomban megjeleníteni egy ilyen egyházmodell esetén. Ezek a kérdések mind megtalálják aktualitásukat a mai egyházi közéletünkben is.

Veszélyek

Az egyik veszély az, hogy az előadás beleragad a dogmatikai elemzésbe, és nem húz közvetlen párhuzamokat a mába. A másik veszély az, hogy az előadásból az aktualitások felületes kibeszélése lesz anélkül, hogy tisztán megfogalmazott teológiai tételekre épülne az aktualitások tárgyalása.

Ajánlott irodalom

BOLYKI János 1970. Egyházi tisztségek és egyházszervezet az Újszövetségben. *Theologiai Szemle*, 84–87. o. http://www.egyhazszervezet.hu/adattar/files/pdf/t_bj_001.pdf.

DOUGLASS, Klaus 2002. *Az új reformáció*. Kálvin Kiadó, Budapest.

DULLES, Avery 2003. *Az egyház modelljei*. Vigilia, Budapest.

FABINY Tamás püspöki székkfoglalója. Miskolc, 2006. március 25. http://www.lutheran.hu/z/honlapok/eszak/content_esemenyek/iktatas/001magyar.

KUTI József 2005. A teológiai különbségek egyházstrukturális vetülete – református vélemény. *Théma*, 1–2. 30–33. o. http://www.egyhazszervezet.hu/adattar/files/pdf/t_kj_001.pdf.

RÉZ-NAGY Zoltán 2005. A teológiai különbségek egyházstrukturális vetülete – evangélikus vélemény. *Théma*, 1–2.

VAJTA Vilmos 1990. *Hitből fakadó élet*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest. 101–115. o.

„Újhullámos” irányzatok egyházunk kapujában

KONDOR PÉTER

A téma felvetését nem a különböző irányzatok megismerésének vágya, hanem a gyülekezeteinkhez tartozó fiatalok iránti felelősségérzet motiválta. Nemcsak Budapesten, hanem minden nagyvárosban megtalálhatóak olyan, sokszor kizárólag csak fiatalokkal foglalkozó keresztény közösségek, melyek mágnesként vonzzák a középiskolába, egyetemre kerülő diákokat. Hogyan reagálunk a hazaérkezők kérdéseire? Miben áll e közösségek vonzereje? Kell-e védekeznünk ezek hatásaival szemben és hogyan?

Mindannyian látjuk, hogy az évszázadokon át ismert generációs szakadék immáron kulturális szakadékká nőtte ki magát. Az a távolság, amely elválasztja a fiatalokat és a többnyire idősebbektől, esetleg középkorúakból álló gyülekezetet, akikkel istentiszteleteinken találkozhatnak, már nem mérhető csupán zenei ízlésben vagy énekstílusban. Egészen sajátos milió az, amelyben e nemzedék él. A modern korban bekövetkezett éles váltás elsősorban a média által közvetített populáris kultúrában érzékelhető. Az eredménye pedig, hogy a fiatalabb nemzedékek útja egyre inkább elszakad a gyerekkori kötelékektől, a tradícióktól és a tekintélyektől. Így a huszonegyedik századi egyházak mindinkább multikulturálissá válnak, ezért az új helyzet számukra új formák elsajátítását követeli meg a nevelés, a személyes kapcsolatok, a lelkigondozás, a kapcsolattartás, a kommunikáció, a vezetés és az evangélizáció terén. Az ifjúsági munka és misszió egyre nagyobb interkulturális rálátást igényel.

A társadalmi kontextust meghatározó világszemlélet teljes körű átalakításához lehet-e bármi fontosabb az ifjúsági misszió újjászületésénél? Mi lehetne jobb kezdet egy ilyen megújulás megvalósításához, mint egy friss, lelkileg élő teológiai megalapozása jelenkori kultúránknak? Kérdés, hogy a posztmodern kultúra kontextusába beágyazott interkulturális teológia szükségszerűen divatba hozza-e az ifjúsági misszió „újhullámos”, sokak szerint leghatékonyabb formáit. Az „új hullám” kifejezés az ifjúsági munkában Mark Senter *The Coming Revolution in Youth Ministry*

and Its Radical Impact on the Church című, 1992-es művéből származik. Senter szerint az ezredfordulós ifjúsági misszió hangadó embereinek olyan szellemi útmutatást kell nyújtaniuk, amely a posztmodern ifjúsági kultúrában is életképes.

A mai tizenévesek egyre inkább kiéhezettek számukra jelentőségteljes lelki, szellemi élményekre. S bár a posztmodern kultúrában óriási lelki ébredés és keresés érzékelhető, azonban ez a megújulás sokszor elhatárolódik az egyháztól. A tizenévesek sokszor elutasítják azt a világot, amelyben szüleik élnek, s ebben az elutasításban burkoltan benne vannak mindazok a formák és normák, amelyek szerint szüleik generációja megéli hitét.

Vajon mi hogyan közelítjük meg a mai fiatalok kultúrájának sajátos viszonyait? Milyen alapon kérjük számon a fiatalokat, ahelyett, hogy megkísérelnénk kicsalni őket szociokulturális közegükből – különösen, hogy kultúrájuk ennyire távol áll az egyház világtól? Hogyan befolyásolják hitünk alapelvei az ifjúsági munkát és a missziót?

Minden kultúrának van létjogosultsága, s mindegyiknek vannak felmutatható értékei. A mai fiatal generáció kultúrájának pozitív vonásai közt említhetjük a sokszínűség minden eddiginél feltűnőbb elismerését, a társadalmi hitelesség kihangsúlyozását, a kultúra véleményformáló szerepét és az egyre növekvő igényt az egyén spirituális megtapasztalásaira. A posztmodern ifjúsági kultúra említett aspektusaira érdemes időt szánni.

Mégis felmerül némi nehézség, ha e kultúra olyan vonatkozásaival szembesülünk, amelyek összeegyeztetetlenek keresztény hitünkkel, világszemléletünkkel. Van, amit el kell utasítanunk. Ezt az elutasítást azonban oly módon kell tennünk, hogy az a fiatalok mindennapos élethelyzetei között is megállja a helyét, különben a konfrontálódás egyedül a támadó felnőtt önértetének tesz jót, figyelmen kívül hagyva a fiatal önértetét és önértékelését. Ezenkívül az „ellenfél legyőzése” szemlélet nem lehet a felnőtt-tinédzser kapcsolat elsődleges célja! Az evangéliumot betelje-

sító missziót nem kezdhetjük azzal, hogy tiltakozunk minden ellen, ami társadalmilag teljesen elfogadottá és természetessé vált a fiatalok világában, bár a mi fiatalkorunkban nemigen volt és jelenlegi életszemléletünkben sincs jelen. Aki szeretné elérni és megnyerni a mai fiatalokat, en-

gesztelő kapcsolatra kell hogy törekedjen a tizenévesekkel, az ő világukat figyelembe véve, még ha az a kultúra egyértelműen ártalmas dolgokat is magába foglal.

A ránk bízott fiatalokért való felelős együttgondolkodásra hív bennünket a téma.

Kinek mi köze hozzá?

Lelkeszi hivatás és személyiségi jogok

BENCZE ANDRÁS

A cím két irányban indítja el gondolatainkat. Az alcím ad útmutatást arra, hogy ebben az esetben nem azzal foglalkozunk, hogy a lelkeszi szolgálat folyamán hogyan szembesülünk mások személyiségi jogaival. A téma most saját jogaink és lelkeszi szolgálatunk kapcsolata.

Valószínűleg minden lelkesz tudna vidám és szomorú példákat hozni arra, amikor személyiségi jogai sérültek, hiányt szenvedtek. A főcím könnyed stílusa meg is enged, hogy kibeszélő műsor szintjén jó humorérzékkel kezeljük régi és még fájó sebeinket. Azonban ebben az esetben is figyeljünk oda arra, hogy megmaradjunk – a ránk bízott gyülekezet tekintetében is – testvéri közösségnek! S mivel ez nem is annyira könnyű, talán célszerűbb alaposabb tájékozódás után elméleti előadásra készülni.

A személyiségi jogok megismeréséhez ajánlom a <http://www.magyarorszag.hu/allampolgar/ugyek/csalad/szemelyisegijog/altszemjog20060627.html/ugyleirasjogi> honlapot. Sok más helyen is meg lehet nézni, milyen széleskörűen határozza meg a magyar jogrendszer a személyiségi jogokat.

Miután a világi rendet megismertük, az egyházi törvényeinkbe is nyerjünk bepillantást. A *lelkeszi szolgálat* című törvény döntően fontos dolgozatunk szempontjából. Nem csak hatályos egyházi törvényeink adnak útmutatást; nélkülözhetetlen olvasmány minden lelkesz számára *Boleratzky Lóránd A magyar evangélikus egyház jog alapjai és jogforrásai* (1. köt. Budapest, 1991; 2. köt. Budapest, 1998) című könyve is, különösen annak XXI. fejezete a 2. kötet 96. oldalától. Bár ez még – a kiadás évéből logikusan következően – csak az 1991–1997-es zsinat törvényeit veszi szemügyre, mégis kellő tájékozódást jelent a témával foglalkozóknak. Az ajánlott írás igen alapos törvényelemzése többek között az igehirdetés szabadságára, az ígéhez és a hitvallásokhoz való kötöttségre, illetve munkajogi szempontból a gyülekezethez való kötöttségünkre irányítja figyelmünket. Gazdag hivatkozási anyagát használva még inkább elmélyíthetjük készülésünket.

Boleratzky a lelkeszi szolgálat több területén is említi annak szabályozatlanságát, illetve szabályozhatatlansá-

gát. Az igehirdetés tartalma, a feddhetetlen életvitel ezek közé a területek közé tartozik. A pártpolitikában való aktív részvételt pedig kifejezetten tiltja törvényünk, jóllehet a lelkiismereti szabadság egyik alapvető joga az embernek. Erről a jogáról azonban a lelkesz szolgálatára érdeklődésben lemond. Talán nem szükségtelen és elhibázott idéznünk a *Taizéi Regulát*: „Talán félsz, hogy a közösség szabályzata személyiségedet elfojtja, holott épp arra való, hogy megszabadítson haszontalan bilincseidről, hogy a felelősséget, amely szolgálatoddal jár, könnyebben viselhesd...” (Frère Roger: *Források*. Bécs, 1984.) A lelkeszi szolgálat is közösségbe állít bele. A szolgáltatók – a lelkeszi kar – és a gyülekezet közösségébe. A közösség legelső irányítója a szeretet. A jog ott nyer értelmet, ahol a szeretet már nem tud cselekedni. Amikor személyiségi jogaink megvalósításáért küzdünk, először azt tisztázzuk, hogy a közösség természetes adottságait – őszinteség, tisztelet, megbocsátás, figyelmesség, intés – kihasználtuk-e. Komolyan kellene vennünk a '97-es törvényben még egyértelműen, mára már csak részben adott lehetőséget, hogy a püspöki szolgálat nem adminisztratív, hanem pásztori. A püspöki hivatal a lelkeszi szolgálat elágazása, tehát az evangélium szolgálat. Ha hatalomra van szükségünk személyiségi jogaink rendezéséhez, mindenekelőtt számíthatunk a püspöki szolgálatra. A hétköznapi megnyilvánuló személyiségi jogi kérdések mögött – lakáshasználat, szabadságolás, becsület – gyakran egészen más, mélyebb válságok vagy konfliktusok rejtőznek. Az evangélium szolgálatának hordozója a közösség is: a lelkeszi és a testvéri közösség. Úgy látom, ezzel sem élünk kellőképpen, hiányzik a figyelmes és féltő szeretet. A másik nagy lehetőség az a tapasztalat, hogy gyengeségeink felfedésével ugyanúgy szerethetők maradunk. A bűnbeesett ember elrejtette magát embertársa elől egy falevéllel, az Úristen elől egész bokorral, mert azt gondolta, hogy bűnével, hibájával nem szerethető. Mi pedig jogok és törvények levelei mögé rejtőzünk, mert nem hisszük el, hogy igényünk, kérésünk, vágyunk érthető és elfogadható lenne.

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre

2010 júniusában Stuttgartban tartja következő nagygyűlését a Lutheránus Világszövetség. Mindennapi kenyerrünk – ez a témája a világgyűlésnek. Az előkészületek során hat régió – Észak-Európa, Ázsia, Európa, Afrika, Latin-Amerika és Észak-Amerika – készített a főtéma egyes ágait feldolgozó füzetet bibliatanulmánnyal, énekekkel, áhítattal, a csoporttémák feldolgozásával, sőt a régióra jellemző egy-egy alapvető élelmiszer bemutatásával.

A Magyarországi Evangélikus Egyház is bekapcsolódik a világgyűlésre való felkészülésbe. A Lelkipásztorban havonta közlünk egy-egy bibliatanulmányt a regionális füzetekből. Ezek a tanulmányok nem dolgoznak fel teljes mélységben egy igehelyet, hanem a mindennapi kenyér fogalmának egy-egy vonatkozását gondolják végig több bibliai hely segítségével.

Februári számunkban a második nap bibliatanulmányát tesszük közzé. A nap összefoglaló szava: mindenkinek; fő témája pedig az imádkozó közösség. A második nap anyagát az ázsiai régió dolgozta fel. Sajátos jellemzőként azt az óceánon átívelő együttműködést mutatják be, amelynek keretében ausztráliai keresztények támogatnak Thaiföldön élő növénytermesztőket, akiknek ez a támogatás a túlélést jelentheti. Megismerhetjük a régió legfontosabb táplálékát, a rizst.

Bibliatanulmány II. – Mindenkinek

A mi mindennapi kenyerrünket add meg nekünk ma

Micsoda különbséget jelent egyetlen kis névmás használata! „A mi mindennapi kenyerrünket add meg *nekünk* ma.” A kérés nem így hangzik: „Mindennapi kenyereimet add meg *nekem* ma.” Ez nem az egyén imádsága, hanem egy csoporté. Bárki szájából hangzik is el, az egész közösség nevében szól. Kit látsz magad mellett, asztalod körül, amikor ezeket a szavakat imádkozod – akár egyedül, akár csoportosan, a nyilvánosság előtt? Kik mondják veled együtt ezeket a szavakat?

A Hegyi beszéd színtere

A Máté írása szerinti evangéliumban a *Miatyánk* a Hegyi beszéd szerves részét képezi (Mt 5,1–7,25). Az evangélium e három fejezete egy megszakítások nélküli jézusi mono-

lóg. A szerző egy rövid összefoglaló állítással vezeti be ezt a beszédet, mely elénk vetíti az „*egész Galileát*” (4,23) bejáró Jézus képét. Jézus szolgálatának hosszú útját járja: tanít, hirdeti az evangéliumot és gyógyít „*mindenféle betegséget és erőtlenséget a nép körében*”. Ha úgy tetszik, diakóniai szolgálatot végez. Az evangéliumnak már ebben a korai szakaszában is elterjedt volt Jézus híre „*egész Szíriában*”. Sok követőt gyűjtött maga köré az egész vidékről, beleértve a főként pogányok lakta, Jordántól keletre fekvő területeket és a Tízvárost is (4,25).

Magának a beszédnek a címzettje azonban nem a követők eme sokasága. Jézus ugyanis tulajdonképpen otthagya a tömeget, és „*felment a hegyre*” (5,1), a tanítványok pedig csatlakoztak hozzá. A történetnek ezen a pontján a sokaság tehát némileg a háttérbe szorul, bár teljesen nem tűnik el. A beszéd végén Máté kifejezetten említi, hogy a tömeg még mindig ott van (7,28). Elképzelhetjük, ahogy ezek az emberek az egész beszéd alatt ott álltak, arra várva, hogy elkapják Jézus szavait.

Ez azt jelenti, hogy Máté evangéliumában a Hegyi be-

szédnek kettős hallgatósága van. Ott vannak a tanítványok, akik közvetlenül hallják, és ott van ez az embertömeg, amely a háttérben marad, és a keretét adja Jézus tanítói tevékenységének.

Ez a felállás kétségtől jelentőséget hordoz a Hegyi beszéd mátéi leírásának megértése szempontjából. A *Miatyánk* hallgatósága így sokkal tágabb, mint a tanítványok maroknyi csapata. És a hallgatóság egy része – legalábbis azok, akik a Jordánon túlról jöttek – pogányokból állt. Mindannyiuknak megadatik, hogy „kihallgassák” Jézus szavait. A tanítványoknak tanított imádság nekik is szól. Ők is vágyakoznak az imádság szavaiban rejtőző evangéliumra.

Tanítás és táplálék

A Máté írása szerinti evangéliumban „a sokaság” sosincs távol. Jézus pedig nem pusztán csak elviseli jelenlétüket, hanem személyesen foglalkoztatja őt ezeknek az embereknek a jóléte. Nemcsak tanítja, hanem élelemmel is ellátja őket.

A Máté írása szerinti evangélium gyors egymásutánban két „megvendéglés” történetét is bemutatja (Mt 14,13–21; 15,32–39). Az események ilyenfajta kétszerezése – az említett helyeken és az evangéliumban máshol is – egyértelműen azt a célt szolgálja, hogy az elmondottak fontosságát hangsúlyozza. Mindkét esetben azt olvassuk, hogy a tanítványok kényelmetlenül érzik magukat ennyi éhes embert látva. „*Bocsásd el a sokaságot*” (14,15), mondják Jézusnak az első történetben. „*Éhesen nem akarom őket elbocsátani*” (15,32), mondja maga Jézus a másodikban. Mindkét történetben azt sugallja Jézus a tanítványoknak, hogy nekik kellene megfogható módon választ adniuk a körülöttük lévő, nyilvánvaló éhségre.

Az üzenet kellően egyértelmű: Jézus „meghallja” az éhezők hangtalan imádságát, és elvárja tanítványaitól, hogy többet tegyenek annál, mint hogy az ügyet pusztán órá „testálják”. A szűkölködőkért való közbenjárás nem csak annyit jelent, hogy kérésüket egy felsőbb szintre „továbbítjuk”. Az imádság – mint a közbenjárás is – kockázatos; az imádkozónak el kell köteleznie magát az ügy végigkövetése és a kérésnek megfelelő cselekedetek mellett is.

A tanítványok mindkét esetben saját erőforrásaik elégtelenségére hivatkoznak (14,17; 15,33), és igazuk van, amikor ezt teszik. *Valóban kevés* az eszközük ennyi ember jóllaktatásához. De a lényeg mindkét történetben az, hogy Jézus kezében a tanítványok szűkös forrásai elegendőkké válnak a jelen lévő sokaság szükségleteinek kielégítésére. A tanítványok válnak aztán Isten áldásainak szétosztójává (mondhatnánk, hogy „diakóniai munkatársakká”?). Az eredmény pedig az, hogy senki sem marad éhesen. Mindannyiuknak jutott annyi ennivaló, hogy ne dőljenek ki az úton (15,32). Még a közösség peremén tengődők – az asszonyok és a gyermekek (14,21; 15,38) – sem maradtak ki belőle. A „mi”

köre – azoké, akik táplálékukat Istentől remélik – kitágul, és jóval többeket ölel magába, mint pusztán azt a néhány tanítványt, akiket Jézus a mindennapi kenyérért való imádságra tanított.

Még ennél is befogadóbb közösség?

A kör pedig még tovább bővül. Ez az imádság nemcsak a tanítványok és közvetlen kísérőik szükségleteit tartja szem előtt, hanem egy tágabb csoportét is. Ez akkor válik nyilvánvalóvá, amikor a Máté írása szerinti evangélium csúcspontjaként a feltámadott Krisztus felszólítja tanítványait a világban végzendő holisztikus igehirdetői és pásztori szolgálatra (Mt 28,19–20; Jn 20,21). Mire tehát az evangélium végéhez érkezőnk, a *Miatyánk* a világon élő minden nép számára elérhetővé válik mint eszköz szükségleteik megfogalmazásához és mint emlékeztető az Isten állandó gondoskodásáért való hálaadásra.

Amikor Máté ezeket a szavakat leírta, Pál már egy szélesebb keretben kezdett gondolkodni. Hangsúlyozta, hogy nemcsak az emberek, hanem minden teremtmény sóvárogva, szavak nélküli sóhajtozással várja az emberi faj megváltását (Róm 8,22). Pál apostol meglátása szerint tehát a teremtés egésze – embereket, állatokat (és növényeket?) beleértve – ugyanazt a szavak nélküli éhségnyelvet beszél. Meggyőződése, hogy a Lélek érti ezt a nyelvet, és „kimondhatatlan fohászokodásokkal” esedezik értünk (Róm 8,26). Hasonló gondolatokkal találkozunk már az Ószövetségben is, ahol a zsoltár szavai szerint „minden élőlény” Isten kegyelmes kezéből kapja meg mindazt, amire szüksége van (Zsolt 145,16).

Mindebből nem az következik-e, hogy e bibliai helyek tanúsága szerint a teljes teremtett világ Istentől kapott jogának tekintheti az élelmet? A kimondott imádság nem feltétele annak, hogy megkapjuk, amiért imádkozunk. Az imádság sokkal inkább arra emlékezteti az imádkozót, hogy hálával tartozik Istennek mindazért, amit Isten ima nélkül is megad. Luther is ezt igyekszik élénken emlékeztetünkbe vénsni a negyedik kérdés magyarázatakor. Az Isten ajándékai felett érzett hála természetesen ezeknek az adományoknak a másokkal való nagyvonalú megosztása által jut kifejezésre – legalábbis ezt várnánk. Persze nem feltétlenül ez történik. Jézus elmondott egy történetet, amely a bőségben élők és az alapvető szükségleteiktől megfosztottak közötti örök feszültséggel foglalkozik.

A gazdag és Lázár (Lk 16,19–31)

Jézusnak ez a jól ismert példázata egy gazdag és egy szegény ember kapcsolatát vizsgálja meg. A kettőjük közötti ellentétet pontról pontra bontja ki egy gondosan színre vitt

dráma során. A két fő alak példázatbeli jellemzése a túlzásokra épülő történetmondás hagyományait viszi tovább: egyikőjük rendkívül jómódú, míg a másik kétségbeesítően nyomorúságos helyzetben él.

Az elsőnek nincs neve, csak egy melléknév utal rá: „gazdag”. A történet öltözködése, lakóhelye és életmódja alapján azonosítja be. A korabeli mediterrán társadalomban a „patyolat” köztudottan Egyiptomból importált kelme-re utalt, a „bíbor” szín pedig az elit réteget jelölte (lásd Mk 15,17). Akik ilyen ruhákba öltöztek, látványosan gazdag kiválóságoknak számítottak (pl. Jel 18,12). A gazdag ember házának bejárata nem szokványos ajtó (*thüra*), hanem *pülon*, azaz hatalmas kapu, amelyről általában szentélyek és paloták jutnak az ember eszébe; ezt a szót használja a Biblia a mennyei Jeruzsálem tizenkét kapujának leírásakor is (Jel 21). Ha valaki ilyen dolgokkal rendelkezik, nyilvánvaló, hogy jó sorban él. A gazdag „lakomázik” (a görög szó bőséges evészetre és ivászatra utal), és nem csak alkalomadtán, hanem nap mint nap, ráadásul fényűző módon (Lk16,19).

A példázatban szereplő másik személy, a szegény, semiféle anyagi javakkal nem rendelkezik. Viszont van neve. A Lázár név a héber *Eliezer* görög változata, ami eredeti nyelven annyit tesz: 'Isten az én segítőm'. A gazdaggal ellenkezőleg Lázár nem tud gondoskodni magáról, és egy szót sem szól az egész történetben. Ráadásul az összes rá vonatkozó (görög nyelvű) ige is szenvedő alakban szerepel. Lázárt *elhelyezték* a gazdag kapuja előtt, fekélyektől *szenvedett*, és azt kívánta, bárcsak *jóllakotnák* a lakomázók asztaláról lehullott morzsákkal. Sőt mi több, a mindenhol és mindig jelenlévő gazdátlan kóbor kutyák is nyalogatták sebeit, kétségkívül tovább fokozva rossz közérzetét.

Egészen eddig a pontig a történetben párhuzamosan látjuk a két embert: a rendkívüli gazdagságban és a kétségbeesítő nyomorban élőket. Az egyiknek mindene megvan, ami a másiknak hiányzik. Az egyik fényűző életmódot él, a másik tengődik. Az egyik egy csodás palotában lakik, a másik az árokban. Az egyik pazar lakomákon lakik jól, a másik olyannyira éhes, hogy boldognak érezné magát, ha legalább azokból a morzsákból jutna neki, amelyeket mások csak úgy mellékesen a kutyáknak vetnek oda. Az egyik drága ruhákat visel, a másik testét fekélyek borítják. A két embert egy világ választja el egymástól, bár szomszédok egy és ugyanazon közösségen belül.

Végül Lázár is, a gazdag is meghal. A történet azonban nem ér itt véget, hanem megjósolható fordulatot vesz. Ettől a ponttól kezdve Jézus olyan képeket használ, melyek a zsidó emberek számára könnyen beazonosíthatók voltak mint annak a meggyőződésnek a kifejezőeszközei, hogy a halál és a végső ítélet között az emberek pont az ellenkezőjét tapasztalják annak, mint amihez hozzá voltak szokva. Lázár, aki korábban kívül volt, az utcán, most Áb-

rahám ölében vigasztalódik, míg a gazdag, aki fejedelmi palotájában rendszeresen ünnepelt, „gyötrődik” egy távoli, izzó helyen (16,23). A gazdag, aki korábban fényűző módon étkezett, most egy csepp vízre vágyik, míg Lázár, aki a puszta morzsákkal is megelégedett volna, Ábrahám és Sára asztalánál lakomázik. Lázár, akit a gazdag következetesen figyelem nélkül hagyott, most kitüntetett bánásmódban részesül, a gazdag pedig, aki nem törődött vele, azt kívánja, hogy valaki (bárki), akár még Lázár is segítségére siessen. A gazdag ember egészen a történet végig névtelen marad, egy „senki”. Tudja, hogy rajta már nem lehet segíteni. De van öt fivére, akik talán megváltoznának, ha figyelmeztetnék őket, mi vár rájuk. De vajon nem tudják már rég?

A történet valóban nagyon kijózanító, de nem biztat arra, hogy örömet érezzük a büntetés felett. A példázatnak ezen a pontján a pokolban gyötrődő férfi több ízben is „Atyjának” (16,24.27.30) szólítja Ábrahámot. Meglepő módon Ábrahám pedig elismeri őt mint utódját, és olyan gyengéd megszólítással illeti, amely a családon belüli bensőséges szülő-gyermeki viszonyt tükrözi: „(kedves) fiam” (*teknon*; 16,25). Ábrahám és a szenvedő gazdag beszélgetése egy jó adag empátiáról látszik tanúskodni. A szerető szülők tisztában vannak vele, hogy milyen érzés együtt gyötrődni az eltévelyedett gyermekkel, aki kétségbeesetten próbál kiegyezni önpusztító életstílusának elkerülhetetlen következményeivel.

A példázat maga a 26. versben gyakorlatilag véget ér, mégpedig azzal a megdöbbentő igazsággal, hogy a szakadék már áthidalhatatlan, és nincs lehetőség visszatérni, hogy meg nem történte tegyük a múlt hibáit. A többi öt vers már csak azt a célt szolgálja, hogy ezt az üzenetet kellően visszavonhatatlanná tegye. Ábrahám szembesíti az olvasót egy kijózanító gondolattal: a leglátványosabb csoda sem lehetne meggyőzőbb, mint Mózes és a próféták voltak (16,31).

Ezzel a tragikus végkifejlettel – mondhatnánk, hogy egy nyögéssel – a történet véget is ér.

Az olvasónak most azzal a nyugtalanító valósággal kell szembenéznie, hogy a példázatban szereplő két ember – a társadalmi ranglétrán betöltött nagyon különböző helyzetük ellenére – egy és ugyanazon vallási közösséghez tartoznak. A „gazdagot” egyértelműen „Ábrahám fiaként” említi a történet, a szegénynek pedig a neve jelzi, hogy ő is ahhoz a közösséghez tartozik, mely a segítséget Istentől várja. Mindketten egy olyan vallási közösség tagjai, melyben az élet minden mozzanata hálaadó, bűnbánó és magasztaló imádságokhoz kötődik, és melynek alapja az Isten kegyelmétől való teljes függés.

Ez pedig elvezet bennünket a központi üzenethez: azt a közösséget, amely mindennapi javaiért Istenhez fohászkodik, különböző emberek alkotják. Ott vannak közöttük azok, akiknek a szükségesnél jóval több élelmük van – olyannyira, hogy még pazarolhatnak is belőle –, és azok is,

akik éppen hogy csak életben tudják magukat tartani, hiszen a legalapvetőbb táplálékuk sincs meg. Hogyan lehetséges, hogy ez az egyenlőtlenség nemcsak hogy fennáll, de még növekszik is az idő múlásával?

Nyugtalanító következtetések

A történet még az eddiginél is kijózanítóbbá válik, ha végiggondoljuk, hogy központi alakja, a „gazdag ember” nem egy gonosz figura. Semmi olyat nem olvasunk róla, amelynek alapján azt a következtetést kellene levonnunk, hogy rosszabb lett volna, mint a közösség bármelyik megbecsült tagja. Nem különösebben kapzsi vagy goromba. Úgy tűnik, sok barátja van és kevés ellensége, ha van ellensége egyáltalán. Akár még az is lehet, hogy ő támogatta a helyi zsinagóga építését, hogy a városi tanács megbecsült tagja vagy csak egy hétköznapi ember, aki a saját ügyeivel foglalkozik, és közeli rokonai jólétének biztosítása érdekében felelősen kezeli a családi pénzügyeket. Lehet, hogy nem is vágyik többre, mint hogy nyugdíjba menetele után elegendő anyagiak álljanak rendelkezésére ahhoz, hogy megszokott életszínvonalát tartani tudja. Más szavakkal, a „gazdag” nem feltétlenül különbözik sokban tőled és tőlem.

A történet túlságosan is az elevenünkbe vág. Úgy mutatja a világot, amilyen az valójában. Elegendő gazdagság áll rendelkezésre a világban ahhoz, hogy a kivételezettek fényűzően élhessenek, míg az éhezőket továbbra sem veszik figyelembe. Nem úszhatjuk meg annyival, hogy a „többiek” – mondhatnánk, hogy a „szűkmarkúakat” – hibáztatjuk a helyzet miatt. A probléma nem kifejezetten a rossz egyének jellemzője, hanem abban a társadalmi-gazdasági rendszerben gyökerezik, melynek magunk is részesei vagyunk. Ez a rendszer néhányakat (mint Lázárt) áldozatokká tesz, másokat kivételezett helyzetbe emel (mint a „gazdagot”). Az emberek pedig minden ellenkezés nélkül hagyják, hogy így legyen.

A történet egy elviselhetetlen helyzettel szembesíti olvasóit: a beteg és testileg sérült Lázárt hagyják éhen halni, és senki – még ő maga sem – emeli fel a hangját ez ellen. A „másikat” hagyják hasznot húzni ugyanabból a rendszerből, mely Lázárt a peremre taszította, és senki nem méltatlankodik emiatt. Nincs senki sem, aki szószólója lenne a gyengéknek, és felszólítaná az erőseket, hogy felelősségteljes módon javítsanak a helyzeten?

A gazdagok és szegények közötti szakadék áthidalhatatlan – vagy hamarosan az lesz. Teljesen „jó” emberek, teljesen jó szándékkal és pusztán jóakarattal szegények millióit juttatják éhínségre. Ez lehet a riasztó következménye an-

nak, ha figyelmen kívül hagyjuk azt az egy kis névmást a *Miatyánk* kérésében: „A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.”

Az ígéret

A történetnek nem kell ilyen módon véget érnie. Abban a közösségben, mely a mindennapi táplálékot Istentől várja, mind a neve-nincs, mind a hangja-nincs tagok megkaphatják mindkettőt. Minden éhezőnek jut elég.

Kérdések, melyeket érdemes végiggondolni

Az imádság kockázatos; az imádkozónak el kell köteleznie magát az ügy végigkövetése és a kérésnek megfelelő cselekedetek mellett is.

Mit jelent ez konkrétan a számodra, a *Miatyánk* e kérésének összefüggésében: „A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”?

Az éhínség problémája olyan nyomasztó, hogy nagy a kísértés a tanítványokéhoz hasonló gondolkodásmódra: „bocsásd el őket” (hogy ne is lássuk, ne is kelljen gondolnunk rá); vagy a gazdagéhoz hasonló hozzáállásra: „küldd át Lázárt a túlvilágról, hogy figyelmeztesse testvéreimet” (azaz „Istenem, hozd ezt valami csoda folytán rendbe”).

Hogyan tudsz együtt élni a tudattal, hogy emberek milliói éheznek?

Hogyan tudod ezt a tényt összeegyeztetni azzal a bibliai üzenettel, hogy Isten mindenkinek elegendő táplálékot nyújt?

A szembenállás azok között, akiknek van, és azok között, akiknek nincs „abban a társadalmi-gazdasági rendszerben gyökerezik, melynek magunk is részesei vagyunk.”

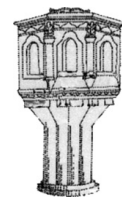
Volt-e valaha is a világon olyan rendszer, mely nem termelt áldozatokat és kivételezetteket?

Lehetséges-e egyáltalán, hogy emberek kitaláljanak egy ilyen rendszert? Hogyan működne egy ilyen rendszer? Hogyan lehetne hatékonyan népszerűsíteni saját környezetben?

A gazdag és Lázár történetének végkövetkeztetése arra utal, hogy „Mózesre és a prófétákra”, azaz a Szentírásra van a legnagyobb szükségünk. Ámós, a társadalmi igazságosság nagy szószólója pedig így prófétál: „*Nem kenyérrre fognak éhezni, és nem vízre fognak szomjazni, hanem az Úr igéjének hallgatására.*” (Ám 8,11)

Fennáll-e az a veszély, hogy egyes keresztényeket anynyira foglalkoztat az éhínség problémája, hogy elkerüli figyelmüket az Élet Kenyerével való táplálkozás fontossága?

Fordította Wagner-Balicza Klára

Böjt 1. vasárnapja (Invocavit)

Zak 3,1–7

Igehirdetési előkészítő

A vádlottak padján – felmentetten

A „Négyek”

Advent negyedik vasárnapja van. Vége az istentiszteletnek. Az oltárhoz lépek. Elfújom a koszorún a négy égő gyertyát. Gondolataimban már böjt első vasárnapjára írok előkészítőt. Nehezen tudok elszakadni advent varázsától, a gyertyák fényétől, a kinti havas kert, utca fehérségétől, tisztaságától, szépségétől. Ott kavargó Zakariás törvényszéki metaforája és advent fényessége a fejemben. Hirtelen összeáll a két kép. Advent negyedik és böjt első vasárnapját a négyes szám köti össze. A gyertyák nevekké válnak képzeletemben: Józsue, Jósiás, Jósua, Jézus. A templom bírósági tárgyalóteremmé alakul. A bíró, védőügyvéd Isten anyála, az ügyész a sátán, a vádlottak padján négy személy foglal helyet: Józsue, Jósiás, Jósua és Jézus.

Józsue

Elsőként Józsuet szólítják. Józsuet, a honfoglalót, a bátor hőst, aki már kémként sem félt a kánaáni őslakosoktól, akit az Isten Mózes utódjaként jelölt ki, aki csodálatos módon bevette Jerikót, aki letelepítette a törzseket, aki megvetette a törzsi szövetség alapjait.

Józsue mi vagyunk, az Isten népe. A Józsue-arcú egyház, a tradíciót lefektető, a gyökeret verő, a berendezkedő, a lábat megvető, a hős misszionárius. A Józsue-arcú egyház nem ismer akadályt. A Józsue-arcú egyház foggal-körömmel ragaszkodik a becsületességhez, Isten törvényéhez. A Józsue-arcú egyház gyülekezetet alapít, szervezetet

épít, maga is szervezetben él, rendszeresen templomba jár, ünnepeket ül, a tradíció szerint neveli gyermekeit, szokásait átadja a következő nemzedéknek.

Most itt Józsue vádlottként áll bírója előtt. A vádló beszédében Józsuet rossz vezetőnek nevezi. Lám, mennyit ért beszéde, a szövetségekötés, amit beszéde hatására kötöttek a törzsek! Halála után a törzsek egymás ellen fordulnak, ellenségek támadják meg őket, a törzsek hűtlenné válnak Istenhez.

Most Józsueként állunk Bíránk előtt. A vádló szerint a Józsue-arcú egyház merev, gyorsan kiüresedik. Nincs benne Lélek, szeretet, igazi közösség. Csak a tradíció, a felépített szervezet tartja össze. A Józsue-arcú egyház ragaszkodása a hagyományokhoz odavezet, hogy az egyház képtelen a megújulásra, csak a megszokott módon képes gondolkodni és élni. A Józsue-arcú egyház a veszébe rohan. Szétesik, tagjai egymás ellen fordulnak, vagy kapcsolatok egymással felszínessé válik.

Isten anyála pedig így szól: Hallgass el, sátán! A tradíció jó.

Jósiás

Másodikként Jósiás király áll a törvényszék elé. Jósiás, akit papok neveltek, aki renoválta a templomot, aki, amikor megtalálták a törvénykönyvet, igazi bünbánatot gyakorolt, helyreállította az igazi istentiszteletet, elrendelte a páskaünnepet. Megtisztította az országot a bálványoktól, a halottidézőktől, jövőmondóktól. Jósiás a nagy reformátor.

Jósiás mi vagyunk, Isten népe. A Jósiás-arcú egyház képes az igazi bünbánatra, megújulásra. A Jósiás-arcú egyház a reformáció egyháza, észreveszi, hogy nem az Isten ígéje szerint él. Komolyan veszi Isten szavát, rendeleteit, törvényét. A Jósiás-arcú egyház bátor, kezdeményező, tette kész. Új istentiszteleti liturgiát alkot, behoz új dallamot, új hangszeret az istentiszteletre, megleveníti az ünnepe-

ket. Megszólítja az alvó egyházi tagokat, összekovácsolja a már meglevőket. A Jósiás-arcú egyház a Lélek irányítására hallgat. Lelkes.

Most itt Jósiás vádlottként áll bírāja előtt. A vádló beszédében Jósiást elhamarkodottnak, a lelkesedéstől meg gondolatlanoknak nevezi. Szép, szép a reform, de lám, hogy fejébe szállt a gőg, dicsőség, azt hitte elpusztíthatatlan! Hogyan vezetett a túlbuzgó hit? Hiába kérte Nékó, Egyiptom királya, hogy álljon félre Meggidóban? Jósiás azt hitte, hogy mert megreformálta az istentiszteletet, az ünnepet, Isten mindig mindenben mellé áll? Hite elbizakodottságba fordult, és ez lett a veszte.

Most Jósiásként állunk Bíránk előtt. A Jósiás-arcú egyház elbizakodott, el van telve saját hitétől. Büszke arra, amit tett, a megújulásra, az új dallamok megalkotására, a fellendülésre. Amikor Istenről beszél, akkor is minden mondatát „én”-nel kezdi. Azt hiszi, Isten számára ő a legfontosabb.

Isten angyala pedig így szól: Hallgass el, sátán! A reformáció jó.

Jósua

Harmadikként Jósua főpap áll a törvényszék elé. Jósua főpap, aki a hazatelepülés és a templomépítés nehéz időszakában a nép spirituális vezetője. Jósua fogságban született, Círus rendeletére azonban elindult, hogy részt vegyen, ott legyen az új ország felépítésében, az új templomépítésben. Abban a korszakban főpap, amikor a hazatérteket nemes próféta gondolatok éltették, atyáik hitéhez és hagyományaihoz hűségesek voltak, a helyi lakosság zömét viszont átjárta a pogányság, hitük nem volt igaz Jahve-hit. Jósua főpap ebben a megosztottságban kell, hogy megállja helyét, képviselje a tiszta hitet a gyülekezet előtt. Jósuának kell megalkotni az Isten-központú életet, államformát. A csüggedés, az elkeseredés, a szinkretizmus veszélyeiben kell Jósuának igaz vallási vezetőnek lennie. Jósua, aki Zakariás próféta eszmevilágában a királyi messiás (Zerubbábel) mellett papi messiás képében jelenik meg.

Mi Jósua vagyunk, Isten népe. A Jósua-arcú egyház képes a romokból is újra építkezni. Az elkeseredés, a csüggedés idején a remény követe az emberek között. A Jósua-arcú egyház tisztában van küldetésével, ragaszkodik identitásához, fontos számára evangélikussága. Tudja, hogy fennmaradásának feltétele az öntudat, a csoporthoz való kapcsolódás erősítése.

Most Jósua vádlottként áll Bírāja előtt. A sátán a klerikalizmusát, túlzott egyháziasságát hozza fel vádként. Jósua és Zerubbábel kirekesztő döntése miatt fajult el a zsidók és a samáriák közötti ellentét. Jósua ráadásul olyan ügyesen használhatta hatalmát, hogy a világi vezető, Zerubbábel mellett végül csak ő maradt hatalmon, és vezette országot egy ideig egyedül.

Most Jósuaként állunk Isten előtt. A Jósua-arcú egy-

ház kirekesztő egyház. Csak azokat fogadja el, akik az egyház által kiválasztott, meghatározott módon élnek és gondolkodnak. A Jósua-arcú egyház céljai elérése érdekében síkra száll a hatalomért való küzdelemben. A Jósua-arcú egyház lelkészközpontú. A vezetésbe, a döntésekbe, a végrehajtásba nem engedi be a laikusokat, az ő beleszólásuk csak névleges. A Jósua-arcú egyház vesztébe rohan, elszeparálódik, elegyháziasodik, nem tud mit mondani az érdeklődőknek.

Isten angyala pedig így szól: Hallgass el, sátán! Az egyháziasság, az identitás, a lelkészközpontúság jó.

Jézus

Negyedikként Jézus áll a Bíró előtt. Ő Isten fia. Aki földre született, hogy ember legyen, Ember legyen az emberért. Jézus, aki nevében mindhárom nevet hordozza. Ruhája véres, mocskos, szennyes. Józsué, Jósiás, Jósua vétkétől szennyes. Jézus, aki mindhárom ember vétkét felvállalja.

Ruhája a Józsué-arcú, a Jósiás-arcú és a Jósua-arcú egyházétól szennyes. Jézus, aki mindhárom arcú egyház bűnét felvállalja. Ruhája tőlünk, Isten népétől szennyes.

A sátán mégsem szól semmit. Nem tudja mivel vádolni őt.

Az Isten angyala elrendeli, hogy Józsuéra, Jósiásra és Jósuára díszes ruhát adjanak. Isten angyala elrendeli, hogy a Józsué-arcú, Jósiás-arcú, Jósua-arcú egyházra díszes ruhát adjanak, hogy Jézus-arcú emberek, hogy Jézus-arcú egyház lehessünk, akin ott fénylik Isten dicsősége. Nem miattunk, saját érdemeink miatt, csakis őmiatta, aki szennyyes ruhában áll ott.

HEINEMANN ILDIKÓ

Felhasznált irodalom

BRIGHT, John 2001. *Izrael története*. Kálvin Kiadó, Budapest.

RÓZSA Huba 1995–1996. *Az ószövetség keletkezése*. 1–2 köt. Szent István Társulat, Budapest.

RÉZ-NAGY Zoltán igehirdetése 2005. böjt 1. vasárnapján. <http://degy.hu/igehirdetese/2005/02/13/bojt-1-vasarnapja>.

Tallózó

(*Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben böjt 1. vasárnapján is alapige volt, a Lelkipásztor 2005/2. számának 68–69. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.*)

„Előtte áll Józsuá, a főpap. Ő már főpap most is a rendes szertartás szerint; most arról van szó, hogy a bekövetkező messiási idők főpapságába iktassák be. (...) arról van szó, hogy a messiási idő egy általános bűnbocsánattal kezdődik, mert kegyelmi idő. (...) Sátán (...) vádolja a szóatlan Józsuát. (...) a bíró kél védelmére.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„(...) az Úr Angyala megdorgálta a Sátánt, majd fel-

mentette Jósuát – nem mintha a Sátán vádjai hamisak lettek volna, hanem mert Isten kegyelmesen szereti és kiválasztotta népét. (...) Ahogyan tehát az engesztelés napján a főpap az egész népet képviselte (...), úgy Jósua főpapot itt Izrael népének nevében érte a vád, illetve kapott felmentést. (...) Az Isten *útján járás* a papok (és végső soron a nemzet) Istennel való személyes kapcsolatát jellemzi.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Sátán (...) [i]smeri Isten szándékait Izraellel kapcsolatban, jobban, mint a teológia sok tanult doktora, ezért ellensége volt a népnek, és ellensége még ma is.” (Arno C. Gaebel: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Mindazáltal menthetetlen helyzetét súlyosbítja, hogy bárkinek a jobbán áll is a Sátán, mint vádló, ahol áll, az a jobb oldal azt példázza, hogy ez esetben jogi értelemben neki van igaza. (...) Ellenben a kegyelem csodája, hogy az Úr angyala átadja a Sátánt Jahve dorgálásának.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„A Bibliában a ruha az ember igazságát jelképezi – a piszkos ruha az ember öngazultságát vagy azt az igazságot, amit önkényesen teremtett jó cselekedeteivel. (...) Ézsaiás azt írja, hogy olyan a mi igazságunk az Úr szemében, mint a szennyes ruha. Mekkora ostobaság a részünkről, amikor megpróbáljuk a saját igazságunkat magunkra öltve odaállni Isten elé!” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. Az Ószövetség és az Újszövetség tanításai* [CD]. The Word for Today)

„Zakariás döbbenetes éleslátással világít rá arra, hogy a vádaskodás ördögi dolog. (...) a Sátán nem csak vádol. Sőt ő az, aki mint csábító szerepel a bűneinkben. Valójában ő a kezdeményezője minden gonoszságnak. Ő van ott az Úr Jézus mellett is a megkísértés hegyén.” (Ablonczy Dániel: *„Hogy több fény legyen!” Zakariás próféta könyvének gyakorlati magyarázata. Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(a Sátánt, aki jobb keze felől állt, és vádolta őt)

„Minden más bűnnel, Sancho, jár valami kellemes is együtt, de az irigységgel semmi egyéb, mint kedvetlenség, harag és dühöngés.”

Miguel de Cervantes (1547–1616)
spanyol regényíró, költő: Don Quijote

„Az ellenség szívéhez semmilyen könyörgés nem ér el.”

Publilius Syrus (I. sz.) latin aforizmaköltő

„Semmit sem kell elhinni a sértett léleknek.”

Publilius Syrus

(Józsua ugyanis piszkos ruhába öltözve állt az angyal előtt.)

„...a legeslegrosszabb babona

Legtűrhetőbbnek hinni a magunkét.”

Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781)
német költő, drámaíró

„Nem a szerelmet kell vaknak festeni, hanem az önhittséget.”

François-Marie Voltaire (1694–1778)
francia regény- és drámaíró, filozófus

„...hol nincs bánat, nincs feloldozás ott.”

Dante Alighieri (1265–1321) olasz költő: Isteni színjáték

(Elvettem a bűnödöt, és díszes ruhába öltöztetlek téged.)

„A gyermek... szülei lényének egy darabja, ezért, ha jó, ha rossz, úgy kell szeretnünk, akár saját életünket, lelkünket.”

Miguel de Cervantes (1547–1616) spanyol regényíró,
költő: Don Quijote

(tisztá ruhába öltöztették)

„...mindaz, ami szép, az enyészettől megmenekül.”

Lu Csi (261–303) kínai költő

(sőt megengedem neked, hogy az itt állók között járd-kelj)

„A lélek csak azzal szemben közönyös, amire nem gondol. Olyasvalamivel szemben, ami semmi a szemében.”

Gotthold Ephraim Lessing

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A bibliakörökben több kérdésre írásban feleltek a résztvevők, ezeket adjuk közre.

Milyen fontos üzenete van a szövegnek?

- Az Úr még egy üszkös fadarabot sem vet el, előkészíti a szolgálatra.
- A sátán vádol, de az Úr angyala elvette a piszkos öltözetet, és a megtisztított öltözetű főpap feladatot kap.
- Soha nem késő megtisztulni a bűnből és jó úton elindulni.
- Aki mindvégig hűséges marad, az megigazul.
- Vessétek le bűneiteket és kezdjétek tisztán élni!
- Ne ítélkezzünk mások felett, Isten mindenkit megtisztít. Higgyünk ebben, ne hagyjuk, hogy a gonosz azt hazudja, ez nem igaz. Az Úr még a legmélyebb bűnből is kiragad.

Melyik a leghangsúlyosabb szó az igében?

- Nézd, elvettem a bűnödöt!
- Dorgáljon meg téged az Úr!
- Ha az én utamon jársz!
- Vádolta őt a sátán.
- Teljesíted
- Tiszta

Mi kérdéses, mi nem világos a szövegből?

- A látomás értelmezése nem könnyű.
- Hogyan állhatott a sátán az Úr jobb keze felől?
- Kit vádolt a sátán?
- Mivel vádolta a sátán Józsuát?
- Mit jelent az üszkös fadarab képe?

Mi aktuális a szövegből?

- Csak úgy állhatunk Isten szolgálatára, ha elfogadjuk a „tisztá ruhát”.
- A sátán körülöttünk ólálkodik, és mindig vádol.
- Az utolsó mondat az aktuális: Ha az én utamon jársz...
- Aki nem engedelmeskedik az Igének, és nem viszi át a gyakorlati életbe, annak maga az ige válik legsúlyosabb váddá.
- Elvettem bűnödöt.
- Nem aktuális a sátán szerepe, mert Jézus legyőzte őt a kereszten.

Mi az a szövegben, amivel nem értünk egyet?

- Nem csak Jeruzsálem a kiválasztott.
- Félreérthető a fordítás, mintha a sátán választotta volna ki Jeruzsálemet.
- A nehéz feladatokat ellátva is az Isten által mutatott úton kell járni, mert ha azt teljesítem, amit az Isten rám bízott, akkor házában járhatok.

Milyen gondolatokat, asszociációkat ébreszt bennünk a textus?

- Jézus szavai a menyegzői ruháról és a Jelenéseknek az a része, ahol a Bárány előtt fehér ruhába öltöztek serege énekel.
- A tékozló fiú esete.
- Meditálnunk kell arról, hogy mit bízott ránk az Úr.
- Piszkos ruhában piszkos gondolatok is támadhatnak.
- Lelki megtisztulás.

Hogyan foglalható össze egy címben az ige üzenete?

- Józsuá tiszta öltözetet és feladatot kap.
- Teljesítsd, amit rád bízam.
- Isten ígéje felold.
- Az igaz út, ha Istennel járok életem során.
- Istenben bízz és megszabadulsz!
- Végtelen kegyelem és türelem.
- Evangélium az Ószövetségben.

Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere)

Ézs 50,4–10

Igehirdetési előkészítő

Az irgalom létezik (Zsolt 25,6). És aki emlékezetébe idézi, annak „megjelenül” mindaz, amit e szavak magukba foglaltak élettörténései során. Ha Isten emlékezik meg ir-

galmáról, s irgalma kiárad, akkor számunkra is létezik. Érezhetővé válik cselekedeteimben és érezhetővé lesz cselekedeteinkben. Ahogyan látjuk Jézus tetteiben, úgy való-sítjuk meg Krisztusban az irgalmasságot a Lélek által, aki emlékeztet és cselekedetekre indít minket is.

Exegézis

A 4. versben bevezetés nélkül következik Isten rendelkezése, melynek célja, hogy eljusson népéhez az ő akarata és ereje. Itt ismét a szolga szól, akinek küldetése az Ige megszólaltatására irányul, ám új hangsúlyal: Isten iránti engedelmissége közvetlenül mind testi, mind lelki szenvedéshez vezet (5–6. vers).

Lényeges ennek a szakasznak a helye a gondolatok sorában. Eltekintve attól, hogy Isten megígéri a hazatérést (49,1–13), a nép elhagyottnak érzi magát (49,14). Isten ragaszkodik ahhoz, hogy a helyzet nem az elhagyatottság bizonytalansága, hiszen „tenyerébe véste” őket, és vezeti népet. A szolga hangja ismét hallatszik, engedelmeskedik Istennek, aki bizalommal van iránta. Kétségtelen, hogy ez a szolga nem befogadója Isten megváltásának, de annak ágense, vezéralakja.

Bár a szuverén Úr képe megtalálható más helyeken is a könyvben, mégis ez az egyetlen hely a szolgáról szóló részek közül, ahol négyszer szerepel. Nem juthatunk ezért más következtetésre, mint arra, hogy a fokozott előfordulás szándékos: a szolga és az Úr közvetlen kapcsolatának és az ebből fakadó küldetés nagyságának hangsúlyozása. A mindenható Isten az, aki elhívta ezt a szolgát, ezért küldetése sem fulladhat kudarcba. Mivel az Úr megtanította beszélni, nyilvánvaló, hogy feladata próféta jellegű. Ám az Úr nemcsak adja a beszédet, úgy, mint egy ajándékot, hanem azt a próféta kötelességének is tartja.

A könyvben a „megtanított” kifejezés még kétszer fordul elő (8,16; 54,13) és mindkét kontextusból kiderül, hogy a tanítottak olyan személyek, akik a mesterrel való közvetlen kapcsolatban sajátították el a tanultakat. Ebből adódik szavuk tekintélye és hatalma is, hasonlóan ahhoz, amit az Újszövetségben Pál hangsúlyoz (Gal 1,11–23). Az ismeretet a próféta nem személyes használatra kapta, hanem szavával ki kell nyilvánítania, hogy azt nem tarthatja meg.

Mivel a szolga tanítványi viszonyban van az Úrral, így tudja, hogy mit kell mondania a megfáradtak számára. Isten szavának erejéről, amely a próféta ajkát hagyja el, már volt szó a 49. rész második versében: „Éles karddá tette számat, keze ügyében tartott engem.” De a szó feladatáról és szerepéről mindeztől nem olvashattunk. Kiderül, hogy Isten nem úgy küldi szavát a világba, hogy pusztítson vele (Ézs 11,4), hanem éppen ellenkezőleg: meg akarja menteni azt.

Nem álomban szól az Úr szolgájához, hanem minden reggel felébreszti, és személyes kapcsolatot teremt vele, nap-

pal szól hozzá. Az 5. versből kitűnik, hogy a „megnyitott fül” a teljes engedelmisségre utal. Az Ószövetségben a „hallani” és az „engedelmeskedni” egymásnak látszólag szinonimái. A tanítvány azt szólja, amit mesterétől tanult. Különleges viszonyt tár fel az 5. vers két tagmondata. Az első, hogy az Úr szól, a második, hogy a szolga nem engedetlen. A két tagmondatot egy *vav* kötőszó kapcsolja egybe, és így kifejezésre jut a próféta tökéletes megfelelése: „ami engem illet, nem voltam engedetlen”. Nyilvánvaló lesz, hogy nem Izrael az, aki válaszol, hanem a próféta, aki teljesen emberi módon viselkedik. Ezt a prófétát beleegyező válasza teszi még különlegesebbé, ha más prófétákhoz hasonlítjuk, hiszen nem csupán Jónás volt az, aki hátat akart fordítani az Úr parancsának, hanem Mózes is (2Móz 4,13); de Jeremiásnál is találhatunk hasonló magatartást (Jer 20,9).

Izraelben prófétának lenni azonban egyet jelentett a megaláztatással és a bántalmazással. Az is tény, hogy az igaz próféták a közösség periferiáján voltak, és itt kerültek összeütközésbe az istentelen viselkedéssel. Ez a próféta mégsem fordít hátat, hanem vállalja a verést, és elviseli, hogy leköpjék. Mindez nem másodlagos következménye Isten iránti engedelmisségének, hanem része a Szolga küldetésének (vö. Jn 10,17–18).

De miért kell az engedelmisséghez ilyen megaláztatásnak párosulnia? Kiderül a 8. versből, hogy Isten, aki védelmezi őt, *jelen van* (hasonlóan 49,4-hez). Ezt a bizonyosságot követi három dacos kérdés: Ki az én vádlóm? Ki mer perbe szállni velem? Ki mer bűnösnek mondani? A szolga szenvedésével egy új dimenzió tárul fel. 42,1-ben és azt követő versekben még a szolga törvényt és igazságot hirdet a népnek szelíden, „nem kiált és nem lármáz”. Most viszont a szenvedés ösvényén vezet az útja. Ám, ha nagyobb összefüggésekben nézzük ezt az utat (40–55), akkor az elbeszélés világossá teszi, hogy Izraeltől, a szolga nemzettől Izraelig, a szenvedő individuumig vezet, aki most megtestesíti a nép igazi küldetését.

Igehirdetési vázlat

1. Hogy tudjam szólani igéjét az elfáradtnak. . .

Gyors és rövid képes információk – egyre többen csak azt nézik, ami közvetlenül a szemük előtt van. Az összefüggések meglátása, helyzetelemzések és a tapasztalatok felsorakoztatása sokszor elmarad. Talán a rendszeresség, a mindennapi kapcsolat hiányzik? Az emlékezés és az emlékeztetés.

Isten és ember kapcsolatában van-e fizikai távolság? A távolság inkább lelki jellegű. A távolság leküzdése őszinte kívánság, mindennapi feladata mindannyiunknak. Mégsem csupán a munkahelyre, az iskolába való eljutásról, nem csak a napi kilométerek megtételéről van szó. Mert leküzdésre szorul az emberek közötti távolság is, a hamisságtól az igazsáig, a rossztól a jóig, a betegségtől az egészségig

vezető út. Jézus keresztje a távolságok leküzdésének színtere, hiszen ott megszűnt a messzeség Isten és ember, élet és halál, Isten szenvedése és az ember személyes szenvedése, Jézus büntelensége és a személyes bűn között. Az alkalmasság a közvetlenség viszonyából fakad, ezt a közvetlenséget tapasztalja meg Isten szolgálja azáltal, hogy az Úr minden reggel ébreszti őt.

2. Közel van, aki igazságot ad nekem. . .

A remény válságát nem a tapasztalat, hanem épp annak csorbulása okozza: „a tapasztalat fogyatkozása” – írja *Odo Marquard*. A közelség hiánya. Ezek szerint nem a remény vált elérhetetlenné, hanem a reménységhez így vagy úgy kötődő tapasztalatainkkal, tapasztalatlanságunkkal van baj. A tapasztalat fogyatkozásának tünetére érvényes – folytatja Marquard –, hogy „a modern világban az innováció gyorsulásával egy ütemben nő az élettapasztalat avulási sebessége is”; hisz a valóság változási ütemének gyorsulásával megfogyatkozik annak lehetősége is, hogy „a tapasztalatok reményekké szilárduljanak”, és ennél fogva későbbi helyzetekre is alkalmazhatók maradjanak.

Isten közelsége igazságot adó közelség. Annak ismerete, hogy igazságom van, amelyet Istentől kaptam, és nem a környezetem vélt vagy valós igazságérzete minősíti létem.

OROSZ GÁBOR VIKTOR

Felhasznált irodalom

CHILDS, Brevard S. 2001. *Isaiah: a commentary*. Westminster John Knox Press, Louisville. /Old Testament Library./
OSWALT, John N. 1998. *Isaiah 40–55*. Grand Rapids, Michigan.

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a *textus* részben vagy egészben 2005-ben böjt 2., 2006-ban böjt 6. vasárnapján is alapige volt, és a *Lelkipásztor* 2005/2. számának 71., ill. 2006/3. számának 120. oldalán már olvashatók tallózók, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Az »Isten szolgálja« a szenvedéseket szívesen eltűri, mert tudja, hogy azok Isten fegyelmező eszközei.” (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„(…) olyanná teszi arcát, mint a kova; a szenvedés ellenére is töretlenül folytatja hivatását. S ha a prófétát a gyülekezet előljárói hivatalosan elítélik, ő Istentől várja pöre újrafelvételét.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„A tanítvány a mesterrel közösségben tanulja meg, mikor és hogyan kell szólania. A beszédet hallgatás előzi meg, amelyre a mester tesz alkalmassá. (...) A szolga példája alapján nyilvánvaló, hogy az Isten iránti engedelmisség és bizalom az egyetlen védelme és támasza mindenkinek.” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó)

„És ha egyszer csak általa mond valami újat az Isten (az »új« legtöbbször az elhanyagolt, a feledésbe merült része a Kijelentésnek), azt is készségesen tesszük magunkévá. Nem úgy, mint az Ebed Jahve kortársai, akik (...) módfelett megbotránkoztak.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Arcomat nem takartam el a gyalázkodás és köpködés elől. A keleti kultúrában a köpés a teljes megvetést jelenti.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. Az Ószövetség és az Újszövetség tanításai* [CD]. The Word for Today)

„(...) arcát nem takarja el, hanem olyanná teszi, mint a kovakő (...) kitarását nem a saját erejéből meríti, hanem az Úrban bízik. (...) Saját tanítványságáról szólva a Szolga példát adott arra, hogy Isten mit vár el minden tanítványától: nem üres hitvallást (...), hanem azt, hogy népe teljes szívből, semmit sem sajnálva engedelmességen neki. (...) az általa adott felhívás szétválasztja a valódit a hamistól, az igazat a gonosztól, a megváltottakat az elveszettektől – azoknak a körében, akik Isten népéhez tartozónak vallják magukat.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve.* Harmat)

„Egy tanítvány emlékezik a megtett útra, és megfogalmazza jövődő reménységét. Reminiscere vasárnapja: az emlékezés és az emlékeztetés ünnepe. (...) nincs más, ami egy emberszívet meggyógyítana, sebeket tisztítana, elszakadt szálakat összekötne, emberek között közösséget teremtené, a romhalmazok ellenére új életet indítana, egyedül az, amit az Úr ad.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában.* Luther-rózsa Alapítvány)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(megtanított engem mint tanítványát beszélni, hogy tudjam szólani igéjét az elfáradtaknak)

„...történetednek olvasásánál a búskomor mosolyra fakadjon, a derűs még jobban felviduljon, a gyarlóbb elméjű ne unatkozzék...”

Miguel de Cervantes (1547–1616)
spanyol regényíró, költő: Don Quijote

(Minden reggel fölébreszt engem, hogy hallgassam tanítványként)

„Hát talpra! Fittyet a fáradalomra,
mert győz a lélek minden akadályon,
csak a test súlya földre le ne vonja!”

Dante Alighieri (1265–1321) olasz költő: Isteni színjáték

(nem voltam engedetlen)

„...nagyobb bizalommal kell viseltetnünk az iránt, aki a szakállunkat vágja, mint az iránt, aki lovunkat nyergeli.”

Miguel de Cervantes: Don Quijote

(Arcomat nem takartam el a gyalázkodás és köpködés elől)

„Ha gondosan megfigyeled, kik azok az emberek, akik sohasem dicsérnek, akik mindig ócsárolnak, és mindenkivel elégedetlenek, rájössz, hogy ugyanazok, akikkel mindenki elégedetlen.”

Jean de La Bruyère (1645–1696) francia moralista

(Olyanná tettem arcomat, mint a kovakő)

„Meggyűlöltet a sok panasz, a kifogás, a keserűség,
de aki tűr, gyakran megnyeri a sziveket.”

Sextus Aurelius Propertius (Kr. e. 49?–15?)
római elégiaköltő

(Közel van, aki igazságot ad nekem)

„Olykor egyetlen embernek is igaza tehet minden néppel és minden korszakkal szemben.”

Nicolas-Sebastian Roch de Chamfort (1741–1794)
francia moralista író

(megsegít engem, ezért nem maradok gyalázatban)

„...földeken és vizeken átszárnyal a pletykabeszéd.”

Propertius római elégiaköltő

(Mindnyájan szétmállanak, mint a ruha)

„Okos tanács nélkül az erő lerogy...”

Quintus Horatius Flaccus (Kr. e. 65–8)
római költő: Ódák

(Aki sötétségben jár, és nem ragyog rá fény, bízson az Úr nevében)

„Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam,
mivel az igaz utat nem lelém.”

Dante Alighieri: Isteni színjáték

VERS

(és nem ragyog rá fény, bízson az Úr nevében, és támaszkodjon Istenére!)

Quintus Ennius (Kr. e. 239?–169?) római költő:
Cicero három könyve a kötelességekről *(részlet)*

„Ösvényt, ki tévelygőnek nyájasan mutat,
Saját világából világot gyűjt amannak,
S nem vesz fényéből mécsse, bár meggyújtotta másét.”

(Szalay László fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Egyetlen kérdés került a beszélgetésünk középpontjába, s ebből három csodálatos üzenetet értettünk meg. *Ki mondta mindezt?*

Az első válasz: én, a szenvedő, hitemért kiálló ember

Ez volt a legelső reakció, amely szinte elemi erővel tört fel az igét először hallgató gyülekezeti tagokból. „Én beszélek ebben az igében, én, akit kicsúfol a szomszédom, mert templomba járok, én, akiben feszültséget okoz, hogy más felekezethez tartozom, mint a családtagjaim, én, akit boldognak néznek a hitem miatt.” Meglepően sokan éltek át ilyen feszültségeket közösségünkben, s számukra óriási vigasztalást jelentett ez az ige.

Természetesen ebben az igében nem az ember tettein van a hangsúly! Nem az ember helytállása a legfontosabb, hanem az, hogy az Isten cselekszik: „*megtanított*”, „*felébresztett*”, „*megnyitotta fülemet*”, „*megsegít engem*”. Az Úr lépett először, azzal, hogy megtanított minket mint tanítványait beszélni, ő ébreszt fel, és ő nyitja meg a fülünk. Enélkül képtelenek lennénk a legkisebb bizonyágtételre is.

Csodálatos üzenet: az Úr ad nekem erőt kiállni mellette a legdurvább nehézségek közepette is.

A második válasz: itt nem az ember beszél, hanem Jézus Krisztus

Ha ennek az igének csak a középső verseit nézzük, akkor szinte a passiótörténet elevenedik meg előttünk: „*Hagyta, hogy verjék a hátamat, és tépjék a szakállamat. Arcomat nem takartam el a gyalázkodás és köpködés elől.*” Ez az igeszakasz nagy rokonságot mutat az Ézsaiás könyvében néhány fejezettel később található, az Úr szenvedő szolgájáról szóló leírással. Ha Jézusról szóló próféciaként értelmezzük, akkor elének tárul az igazi böjti üzenet: ezt tette értünk az Isten fia. Ezen mélyen megrendülve közeledhünk a nagyheti események felé.

A harmadik válasz: maga Ézsaiás szólal meg az igében

Jól tudjuk, mennyire csodálatos és egyben nehéz volt a próféták élete. Hatalmas magasságokat jártak meg, majd rettenetes mélységeket. Ez elsősorban nem Ézsaiás próféta életére volt jellemző – legalábbis testileg –, de lelkileg bizonyára ő is sok fájdalmat átélt népe helyzetét és az Isten ügyét látva. Ebben az esetben ez az ige biztatás a mi számunkra, hogy meg lehet állni a hitben, csak az Istenre kell figyelni, engedni kell, hogy ő tanítson, vezessen, erősítsen miket.

Böjt 3. vasárnapja (Oculi)

Ézs 43,22–25

Igehirdetési előkészítő

Bevezető gondolatok

Ézsaiás könyvének ez a második egysége, mely felszabadító híreket közöl a fogságban lévő nép számára. A történelem menete új irányt vesz, melyben Izrael ismét a nyertes oldalon állhat. Megszűnik az elnyomás, az idegen uralom, s újra érezhető lesz az az áldás, melyet még Ábrahámnak ígért Isten, s nemzedékről nemzedékre elkísérte Izrael népet. Isten hűségének egyértelmű bizonyítéka, hogy a távolra kerülő népet nem hagyja sorsára, hanem szükségüket látva, arra érdemben reagálva lép közbe. Ez az egyoldalú kezdeményezőkézség sokszor vitte már előre Izrael ügyét. Lényegében ezen a különleges adottságon múlt, hogy nem szakadt meg a kapcsolata Istennel. A történelme folyamán számtalanszor hátat fordított már Gazdájának, s azt tette, amit „rossznak lát az Úr”, mégis az Isten meg-megújuló kegyelme mindig utat tört magának, s nem engedte, hogy a végzetes szakításra sor kerüljön. Az újrakezdés ténye pedig lehetőséget biztosított arra, hogy a nép komolyan átgondolja helyzetét, Istenhez való viszonyát, mely rövid időre bár, de biztosította az ideális állapotot.

A fogság Isten akaratából sújtotta a népet, mivel hűtlenségét már nem lehetett tovább tűrni. Minden prófétai szó és figyelmeztetés kevésnek bizonyult. A nép önként mondott le a kapcsolat fenntartásáról. Valójában nem a fogságban kezdődött az a kultusz nélküli állapot, melyet a 22–24a versekben részletesen leír a próféta, hanem már jóval előbb, amikor még lett volna lehetőség a kapcsolat komolyan vételére és elmélyítésére. A baj abban állt, hogy az esetlegesen elvégzett áldozatok mögött nem volt igazi odaszánás, valódi istenfélelem, mely minden vallásos cselekedet pecsétje és szükséges előfeltétele.

A fogság, a kultuszi élet hiányából fakadó böjt ezt is felismertette a látszólag elfeledett néppel. Mert kevés rosszabb dolog van annál, mint amikor elfeledkeznek valakiről. Izrael pedig ezt élte át, mert elhitte, hogy látszatcselekvésekkel fenn lehet tartani egy kapcsolatot, holott az valódi odaszánást és tudatos cselekvést igényel. E két tényezőt számtalan példán keresztül érzékeltethetjük, ha a másik fél, Isten munkáját vizsgáljuk meg tüzetesebben az Egyiptomból való szabadulástól a honfoglaláson keresztül egészen az ellenségek távol tartásáig. S nemcsak a nép összefüggésében, de az egyes emberrel kapcsolatban is megjelenik ez a kézzel fogható gondoskodás és fáradozás.

A fogság annak tudatosítása, hogy a viszony egyoldalúvá vált. Az ember „megélhetési vallásossá” torzult, s ebből egy ilyen általános böjt szakíthat ki. Egy olyan időszak,

mely éppen a nehézsége miatt emlékezetes, s ez a nehézség még édesebbé teszi az újra felismert kegyelmet.

Az Isten nem vet el örökre. Erről tanúskodik a 24b–25 szakasz. Nem veti el az embert, a népet, de a bűn ellen kegyetlenül, ellentmondást nem tűrően lép fel. Eltakarítja az útból, hogy se őt, se a népet ne zavarja többé a kapcsolat megélésében. Ha nem lenne ilyen végletesen kemény, akkor ideig-óráig tartó látszatmegoldást kínálna, hasonlóan a sokféle lélektelenül hozott áldozathoz, melynek nincs értéke, nincs fedezete. Az Isten cselekvése viszont végleges megoldást kínál, ahol még az emléke is kitörlődik a rossznak, az álnokságnak, a véteknek.

Ezzel jól felismerhetővé válik az a szereposztás, amit az ember csak nehezen ért meg, miszerint az Isten szolgájává lesz az embernek a közös jövő és a megígért áldás beteljesedéséért. Istennek olyannyira szívügye ez, hogy képes érte alászállni, megalázkodni. Ezzel is tudatosítja, mennyire komolyan gondolja vállalását.

A fogság végével új időszámítás kezdődhet, melyben az ember ismét megkapja az esélyt arra, hogy partnerként viselkedjen, s a megajándékozottság tudatában szabadon éljen a gyermekség adta jogokkal, s háláját akár a kultuszi életen keresztül is kifejezze. Mégsem ezen van a fő hangsúly, hanem azon, hogy segítségül hívjuk-e az Isten nevét. Talán érdemes itt felidézni Luther tanítását a második parancsolatról: „Istent félnünk és szeretnünk kell, hogy (...) nevét minden bajban segítségül hívjuk...” Ennek úgy tehetünk eleget, ha valóban hiszünk Isten mindenképp fölötti hatalmában.

Az igehirdetés felé

A rendelkezésünkre álló érzékszervek közel hozzák számunkra a külvilágot. Értelmezhetővé, befogadhatóvá teszi a rajtunk kívüli eső valóságot. Tudjuk azt is – hiszen mindannyian eljátszottunk már a gondolattal –, hogy bármelyik hiánya torzítja a valóságérzékelést, s ami a legrosszabb, fontos részinformációkat tesz elérhetetlenné. S ez az információhiány már elég ahhoz, hogy másként cselekedjünk, mint azt egyébként érzékszerveink birtokában tennénk. Behunyt szemmel csak tapogatózunk. Nem biztosak a lépteink, s az előttünk lévő akadályokat legtöbbször akkor vesszük észre, mikor már beléjük botlottunk. Süketségünk pedig a körülöttünk lévő hanginformációktól zár el. Lehet, hogy hátulról kiabálnak felénk, a találkozás mégis elmarad, mert nem halljuk a figyelemfelkeltő szót. Sokan azt mondják, inkább legyenek süketek, mint vakok, de valójában mindkét állapot lényegbevágó üzenetektől zárhat el.

Ugyanez igaz a lelki értelemben vett vakságra és süketiségre, mely alapigénként jól ráillik a fogságba került népre. Nem látnak és nem hallanak, közben pedig elmulasztják az Istennel való közösség drága perceit. Sőt önként mondanak le róluk, azzal a flegma hozzáállással, mely vé-

gül Isten haragját és büntetését hozza rájuk. Az ítélet nem más, minthogy egy olyan mesterséges világban kell élniük, ahol valóban nem látható és nem hallható az Isten. Ám itt is igaz, hogy az önként vállalt szenvedés édesebb, mint az, ami felől már nem mi döntünk. A fogság azért érintette keserűen a népet, mert rá kellett döbbsennie, hogy nem az ő kezében van az irányítás, a kormánykerék. Nem futhat oda kénye-kedve szerint az Istenhez, amikor éppen valóságban van, amikor nagy a baj. A fogság lényegét tekintve attól fájdalmas, hogy ott a baj és a bánat közepette sem látható vagy hallható érdemleges felelet vagy válasz attól, aki valóban képes változtatni, akinek valóban van hatalma. A fogságban nincs helye a féloldalas vallásosságnak, amely abban a gondolatban gyökerezik, hogy ha az örömben nem találjuk meg az Isten keze nyomát, akkor milyen alapon keressük a nyomorúságban.

E két fogyatékoság a múlté lehet akkor, amikor az ember meglátja és meghallja azt, aki eddig hiányzott a képből, a világról alkotott felfogásából. Egy alak, akire rá lehet nézni, egy hang, akire lehet hallgatni. Az introitus így szól ezen a vasárnapon: „Szemem az Úrra néz szüntelen, mert ő szabadítja ki lábam a csapdából.” Ez a vallomás egy hazatért emberé. Aki visszanyerte látását, s rájött arra, hogy az életben való helytállás elsősorban a szabadító felfedezésétől függ. Mert ő állandó kísérője lehet hétköznapjainknak. Örömben és bánatban egyformán. A segítségül hívás idején és akkor is, amikor hálát adunk az élet apróbbnak tűnő, de mégis értékes kincseiért. S keresztényként ezt a kísérőt mi Jézusban fedezzük fel, aki Keresztelő érdeklődésére így foglalta össze küldetését: vakok látnak, és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium. Jézuson keresztül az Isten kiűzi a lélek fogyatékoságait. Ledönti a kapcsolat útjában álló akadályokat, kihoz a fogságból, s lehetővé teszi azt, hogy teljes bizalommal forduljunk hozzá.

ZSUGYEL KORNÉL

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben böjt 3. vasárnapján is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/2. számának 74. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Vannak ilyen korszakok (...), amidőn az emberek lelke kiszárad, és Izrael elfelejti Istenét (...) kifárasztottál a te bűneiddel. Ez még merészebb antropomorfizmus. Kötelességtudó engedelmesség helyett, Izrael nemcsak könnyelműen vette minden kötelezettségét Istennel szemben, hanem azonfelül Istent okolta saját bűneiért. Isten tehát kénytelen volt büntetést szabni rájuk, holott megváltást szeretett volna hozni. (...) Én, aki ellen bűnt követtek el, önként fogok

nektek megbocsátani, pedig nem is kértetek rá. (...) Isten szeretete olyan magától értetődő, feltétel nélküli és kimeríthetetlen, mint az anyáé gyermekei iránt. (...) Isten elhozta Izrael megújódását, nem mintha Izrael megérdemelné azt, hanem Isten dicsősége miatt.” (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Ugyanazt a radikális prófétai kritikát találjuk itt, amit Ámósnál 5,25–26-ban és Jeremiásnál 7,21–23-ban: (...) másrészt a kultusz sokszor nem is az igaz Istennek szólt, hanem a bálványoknak. (...) a vád után az ítéletnek kellene elhangoznia. (...) nincs mentség. De váratlanul a bocsánat szava hangzik. (...) Az előző perikópa egyik »vezérszava« a »tiéretetek« volt. Itt pedig az érdem nélkül áradó bocsánat másik oldalát láthatjuk: Isten önmagáért (...) Az irgalom az Újszövetség szerint is »szolgálat«. Az Ószövetséghez hasonlóan fogalmaz az Újszövetség: az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak (*diakonéthénai*), hanem hogy Ő szolgáljon (*diakonésai*), és váltságdíj adja életét sokakért.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) *szolgáddá teszel* (...) Az egész Ószövetség egyik legmerészebb mondata Istennel kapcsolatban, különösen ha figyelembe vesszük a deutero-izajási háttérrel a szolgatológiáról. A »terhelni« az egyik kulcsszó. Izrael is meg Isten is terhelt, de különböző okokból.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Mintha Isten töprengésébe kapnánk itt bepillantást: hogyan szóljak, mit tehetnék még (Hós 6,1–4), akár törelelemmel is, hogy felszámoljam bűneiket?” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*nem engem hívtál segítségül, Jákób*)

„De állhatatlan minden, ami földi...”

Francesco Petrarca (1304–1374) olasz költő

(*eltörlöm álnokságodat*)

„Gyakran a nagy tolvajok büntetik meg a kisebbeket.”

Lu Csi (261–303) kínai költő

„Óvakodj attól, hogy más bajából örömeöd támadjon.”

Lu Csi

„Egyáltalán nincs véletlen: minden megpróbáltatás büntetés vagy jutalom vagy előrelátás.”

François-Marie Voltaire (1694–1778) francia filozófus

„Boldogok, akik meghallják, mi a hibájuk és jóvátehetik.”

William Shakespeare (1564–1616) angol drámaíró:

Sok hűhó semmiért

TÖRTÉNET

(*te voltál az, akinek én szolgáltam vétkeid miatt*)

A helyreállított templom

(*Epizód a 2. magyar hadsereg oroszországi hadjáratából*)

A bolsevisták igyekeztek minden templomot lerombolni. Megtörtént azonban, hogy egyes helyeken csak kisebb rongálásokat végeztek a templomon. Ezekben a helyeken csak akarni kell, s könnyen el lehet tüntetni a pusztulás nyomait. Csak valakinek kezébe kell venni az ügyet, mert az orosz népből kihalt minden kezdeményezés s akarás.

Vitéz Halászy százados észrevette, hogy mostani szálláshelyének templomát könnyen helyre lehet állítani s átadni rendeltetésének. Tolmácsa útján összerelte tehát az egész falu lakosságát, megmagyarázta nekik, mi a szándéka.

Szavai nyomán megmozdult a falu. Öregje-fiatolja épített, takarított napokon keresztül. Megdobbant az emberek szíve, s elemi erővel tört ki mindegyikből az elnyomott hit. Nappal lázasan dolgoztak, s este imádkozni tanultak az öregektől. Mert imádkozni már csak az öregek tudtak! (...)

Eljött a nagy nap, a felszentelés ünnepe. S erre a napra papja is akadt a falunak. A százados megtudta ugyanis, hogy egy, a Donon túli területről átmenekült pópa egész családjával az egyik közeli erdőben rejtőzik. Elővezettetve, igazolvánnyal látta el, és rábízta a falu lelki vezetését.

A felszentelésen megható jelenetek játszódtak le. Öröm volt látni a könnyes szemű lakosságot, amint először léphetett át ünneplőben szabadon az Isten házának küszöbét, s borulhatott le a templom kövére...

– Ez a nap volt életem legnagyobb élménye! Mert éreztem, hogy ezt a falut én vezettem vissza templomán keresztül Istenéhez! – mondja az emlékektől még most is meghatódva a százados...

(Kuntár Lajos: *A véres Don*. Szombathely, 2003. 148–149. o.)

(Tegyük hozzá: Halászy százados olyan templomot állíttatott helyre, amelyben az orosz győzelemért imádkoztak. – *K. I.*)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Hogy érthető legyen, még egyszer meghallgattuk az igét. Böjt harmadik, oculi vasárnapja: szemeim az Úrra néznek szüntelen.

Ha egy híresség érkezik egy településre, egy énekes, akkor már este vagy kora hajnalban kiülnek az emberek a jegyiroda elé, hogy drága pénzért jegyet vegyenek, a templom pedig egy esős napon üres marad.

Nem te, hanem Isten cselekszik. Nem visszük Isten zászlaját a világban, hanem ő hordoz minket. Nem azért van Isten, mert templomba járunk, hanem azért járhatunk templomba, élhetünk kegyes élet, mert Isten van és cselekszik.

Isten önmagában Isten, önmaga áldozta fel Fiát örök áldozatul. Bár elő voltak írva áldozatok az Ótestamentumban, de az igazi áldozat Jézus Krisztus: testté lett, lemondott az isteni dicsőségről, kereszthalált halt, feltámadott, mennybe ment (Fil 2,5–11).

Nem én, nem az én cselekedetem a fontos, figyeljünk oda a keresztre.

Bár itt a földön tükör által homályosan látunk, de azt láthatjuk, ő a szeretet, a jóság, az igazság.

Nem az ember passzivitását és Isten aktivitását állítja szembe az ige, hanem a sorrendet és az irányt szabja meg. Ha az ember nem várja meg Isten cselekedetét, akkor rosszkor és rossz helyen lesz aktív: elvétí cselekedeteivel az irányt. Ha megvárja, akkor a jó fa jó gyümölcsöt terem.

Manapság a médiában az „igent” megnyomják, túlhangsúlyozzák: igen, igen, igen. Jézus másra intett bennünket: „Ellenben a ti beszédekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, az a gonosztól van.” (Mt 5,37)

Az ima nem passzivitás. Gondoljunk a vérfolyásos aszszonyra, a kapernaumi századosra, a beteg gyermekét Jézushoz vivő apára, a jerikói vak koldusra. Nem törődtek azzal, kik és mennyien hallgatják, odaborultak Jézus elé, kiáltottak – micsoda aktivitás! –, mert hittek abban, hogy Jézusnál van a segítség. Ellenben Urunk elítélte a látványosan imádkozó farizeusokat.

Böjt 4. vasárnapja (Laetare)

2Móz 16,11–15

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

A központi fogalmak, amelyek meghatározzák böjt 4. vasárnapját: az *örvendezés* (Laetare – „Örvendj, Isten népe, és akik az Urat keressétek, jöjjetek, és merítsétek vigasztalásának forrásából”) és az *élet Kenyerének* gondolata. Az óegyházi perikópa evangéliuma az ötezer ember megvendégelése (Jn 6,1–15), ez az ige lesz ezen a vasárnapon a lekción. Ebben a „környezetben” hangzik el a fűj- és manacsoda története. A testi- és lelki táplálék hiánya, értéke és ajándéka kerül a fókuszba.

A német agendában ez a történet kicsit hosszabb terjedelemben szerepel (2Móz 16,2–3.11–18), és nem a böjti, hanem a Szentháromság ünnepe utáni 7. vasárnap (Brotsonntag) igéi között. Ezen a bővebb perikópán belül nagyobb hangsúlyt kap egyrészt a nép zúgolódása, másrészt pedig az a tény, hogy a mannából mindenkinek csak annyi jutott, amennyire szüksége volt; nem több, de nem is kevesebb.

A textus

A szöveg feltehetőleg papi körökhöz köthető, és közvetlenül a babiloni fogság utáni időkből származik, amikor még rendkívül intenzív a szabadulás, illetve szabadítás élménye. Minden bizonnyal ezért is kerül itt a főhangsúly az Isten gondoskodására, a népét megmentő tetteire. Az Úr meghallgatja a nép zúgolódását, fűrjeket és mannát ad nekik, teszi mindezt azért, hogy meglássák és felismerjék hatalmát és szeretetét („és akkor megtudjátok, hogy én, az Úr vagyok a ti Istenetek”).

Az alábbiakban három gondolatot szeretnék kiemelni.

A puszta

Szín-pusztába (2Móz 15,22) érve kell a népnek rádöbbenie, hogy mit is jelent a pusztai lét, itt szembesülnek a kietlen környezet embert próbáló kihívásaival. A puszta az Ószövetségben és az Újszövetségben egyaránt különleges helynek minősül: a kísértés, a próbatétel helye, amely félelmetes és veszélyes, de a puszta az a vidék, amely menedéket ad, ahová el lehet vonulni, az a hely, amely menetes a világ zajától, sőt az Istenre figyelés és az Istennel való találkozás helye. A puszta rendkívül kétarcú vidék, itt az ember ki van szolgáltatva a természetnek, ugyanakkor ez az a hely, ahol különösen is meg tudja tapasztalni Isten gondoskodását. Az egyiptomi szolgaságból kiszabadított nép, a puszta rideg és emberetlen valóságát megtapasztalva megretten és zúgolódni kezd. („Bárcsak haltunk volna meg az Úr kezétől Egyiptomban, amikor a húsos fazekak mellett ültünk, és jóllakásig ehattunk kenyeret. Hát azért hoztatok ki bennünket ebbe a pusztába, hogy ezt az egész gyülekezetet éhhalálra juttassátok?” – 2Móz 16,3)

Zúgolódás

A nép zúgolódását a pusztai vándorlás története során többször is (2Móz 15,24; 16,2.7–10; 17,3; 4Móz 14,2–17,20; 21,5) megfigyelhetjük. Az események leírása több ponton meg egyezik. A nép valamilyen problémával szembesül (éhség, vízhiány, ellenség), ezt tapasztalva rögtön megretten, képtelen szembenézni az aktuális kihívással, és Mózeset, közvetetetten pedig Istent hibáztatja a nehéz helyzet kialakulásáért. Ilyenkor a nép szemében Egyiptom nem a „szolgaság háza”, hanem az a hely, ahol „jóllakásig ehattunk kenyeret”. Az Úr válasza sosem marad el, a kétségbeesett zúgolódásra valamilyen megoldást jelentő (csoda) tettel felel (2Móz 15,24; 16,2.7–10; 17,3), de az ellenséges elégedetlenkedést, határozott retorzióval csendesíti le (4Móz 14,2kk; 21,5kk).

Manna és fűrjek

Az Úr fűrjeket és mannát adott az éhség miatt zúgolódó népnek. Fűrjekről csak itt olvashatunk, de a manna csodája ettől kezdve a pusztában a mindennapok részévé válik.

Számos magyarázatot próbáltak találni erre a két csodára, jelenségre. A fűrjekkel kapcsolatosan az a leggyakoribb nézet, hogy ezek olyan Afrikában telelő vándormadarak, amelyek a hosszú repülés során rendkívül kimerülnek, és olykor nagy csapatokban szállnak le pihenni, és ilyenkor akár pusztá kézzel is meg lehet fogni őket.

A mannáról azt olvassuk, hogy olyan fehér volt, mint a koriandermag, és az illatos gyantacseppehez hasonlított, az íze olyan volt, mint a mézeskalácsé. Kézimalomban megőrölték vagy mozsárban összetörték. Megfőzték és lepényt készítettek belőle. (2Móz 16,31; 4Móz 11,7–8). Ezzel kapcsolatosan pedig az a feltételezés, hogy egy speciális tamariszkuszfalevelein egy rovarfajta szúrására fehér cseppek képződnek, amelyek megkeményedve lehullanak a földre, és finom szemcsés darához hasonlító dolog keletkezik. A különféle tudományos magyarázatok érdekesek lehetnek, de a lényeg nem a csoda mikéntjében rejlik, hanem abban, hogy az „égi táplálék” révén Isten gondviselő szeretete lesz láthatóvá és megtapasztalhatóvá a szükségét szenvedő sokaság számára.

A manna jellé lett a zsidóság számára; erre utal, hogy egy aranyedénybe tettek egy ómernyit, és azt a szövetség ládájában helyezték el (2Móz 16,32; Zsid 9,4), hogy emlékeztessék az utókort az Isten tetteire. A mannáról nemcsak a Tórában olvashatunk, hanem Nehémiás könyvében is (9,20) és a Zsoltárok könyve is megemlíti, ahol „mennyei gabonának” (Zsolt 78,24), „isteni kenyérnek” (Zsolt 78,25) és „mennyei kenyérnek” (Zsolt 105,40) nevezik. Az intertestamentális kor bölcsességirodalma Isten csodálatos ajándékának (SalBölcs 16,19–29) és az eljövendő eszkatologikus lakoma előízének tekintette. A rabbinikus irodalom már úgy beszél a mannáról, mint az „üdvösség idejének a táplálékáról”, ezzel összecseng a pergamoni gyülekezetnek írt levélben olvasható ígérettel (Jel 2,17: „Aki győz, annak adok az elrejtett mannából”). A manna az Újszövetségben jelként szerepel (Jn 6,31kk), Isten szabadításának és hatalmának a jeleként. Amikor az emberek Jézustól a mannához hasonló jelet kérnek, ekkor ő magát nevezi mennyei kenyérnek (Jn 6,48–51), ezáltal egy új dimenzióba helyezi a manna fogalmát. Ezt veszi át Pál apostol, és ebben az összefüggésben beszél „lelki eledelről” (1Kor 10,3–4).

Az igehirdetés felé

„Régebben sokkal jobb volt... Bezzeg az én időmben... Azok voltak a szép idők, amikor még...” Ugye ismerjük ezeket vagy az ezekhez hasonló mondatokat? Hallunk és mondunk mi is ilyet – kortól, világnézettől, anyagi helyzettől és lelkiállapottól függetlenül, különösen akkor, amikor azt érezzük, hogy nem úgy mennek a dolgok, mint ahogy azt mi szeretnénk. Ilyenkor minden, ami elmúlt, olyan szépnek tűnik – akkor még kolbászból volt a kerítés, és mindannyian boldogan ültünk az (egyiptomi) „húsos fazekak” körül. Arról persze megfeledezünk, hogy az az állapot, amelyet most idillinek

állítunk be, sem volt tökéletes, sőt az is lehet, hogy ha reálisan néznénk a dolgokat, akkor azt az időszakot kifejezetten rossznak mondanánk. Így volt ez a pusztai vándorlás kezdetén, és így van ez most is. *Elfelejtünk örülni annak, ami van, helyette amiatt siránkozunk, ami nincs.* (A pusztai vándorlás elején azért zúgolódnak a – szolgaságból megszabadított – nép tagjai, mert nincs mit enniük. Égi mannát kapnak, és ahogy telik, múlik az idő, újra zúgolódnak, mert unják a mannát. „utáljuk ezt a hitvány eledelt” – 4Móz 21,3) Többet hallunk a válság okozta problémákról, és egyéb nehézségekről, mint az örömekről és a pozitívumokról – ezt tapasztaljuk kicsiben és nagyban egyaránt.

Elégedetlenkedünk és aggódunk számtalan dolog miatt, és mindezt teljesen fölöslegesen tesszük. Isten gondoskodik rólunk (Mt 6,25kk), de mégis olyan nehezen megy ez a teljes ráhagyatkozás. Olyan ez, mint amikor úszni tanulunk, és nem hisszük el, hogy a víz felhajtóereje fenntart a felszínen, elkezdünk kapálózni, és már süllyedünk is, pedig „csak” bele kéne simulnunk a víz ritmusába. A feladatunk az, hogy bízzunk abban, amit Isten ígér, és erre hagyatkozunk (Mt 6,31–34). *Nincs okunk az aggodalomra, de van okunk az örömrre, mert Isten gondoskodik rólunk.* Mannát és mindennapi kenyeret ad, nem ígér dőzsölést, (pedig mi néha talán ezt szeretnénk). Ő pont annyit ad, amennyi elég, pont annyit, amennyire szükségünk van, amennyi elegendő lehet az örömhöz és a megelégedettséghez.

Mindezekon túl Isten *az élet Kenyerével ajándékoz meg* bennünket. „Nekünk pedig lelki ételt és italt és örök életet is adtál a te Szolgád, Jézus Krisztus által.” A legtöbbet kapjuk, a legértékesebbet. Kérdés, hogy ráébredünk-e az ajándék értékére, megtaláljuk-e benne az örömünk forrását.

Fontosnak tartom, hogy a kezdő zsoltárban felhangzó öröm gondolata határozza meg az egész prédikációt. Az idealizált múltba révedéstől és a pusztai, aggodalommal teli elégedetlen állapottól jussunk el az Isten határokát nem ismerő gondoskodásáig, az értünk megvalósuló csodáig, amely az élet Kenyerében válik teljessé, aki az örömünk forrása.

Ne félj, ne aggódj, ne sírj, ne bánkódj:

ha tiéd Isten, tiéd már minden.

Ne félj, ne aggódj, ne sírj, ne bánkódj:

elég Ő néked.

Avilai Teréz imája

„*Ne aggódjatok tehát, és ne mondjátok: Mit együnk? – vagy: Mit igyunk? – vagy: Mit öltünk magunkra? Mindezt a pogányok kérdezzétek; a ti mennyei Atyátok pedig tudja, hogy szükségetek van minderre. De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek. Ne aggódjatok tehát a holnapért, mert a holnap majd aggódik magáért: elég minden napnak a maga baja.*” (Mt 6,31–34)

KOVÁCS ÁRON

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a *textus* 2005-ben böjt 4., valamint 2007-ben Szentháromság utáni 7. vasárnapon is alapige volt, és a *Lelkipásztor* 2005/2. számának 76–77., ill. 2007/7. számának 274. oldalán már olvasható tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„A fűrjek ajándéka, ellentétben a manna ajándékával, erre az egy említett esetre korlátozódott.” (Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„(...) emberi tulajdonság, amikor a jelen mostohaságával a múltnak csak egy-két jó emlékét hasonlítja össze az elégedetlen ember. (...) A manna (...) ma is ismert. (...) A beduinok hajnalban szokták összegyűjteni, mert később megolvadt és használhatatlanná vált.” (Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Készek voltak elhagyni a megváltás talaját, ahova Jahve vezette őket, és visszatérni a fáraóhoz, hogy újra rabszolgák legyenek. Micsoda végtelen türelmet és kegyelmet mutatott irántuk az Úr. Mindez megismétlődik sok hívő ember életében.” (Arno C. Gaebelin: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó)

„Egyiptom húsosfazekai közmondásos kifejezés lett az olyan opportunizmusra, amely a jóléért hajlandó eladni a szabadságot.” (Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó)

„Az egyiptomi húsos fazekak (3) – még a bibliai eredetű mondásban is – tényleges bőséget jelentenek. Pedig már akkor is csalóka önámítás volt, amit emlegettek.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Krisztus később egy kevés kenyeret megsokasított, (...) ahogy azt egyszer Elizeus próféta is megtette. (...) A jelt kívánó zsidók azonban nem elégedtek meg ezzel a csodával. (...) »És te milyen jelt mutatsz, hogy lássuk, és higgyünk neked? Mit cselekszel? Atyáink a mannát ették a pusztában, ahogyan meg van írva: 'Mennyei kenyeret adott nekik enni.'« (...) Más szóval, ha Krisztus hasonló jelt ad a Mózes jeleihez, akkor hinni fognak benne. (...) »Atyáitok a mannát ették a pusztában, mégis meghaltak. (...) Én vagyok az az élő kenyér, amely a mennyből szállt le.« (...) A pusztában adott manna próféciaként mutatott előre Krisztus művére. (...) az izraeliták lelki eledelt ettek a pusztaságban.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„(...) utunkon számtalan kegyelmi ténnyel találkozunk. Ezek dacára egy maroknyi felhő, amely végeredményben szintén csak áldást záporozna fejünkre, elfeledeti velünk a múlt minden kegyelmi bizonyítékát. Ez a gondolat mélyen alázza meg bennünket Isten előtt.” (C. H. Mackintosh: *Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Meghallottam Izrael fiainak a zúgolódását)

„Anyánkhoz is akkor futunk, ha valami baj ért az életben. De ilyenkor nem csak segítségért esdeklünk. Némi öncsalással – s kinek ne volna arra szüksége... egy kevés jótékony öncsalással ilyenkor azt képzeljük magunkról, hogy pusztá szeretetünk visz szülőanyánk felé, akit eddig méltatlanul elhanyagoltunk.”

Déry Tibor (1894–1977) regény- és drámaíró

„Az ember ritkán emlegeti, ami jót bír; bezzeg igen, amit nem bír.”

Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781)
német költő, drámaíró

(ellepték a tábort)

„Akármilyen jó valami, a bőség mindig csökkenti becsét, viszont a silányabbnak is van némi értéke, ha kevés.”

Miguel de Cervantes (1547–1616)
spanyol regényíró, költő: Don Quijote

„...a »véletlen« szó istenkáromlás. Semmi sem véletlen a nap alatt.”

Gotthold Ephraim Lessing

(én, az Úr vagyok a ti Istenetek)

„Mégiscsak van valami, amitől változik az ember. Attól, ha van valaki, aki olyannak szereti és fogadja el, amilyen.”

Ancsel Éva (1927–1993) filozófus

(ez az a kenyér, amelyet az Úr adott nekik eledelül)

„...az Úristen (...) ha egyszer elkezdette, teli marokkal szórja adományait...”

Giovanni Boccaccio (1313?–1375) olasz író, költő

„Mit láthat a teremtő örömebb, mint a maga víg teremtését?”

Gotthold Ephraim Lessing

VERS

(én, az Úr vagyok a ti Istenetek)

Giuseppe Ungaretti (1888–1970) olasz költő:

Igaz lehet? (részlet)

„...kezdetében, végső sóhajában mindig csak egyazon reményt keresve, az ember mégiscsak egyenlő, a nagy, örök Lélegzet gyermeke.”

(Lőrinczi László fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A kockázatos pusztai vándorlásnak már a kezdetén meg tapasztalta a nép, hogy Istennek van hatalma gondoskodni róluk. Ezért szinte érthetetlen az emberek folyamatos követelődzése és Isten türelme is. Állandóan tette velük a jót, a nép mégis mindig úgy tett, mintha eddig nem történt volna semmi rendkívüli velük. És Isten újból és újból bizonyítékot adott magáról.

Ne ítéljük el könnyedén a vándorló népet. A pusztai út nagyon fárasztó lehetett, testileg és lelkileg egyaránt. Ráadásul ha közben még éheztek is, nem csoda, hogy elfogyott a türelmük. A bizonytalanságban még inkább igaz ez. Nem építhettek ki biztos és kényelmes életet a pusztában. A hússal és mannával Isten éppen azt mutatta meg nekik, hogy rá minden lehetetlen helyzetben számíthatnak. Pusztában, ahol nem lehetett vetni és aratni, egyébként sem tudták, meddig maradnak egy helyen, Istentől kellett ajándékként fogadni a mannát. Ezt a mai nehéz időkben sem szabad elfelejteni.

Isten nem úgy gondoskodik rólunk, ahogy mi azt elképzeljük, sőt előírának neki. Máshogyan és sokszor várakozáson felül lát el. Isten fantáziája sokkal gazdagabb, mint a miénk. Nem is gondolnánk, milyen finomat kapunk. Kenyeret kérünk és kalácsot kapunk. Nagy hálátlanság, hogy még a jót is meg tudjuk unni, ahogyan a nép megunta a mannát egy idő után.

Jézus is beszélt a mannáról. Azt mondta, hogy ő maga a mennyből alászállt kenyér, amely örök életet ad. Ezek szerint Isten ma is táplálja az övét a pusztában.

Böjt 5. vasárnapja (Judica)

2Móz 32,30–34

Igehirdetési előkészítő

Judica vasárnapján figyelmünk egyre inkább a kereszt felé fordul. A vasárnap ószövetségi alaptörténete nem a mostani textusunk, hanem az ércigýó története (4Móz 21,4–9), amely Krisztus keresztjének előképe.

Böjt 5. vasárnapját feketevasárnapnak is nevezik. A katolikus egyházban ettől a naptól fogva többfelé fekete lappal takarták le a keresztet és az oltárképet, az asszonyok feketebe öltözve mentek a templomba, ezzel is jelezve Krisztus szenvedésének közeledtét. Elénk, evangélikusok elé pedig ezen az idei feketevasárnapon a választott nép életének egy igazán sötét szakasza kerül. A pusztai vándorlás egy másik eseménye, az aranyborjú felállításának, az Istentől való elfordulásnak a története.

A bevezető zsoltár mondataival – „Ítéld meg engem, Uram!” – teljes mértékben összecseng az igeszakasz alap-

situációja, mely szerint Mózes az Istentől elfordult nép ügyét az Úr elé viszi.

A textusról

„...talán engesztelést tudok szerezni vétkeitekért” – mondja Mózes a kijelölt szakasz első mondatában (30. vers). Mózes abban bíz, hogy Istenhez könyörögve bűnbocsánatot szerezhet a nép számára. Eszünkbe juthat itt Ábrahám kitarító imádsága, amikor Sodomaért könyörög, vagy a kánaáni asszony hosszútűró kiáltása.

Mózes könyörgése egészen különös erővel bír, hiszen magára veszi népe vétkeit. „Törölj ki engem könyvedből!” – mondja (32. vers). Különleges erejű kijelentés ez, amelyből kiderül, hogy Mózes számára népe és küldetése a legfontosabb. Ha a nép elpusztul, ő sem kíván tovább élni.

Isten válasza egyértelművé teszi, hogy ő nem engedi, hogy Mózes szenvedjen népe helyett. Hiszen „csak azt törli ki, aki vétkezett ellene” (33. vers). A zsidóság nem ismeri a helyettesítést sem a büntetésben, sem pedig az engesztelésben. Annak a léleknek, aki bűnt követett el, kell viselnie bűne következményét és méltó büntetését, hacsak nem nyeri el a bűnbánat és a jó tettek által az isteni kegyelmet.

Bár a 35. vers – „De megverte az Úr a népet, mert azt a borjút csináltatta, amelyet Áron készített el” – lezárna ezt a szakaszt, elhagyása azonban textusunk kijelölésénél nyilván érthető, hiszen ez a Tóra későbbi időkben visszatekintő magyarázata. A számonkérés napja pedig nyitva kell hogy maradjon a mai ígéhallgatók előtt.

Az ígéhirdetés felé

Az eltévelyedett nép

Érdemes a történetet feleleveníteni: Mózes késlekedik, és nem jön le a hegyről. A vezető nélkül maradt nép felbuzdítja Áront, akinek vezetésével az összegyűjtött aranyfüggők-ből bálványistent készítenek. Az Úr ezt mondja Mózesnek a 7. versben: „Indulj, menj le, mert elromlott a néped, amelyet kihoztál Egyiptomból!” Ha az „elromlott nép” tettének mozgatórugóit próbáljuk meg számba venni, akkor magában a történetben találjuk meg erre nézve a magyarázatot: „Nem tudjuk, hogy mi történt ezzel a Mózesrel, aki kihozott bennünket Egyiptomból...” Nem így vagyunk-e mi is, ahogyan a választott nép egykor?! Ki tudja, hogy mi történt ezzel a Jézussal, aki a szabadítást hozta. Hiszen nincs itt. Nem látjuk, távol van tőlünk. Magára hagyta az ő népét, akárcsak Mózes ott, a Sínai-hegy lábánál. Ezért éli így az életét az ember, mintha nem is lenne Istene.

És hát valóban mennyivel könnyebb egy „csinált istent” imádni. Akit azzá formálok, amivé én akarom tenni. Aki nem beszél vissza. Aki nem szól bele az életembe. Nem véletlenül nevezi a Szentírás a bálványokat „néma

bálványok”-nak, hiszen a bálványisten különös ismertetőjegye éppen ez, hogy nem beszél vissza a neki hódolóknak.

Egy alkalommal részt vehettünk a somogyvámosi Krisna-templomban egy szertartáson. Döbbenetes volt látni, ahogyan Krisna szobrát felöltöztették, joghurttal „megették”. A szobor valóban nem szól vissza, nem mondott semmit. Némán tűrte a körülötte szorgoskodóktól mindazt, amit tettek.

A kereszténységnek is igen nagy kísértése az, hogy az áldozati bárány Jézusból kezesbárányt csináljon. Hogy úgy formálja Istenét, ahogyan neki tetszik.

Mert a láthatatlan Isten melletti kitartásnál sokkal könnyebb a látható dolgokba vetni bizalmunkat. Ugyanakkor éppen Mózesről írja a Zsidó levél, hogy „Hit által hagyta el Egyiptomot, nem félt a király haragjától, hanem kitartott, mint aki látja a láthatatlant” (Zsid 11,27). Ez a hit különleges volta: „a nem látható dolgok létéről való meggyőződés” (Zsid 11,1). Mert csak az egy Istenbe vetett hit menthet meg az eltévelyedéstől. Attól, hogy végérvényesen „elromoljunk”.

Bűnbánat és bűnbocsánat

A zsidó nép számára a legnagyobb bűn az első parancsolat ellen való véték volt. Mert minden bűnnél súlyosabb az a bűn, amikor az ember elfordul Teremtőjétől, és idegen istent kezd imádni. Mózes cselekedete ugyanakkor Krisztus keresztyére irányítja figyelmünket. Hiszen amit Mózes tesz eszerint a történet szerint ott, a Sínai-hegynél, az számunkra – böjti időben járó keresztyének számára – nem más, mint a Krisztusban kapott bűnbocsánat előképe. Hiszen Mózes magára vállalta népe bűnének büntetését. Azt mondja: „Igen nagy vétket követett el ez a nép. Mégis bocsásd meg vétküket! Mert ha nem, akkor törölj ki engem könyvedből, amelyet írtál!” (32,31b–32) Adódik a párhuzam a két hegyen történt esemény között. Mert amit Isten Mózesrel nem tett meg a Sínai-hegynél, hiszen nem vette el életét, azt Krisztusban megtette a Golgota hegyén. Isten válasza – „Csak azt törölöm ki könyvedből, aki vétkezett ellenem” (32,33b) – még döbbenetesebbé teszi a kereszt amúgy is nehezen érthető voltát. Hiszen Krisztus büntelenségére irányítja a mai igehallgatók figyelmét. Arra a döbbenetes tényre, hogy Krisztus minden bűntől mentesen szenvedett és halt meg értünk, bűnösökért. Nekünk tehát nem kell aggodva néznünk közbenjáróinkra, hogy vajon fog-e váltságot szerezni számunkra („talán engesztelést tudok szerezni vétkeitekért” – mondja Mózes), hanem biztosak lehetünk a Krisztusban való bűnbocsánat érvényességében. Azokban a gyülekezeteinkben, ahol a böjti időben minden vasárnap – így ezen a vasárnapon is – úrvacsorai istentiszteletet tartanak, különösen jó lehetőség adódik a Krisztusban kapott bűnbocsánat hirdetésére és átélésére.

Isten ítélete és ígérete

„Azért menj, vezesd a népet, ahová parancsoltam! Íme, az én angyalom megy előtted, és majd a számonkérés napján számon kérem vétküket” – mondja Isten Mózesnek (32,34). Vagyis lesz még számonkérés, ami alól nem lehet kibújni. Judica vasárnapja éppen ezt az isteni ítéletet teszi megkezdhetetlenné. Hiszen mindannyiunknak meg kell állni Krisztus ítélőszéke előtt.

De az is kiderül ebből a mondatból, hogy ahogyan Mózesnek feladata volt, hogy vezesse Isten népét az ígéret földjére, ugyanúgy nekünk, igehirdetőknek is feladatunk az, hogy éppen feketevasárnap az ítélet kemény szavai mellett az örök élet fényének ragyogását is felvillantsuk az igehallgató gyülekezet előtt. Mert Isten akarata az, hogy Isten népe célhoz érjen.

Ő ugyanakkor nem egy földi Kánaánt jelöl meg célul, de az örök élet felé vezet Krisztusban megváltott népét.

„Íme, az én angyalom megy előtted!” A Mózesnek adott ígéret túlmutat önmagán. Hiszen nekünk már nem csupán kísérő angyalunk van, aki utat mutat, hogy el ne tévedjünk ebben az Istentől elfordult világban, hanem maga Krisztus jár előttünk. Ő végigjárta a kereszt útját, és kitérta az Élet kapuját.

BARANYAY CSABA

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben böjt 5. vasárnapján is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/2. számának 79. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„(...) megvallja népének bűnét, és úgy kér bocsánatot. E nélkül a bocsánat és a szövetség megújítása nélkül nem akar élni ő maga sem, életét csak a gondjára bízott néppel együtt tudja elképzelni (...) Az isteni válasz rövid, sőt bizonyos fokig rendreutasító; aki vétkezett, annak kell meghalnia.” *(Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)*

„Mózes közbenjáró volt, de nem halhatott meg népéért. Ezt csak a másik Közbenjáró, Jézus Krisztus tehette meg. Mózes csak könyöröghetett népéért. (...) az Úr megígérte, hogy továbbengedi a népet. Ő maga nem megy velük, de velük küldi angyalát kísérőül. Ha ő maga kísérné őket, akkor szentségére való tekintettel valószínűleg kénytelen lenne mégis elpusztítani a népet. (...) Izraelnek semmi joga sem volt arra, hogy elvárja az Úr jóindulatát. Egyes-egyedül Isten kegyelmének volt köszönhető, hogy az Úr hajlandó volt megújítani a népével kötött szövetséget.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„Egyetlen imádság sem teljes addig, amíg a közbenjárás területére nem ér, és nagyon nagy szükségünk van igazi közbenjárókra. A világon a legtöbb dolgot közbenjáró imádság-

gal lehet elérni, mert ez a színpalack mögötti erő. (...) Mózes közbenjáró imádságának első pontja az emberek bűneinek megvallása. Ez nagyon fontos, mert bűnvallás nélkül nem létezhet megbocsátás. (...) Gyakran megpróbáljuk szépíteni a bűneinket, hogy ne látszanak olyan csúnyának, amilyenek valójában, de egész addig, amíg ködösítünk Isten előtt, nem fogunk elérni semmit. (...) Mózes azt kéri, hogy töröljék ki az ő nevét (...) az Élet Könyvéből akkor, ha Isten nem bocsájtja meg a nép vétkeit. Ez mutatja meg számunkra a szeretetnek egy olyan mélységét, amelyet nagyon kevesek értenek meg. (...) Mivel emberek vagyunk, néha olyan dolgokat mondunk Istennek, amelyre Isten csak azt mondja, hogy »Ugyan, már, Mózes. Azoknak a nevét fogom kitörölni, akik vétkeznek ellenem.« Mégis a kijelentés mögötti akarat bámulatra méltó.» (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. Az Ószövetség és az Újszövetség tanításai* [CD]. The Word for Today)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Igen nagy vétket követtetek el)

„...könnyebben elhisszük (...) azt, amit igaznak óhajtunk. (...) száz meg száz, gyakran fel sem ismerhető módon torzítja el és fertőzi meg tehát értelmünket az érzelem.”

Francis Bacon (1561–1626) angol filozófus,
lordkancellár

(fölmegyek az Úrhoz)

„Semmire sem jó, aki csak magának jó.”

François-Marie Voltaire (1694–1778) francia filozófus

(aranyból csinált istent magának)

„...sárba tiporva hitét, bódul a nép aranyért.”

Sextus Aurelius Propertius (Kr. e. 49?–15?)
római elégiaköltő

„Hűséget tör arany, s aranyért eladó az igazság...”

Propertius

„Istenné tettetek aranyt, ezüstöt,
nálatok bálványimádó se rosszabb:
egyét imád az, százakat a püspök.”

Dante Alighieri (1265–1321) olasz költő:
Isteni színjáték

„A babona, amelyben nevelődtünk,
Ha később átlátunk is rajta már,
Hatalmát rajtunk nem veszíti el.
Nem mind szabad, ki láncán csúfolódik.”

Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781)
német költő, drámaíró

(Mégis bocsásd meg vétküket! Mert ha nem, akkor törölj ki engem könyvedből)

„...az emberek azt hiszik: van az életben olyan helyzet, amikor szeretet nélkül bánhatunk embertársainkkal; márpedig ilyen helyzet nincsen.”

Lev Nyikolajevics Tolsztoj (1828–1910)
orosz regényíró

VERS

(aranyból csinált istent magának)

Sextus Aurelius Propertius: Elégiák (részlet)

„Általad nézünk nyomorú, kora végnek elébe,
nyugtalan és hajszolt életek ősoka, pénz!

Szörnyű táptelevényt hízlalsz te az emberi bűnnek,
fődből nőnek a Gond bús csiramagvai mind.”

(Jánosy István fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A kijelölt igében is az engesztelés hangja, a megújulás, újrakezdettség lehetősége szólal meg.

Felelős vezetői magatartás: az emberi vezető közbenjár, nem hagyja elveszni a közösséget. „Másnap”: a lehiggadt Mózes a helyes utat választja: Istenhez fordul, tőle vár feloldozást. Egészen emberi, mégis vezetői magatartás.

„Visszatért” az Úrhoz Mózes. Olyan, mintha el sem ment volna, ez az állandó közelség jellemzi az ő magatartását.

Kivételes vezetői magatartás: ha buknia kell a közösségnek, akkor a vezetőnek is vele együtt el kell vesznie. Nincs kiskapu, más lehetőség, végkielégítés, kordedvezményes nyugdíj stb.

Az Úr válasza meglepő, van benne egy csipetnyi humor is: végignézi, végighallgatja Mózes „hősies” helytállását, talán tetszik neki Mózes vergődése, tépelődése (?).

Csak a vétkeket törli ki az Isten a nagy könyvből? Akkor mindnyájan elveszünk. Itt tör új fényt hűsvét üzenete: Jézus az új élet lehetőségét adja.

A munka folytatódik. Talán Mózes is keményebb fellépést várt az Istentől, valami példás asztalra csapást, de ez elmarad a számonkérés napjáig.

Az engesztelés szava egyértelműen Jézus Krisztusra utal. Mi, keresztyének hisszük, hogy egyedül Jézus Krisztus tudott engesztelést szerezni az emberiségnek. Míg Mózes csak megpróbálta, addig Krisztus beteljesítette. Mózes alakja, az aranyborjú története talán még ismert sokak előtt hittanóráról, de a megváltás, engesztelés már nem.

Ma túl nehéz és bonyolult téma az engesztelés, melyet nem ért már senki sem. Új, érthetőbb szavakat kellene használnunk, hogy ne csak a lelkészek értsék.